

jaer men det
lige præcis det
hvis du sammen
med enlanden du
kender↗

de der penge vi
ska bruge dem
på noget
fælles

så havde jeg
ikk gjort så↘

“Sån det der” – nogle prosodiske, syntaktiske og leksikale træk i en urban dialekt i Aarhus

Ditte Zachariassen
Lingvistik, Aarhus Universitet
2022

det fedt
dem der synger
kærlighedssange
yani de har selv
oplevet det

dig er din
stemme gået i
overgang

“Sån det der” – nogle prosodiske, syntaktiske og leksikale træk i en urban dialekt i Aarhus

Ph.d.-afhandling af Ditte Zachariassen

Lingvistik, Aarhus Universitet

Indleveret 14. april 2022

Revideret maj 2023 (opdatering af artikler, trykfejl mm.)

Indhold:

Resumé af afhandlingen	4
Dissertation summary.....	6
Præsentation af afhandlingen	8
1. INDLEDNING	8
2. BAGGRUND FOR AFHANDLINGENS VALG AF FOKUS OG TERMINOLOGI.....	12
2.1. Skiftende teoretiske vinkler — fra -lekt til praksis og tilbage igen	12
De første studier: Opgør med andetsprogspektivet.....	12
Lokalt forankrede varieteter	13
Dialektperspektiv afløses af et social praksis-perspektiv	14
Fornyelse af interesse for det stedlokale perspektiv	16
Sproginterne forklaringer og tilbage til dialekt-begrebet	16
Denne afhandling: Et sproginternt blik på interaktionelle funktioner af særtrækkene	17
2.2 Sproglige særtræk beskrevet i tidligere studier	18
København.....	20
Aarhus.....	20
Odense	21
Norge: Oslo	21
Sverige: Stockholm, Malmø og Gøteborg.....	22
Tyskland: Berlin	24
Nederlandene: Amsterdam, Rotterdam, Utrecht og Nijmegen	25

Sammenfatning	26
2.3 Det danske sprogsamfund generelt	26
Standardiseringsprocessen	26
Sproglig divergens i dag?	28
”Dialekternes død”	31
Bevidste og ubevidste sprogholdninger viser to forskellige billeder	32
Udfordring af ideen om ét sprogligt normcenter	33
En forestillet forbindelse mellem standardsproget og skriftsproget	34
2.4 Det aarhusianske sprogsamfund	35
Segmentelt: <i>sårt, røj, bleven og blevd</i>	36
Apokope og schwa-assimilation	36
Stødforhold: <i>sårn</i> og stødløst <i>Aarhus</i>	36
Intonation som det eneste lokaliserbare træk i moderne aarhusiansk?	37
2.5 Dialektbegrebet i dansk forskning og i international forskning	38
Rigsdansk, dialekter og regionalsprog	39
Et bredere dialektbegreb	40
Termer for -lekten, stederne og talerne er indbyrdes afhængige	42
2.6 Metoden Interaktionel Lingvistik	43
Conversation Analysis’ sociologiske baggrund	44
Interaktionel Lingvistiks kombination af CA og grammatik	45
Interaktionel Dialektologis kombination af IL og klassisk dialektologi	46
‘Interaktionel funktion’	47
Udvælgelse og validering af særtræk	48
Operationalisering af CAs principper og begreber i den analytiske proces	49
3. DATA OG METODER	51
3.1 Multi-sited feltarbejde	53
Arkitektoniske og demografiske forhold	53
Geografisk mobilitet	55
3.2 Informanter	56
Case: Selvoptagelser af Halimah	57
Case: Video- og audiooptagelser i ungdomsklub	58
Case: Selvoptagelser af Bilge	58
3.3 Informeret samtykke og databeskyttelse	58
3.4 Typer af optagelser	60
Særligt om mediedata	61
3.5 Analysemetoder	61
Strong Finals	62

V3	62
Leksemer: <i>ikkå, eow, lak, yani, dig</i>	62
3.6 Afgrænsning.....	63
Acceptabilitet.....	63
Kvantitativ distribution.....	63
4. KONKLUSION	64
4.1 Prosodi: Strong Finals – en projicerings-device	64
4.2 Syntax: V3-ledstilling – en storytelling device.....	66
4.3 Leksikalt: <i>ikkå, eow, lak, yani, dig</i> – stance- og turtagningsinterjektionaler.....	67
4.4 Supplerende kommentarer til analyserne af <i>ikkå</i> (artikel 4)	68
4.5 Supplerende kommentarer om ordklassificering	70
5. DISKUSSION.....	72
5.2 Hvad kan CA sige om grammatisk acceptabilitet?	72
5.3 Hvornår interaktionelt har man brug for de her træk?	75
5.4 Hvorfor opstår netop de her træk?	78
5.5 Hvem bruger trækkene hvornår?.....	80
5.6 Hvordan er trækkene relaterede (lingvistisk kohærens).....	81
5.7 Sociolingvistiske observationer	82
Alder	82
Geografi.....	83
Social og sproglig kontrol	84
6. YDERLIGERE BIDRAG TIL FORSKNINGSFELTET	85
6.1 Ændret udtale af visse konsonantlyde.....	85
6.2 Ændret tildeling af grammatisk køn.....	85
6.3 Ændret tildeling af præpositioner	86
6.4 Yderligere syntaktiske udvidelser	86
7. REFERENCER	87
8. BILAG	98
Tak	101
Afhandlingens artikler	102

Resumé af afhandlingen

”Så det der” – nogle prosodiske, syntaktiske og leksikale træk i en urban dialekt i Aarhus

Denne afhandling præsenterer interaktionelle lingvistiske funktioner af en række prosodiske, syntaktiske og leksikale træk i en dansk dialekt. Afhandlingen står på skuldrene af fire årtiers forskning i nyopståede sproglige varieteter i urbane miljøer med høj sproglig diversitet i større nordeuropæiske byer, men i modsætning til mange af de senere års danske studier inden for feltet anlægger afhandlingen et dialektperspektiv på den beskrevne sproglige variation. Den bidrager til forskningsfeltet med mikroanalyser af specifikke særtræks interaktionelle funktioner. På baggrund af metoder fra Conversation Analysis og Interaktionel Lingvistik anvendes grammatiske analyser af prosodi og syntaks som grundlag for interaktionelle analyser af funktioner af de enkelte særtræk. I alt seks særtræk beskrives: et prosodisk særtræk benævnt Strong Finals, et syntaktisk særtræk benævnt V3 og fire leksemer med interjektionelle funktioner: 'ikkå', 'eow', 'lak', 'yani' og en interjektionel brug af det personlige pronomen 'dig'.

Det prosodiske træk Strong Finals defineres ved tre akustiske kriterier: forlængelse af stavelsen, ikke-faldende intonation og øget volumen på stavelser som sædvanligvis vil være trykssvage og som forekommer i sætnings- eller ledfinale positioner. Funktionelt beskrives fem interaktionelle miljøer hvor Strong Finals kan understøtte hver deres interaktionelle funktion: i opremsninger kan Strong Finals understøtte projiceringen af at et element indgår i en længere liste eller tydeliggøre begivenheders rækkefølge; i konditionalsætninger kan Strong Finals understøtte projiceringen af en særlig pointe og til at invitere til at andre deltagere kan bidrage på dette punkt; før rapporteret tale kan Strong Finals understøtte projiceringen af den rapporterede tale, og de kan projicere en histories højdepunkt; og i spørgsmål kan Strong Finals rekruttere til mere end et be- eller afkræftende svar. De fem funktioner har alle noget at gøre med at forberede modtageren på at der er mere at sige om denne sag, og i afhandlingen kaldes Strong Finals overordnet en projicerings-device.

Det syntaktiske træk V3, defineret som sætninger hvor verbet topologisk indtager den tredje position, findes i sætninger indledt af tidsadverbialer, af kohæsiionsmarkøren 'så', af diskursadverbier, af lokationsadverbialer eller af sætningens objekt samt i konditionalsætninger. Funktionelt beskrives tre interaktionelle miljøer hvor V3 kan understøtte hver deres interaktionelle funktion: i sætninger indledt af tidsadverbialer eller 'så' kan V3 bidrage til at organisere en histories rækkefølge af begivenheder; i

konditionalsætninger og diskursadverbiumsindledte sætninger kan V3 bidrage til hævde epistemisk autoritet; og i objekts- eller lokationsindledte sætninger kan V3 understøtte introduktion eller reframing af en referent i en historie. De tre funktioner er alle hyppigt brugte i historiefortællinger.

De fem leksemer 'ikkå', 'eow', 'lak', 'yani' og 'dig' kan alle findes i sætningers ekstraposition og har desuden tilfælles at de ikke kan varetage centrale grammatiske roller som subjekt, objekt, verbum, adjektiv eller sætningsadverbium. For hvert leksem beskrives en til fire interaktionelle funktioner: 'ikkå' kan bidrage til at kræve en udvidelse fra modtageren, til at fastholde talerens tur eller til at udvise epistemisk autoritet; 'eow' kan bidrage til at udpege problemers mulige løsninger; 'lak' kan bidrage til at bebrejde manglende anvendelse af viden; 'yani' kan bidrage til at udtrykke asymmetriske vidensforhold; og 'dig' kan bidrage til at forhandle retten til deltagelse.

De ovenstående prosodiske, syntaktiske og leksikale træk er udvalgt til beskrivelse fordi de alle afviger fra standarddansk grammatik. I afhandlingen argumenteres for at trækkene indgår i en sproglig varietet der kan anses på linje med en dialekt. Trækkene bruges i Aarhus Vest og Syd i boligområder karakteriseret ved stor sproglig diversitet, men de er ikke et udtryk for intersprog. Det kan vi se fordi de for det første bruges af talere med dansk som førstesprog og for det andet er manifesteret i faste former på tværs af talere og tid. Afhandlingens analyser bygger på optagelser af naturlig interaktion i hverdagsaktiviteter indsamlet under et multi-sited feltarbejde i ungdomsklubber, gymnasier, lektiecafeer i 2012 og 2017-18. Desuden indgår data fra andre forskeres indsamlinger i 2002 og 2006. Data er samlet i et korpus som er tilgængeligt for andre forskere. Her indgår audio- og videooptagelser, delvise transskriptioner og annotering af en række sproglige træk som afviger fra standarddansk talesprogsgrammatik.

Ingen af de dialektale særtræk udfører semantiske eller pragmatiske funktioner på egen hånd, de findes altid sammen med andre lingvistiske træk som bidrager til samme funktion. At trækkene altid er supplerende mener jeg styrker argumentet for at den urbane dialekt ikke er et særligt sprog eller en slangform der skal "oversættes" for udenforstående, sådan som det ellers ofte fremstilles i mediedækning af forskningsfeltet urbane dialekter.

Dissertation summary

“Like that” – some prosodic, syntactic, and lexical features of a Danish urban dialect in Aarhus

This dissertation presents interactional linguistic functions of a number of prosodic, syntactic and lexical features in a Danish urban dialect. The dissertation stands on the shoulders of four decades of research in emerging linguistic varieties in urban environments with high linguistic diversity in major northern European cities. However, unlike recent years’ Danish studies in the field, the dissertation takes a dialect-centered approach to the linguistic variation. It contributes to the field of research with microanalyses of interactive functions of specific linguistic features. Drawing on methods from Conversation Analysis and Interactional Linguistics, grammatical analyses of prosody and syntax are used as the basis for interactional analyses of functions of the individual features. A total of six features are described: a prosodic feature which I call ‘Strong Finals’, a syntactic feature which I call ‘V3’ and four lexemes with interjectional functions: ‘ikkå’, ‘eow’, ‘lak’, ‘yani’ and an interjectional use of the personal pronoun ‘dig’ (Eng. ‘you’).

The prosodic feature Strong Finals is defined by three acoustic criteria: vowel lengthening, non-falling intonation, and increased volume on syllables which occur in sentence or clause-final positions, which in Standard Danish would be unstressed. Five interactional functions for Strong Finals are described: In listings, Strong Finals can support the projection that an element is part of a longer list or it can support specification of the order of events; in conditional sentences, Strong Finals can support the projection of a particularly important argument and/or function as an invitation for other participants to contribute; before reported speech, Strong Finals can support the projection of the reported speech or the climax of a story; in questions, Strong Finals can support the recruitment to more than affirmation. The five functions all have to do with the projection ‘more to come’, and in the dissertation the common function name ‘projection device’ is suggested.

The syntactic feature V3 is defined as sentences where the verb occupies the topological third position of the sentence, which deviates from the V2 structure in Standard Danish. V3 is found in sentences initiated by tense adverbials, by the cohesion marker ‘så’ (Eng. ‘then’ or ‘so’), by discourse adverbs (e.g. ‘actually’), by location adverbials, by the sentence object or in conditional sentences. Functionally, three interactional environments are described: In sentences initiated by time adverbs or ‘så’, V3 can support the organization of a story’s sequence of events; in conditional sentences and in discourse adverb-initiated sentences, V3 can support a claim of epistemic authority; and in location

adverbial- or object-initiated sentences, V3 can support the introduction or reframing of a referent in a story. The three functions are often found in storytelling.

Five lexemes, 'ikkå', 'eow', 'lak', 'yani' and 'dig' are described as interjections. They can all be found in the extra-sentential position and neither can occupy the central grammatical roles as subject, object, verb, adjectival or sentence adverbial. For each lexeme, one to three interactional functions are described: 'ikkå' can either support the request for an extension from the recipient, support a speaker in keeping the floor, or support a claim of epistemic authority; 'eow' can support the pin-pointing of a possible solution to a problem; 'lak' can support a blame for the lack of application of knowledge; 'yani' can support the expression of asymmetric knowledge relationships; and 'dig' can support negotiations for the right to participate.

The above prosodic, syntactic and lexical features have been selected for description because they all deviate from the grammar of Standard Danish talk-in-interaction. The dissertation argues that they are part of a linguistic variety which can be described as a dialect. The features are used in Western and Southern Aarhus in residential areas characterized by linguistic diversity, but they do not exhibit interlanguage-like qualities. We know this for the following reasons: first, they are used by speakers with Danish as their first language and, second, they take the same forms across speakers and time. The dissertation's analyses are based on recordings of natural interaction in everyday activities collected during a multi-site fieldwork study in youth clubs, high schools, and homework clubs in 2012 and 2017-18. Additionally, data from other researchers' collections in 2002 and 2006 are included. The data are compiled in a corpus available to other researchers. The corpus consists of audio and video recordings, partial transcriptions, and annotation of a number of linguistic features that deviate from standard Danish grammar.

None of the dialectal features perform semantic or pragmatic functions on their own, they are always found together with other linguistic features that contribute to the same function. The fact that the features are always complementary, in my view, strengthens the argument that the urban dialect is not a special language or a slang form that must be "translated" for outsiders, as it is otherwise often presented in media coverage of the research on urban dialects.

Præsentation af afhandlingen

1. INDLEDNING

De seneste årtier er der i en række større nordeuropæiske byer beskrevet nye typer sproglig variation som følger systematiske mønstre (bl.a. Kotsinas 1988, Quist 2000, Svendsen & Røyneland 2008, Nortier & Dorleijn 2008, Wiese 2009, Christensen 2012, Skovse 2018, se i øvrigt afsnit 2.1 og 2.2). Det drejer sig om afvigelser fra standardsproget på alle lingvistiske niveauer: udtale af visse enkeltlyde, tryk og stød-mønstre, intonation, grammatisk køn, ledstillingstyper og leksikale tilføjelser. Denne sproglige variation er fundet hos talere som er opvokset i boligområder med stor sproglig og etnisk diversitet, og det er netop i sådanne områder afhandlingen her finder sit data. Jeg har optaget talesprog i fire boligområder i Aarhus Vest og Aarhus Syd, og fundet tilsvarende sproglig variation, nogle træk magen til tidligere studiers, andre specifikke for netop Aarhus. I seks artikler beskriver jeg henholdsvis prosodiske, syntaktiske og leksikale særtræks interaktionelle funktioner, og argumenterer for at særtrækkene skal ses som udvidede grammatiske muligheder med individuelle grammatiske funktioner. Desuden argumenterer jeg for at brugen af særtrækkene er sproginternt motiveret og at det er derfor vi ser ligheder mellem særtræk opstået på tværs af nordeuropæiske sprogområder.

Afhandlingen beskriver et sprogligt fænomen som er svært at sætte præcis navn på fordi man kan være i tvivl om hvorvidt det i det hele taget skal have et navn. Titlen ”Sån det der” kommer fra Rahman på 15 år som forsøger at svare på en velmenende voksens spørgsmål:

(1) Feltnoter, Aarhus Vest 2017

Ditte: *Men hvad så det modsatte, hvad hedder det?*

Rahman og Khalid fniser.

Ditte: *Altså det modsatte af at snakke integreret?*

Rahman: *Det er... sån der. Sån det der.*

Rahman og hans ven Khalid har fået at vide at jeg er på besøg i deres ungdomsklub for at studere hvordan unge taler, og de har lige karikeret hvordan de regner med at voksne gerne vil have at de taler. Det kalder de at ”tale integreret”, en term der forekommer i flere studier af unges sprog, fx Madsen et al. (2016). I tidligere studier giver talerne også ofte et navn til

deres egen sproglige variant, for eksempel ”gadedansk”. På mit feltarbejde i Aarhus Vest og Syd er jeg ikke stødt på sådan et navn.

I forbindelse med feltarbejdet havde jeg brug for ord til at beskrive for gatekeepere og informanter hvad optagelserne skulle bruges til. Jeg fandt ud af at der allerede findes et ord som perfekt indkapsler alle de funktioner jeg skulle bruge en label til: *Dialekt*. Dialekt handler om sproglig variation, men på en ikke-nedladende måde. Sproglig variation er ellers et emne de fleste lingvister har oplevet at kæmpe forgæves for at forsvare mod at blive anset som forråelse, forsimpning eller tilbagegang, og når man lægger oveni at de informanter jeg skulle optage er vant til at blive beskrevet i negative generaliseringer af deres forhold til samfundet, så var det ekstra vigtigt ikke at bruge ord som associerede til disse stereotyper. *Dialekt* kunne netop det. Det indeholder konceptet sproglig variation, men det associeres med medkultur og danskhed i stedet for med modkultur og etnicitet, minoritet eller socialklasse. De faglige argumenter for termen *dialekt* er at den lingvistiske variant synes at være geografisk afgrænset, og at netop geografi er centralt i traditionelle beskrivelser af dialekter, og de feltarbejds-mæssige fordele var oplagte i det jeg undgik fokus på politisk betændte emner, som var mindre relevante og kunne forstyrre i forhold til den ”rene” grammatiske beskrivelse, jeg ønskede at lave.

At den sproglige variant er forbundet til politisk betændte emner undgik jeg dog ikke at mærke da min forskning ramte de brede mediers opmærksomhed. Afhandlingens første artikel *Nye sprogvarianter – en aarhusiansk bydialekt* er et kapitel fra en populærvidenskabelig bog som tiltrak stor opmærksomhed, formentlig netop på grund af ordet *dialekt*. I alt 47 landsdækkende og regionale medier omtalte artiklen under overskrifter som ”Sprogforsker: Aarhus V har udviklet ny dialekt” (Ritzau 4. februar 2020) og ”Danmark har fået en helt ny dialekt” (TV-avisen, DR 4. februar 2020) (se i øvrigt Zachariassen 2020). Problemet ligger særligt i adjektivet ”ny”. Denne variant er naturligvis ikke ny i den forstand at jeg har opdaget noget som ingen kendte til, tværtimod. Forskningsprojektet står på skuldrene af 30 års studier af lignende sprogvarianter, herunder Ulla-Britt Kotsinas’ banebrydende studier fra Stockholm i 1988, Pia Quists dokumentation af at samme sproglige proces forekom i København i 2000 (Quist 2000), og ikke mindst Mette Vedsgaard Christensen studier fra 2003 (Christensen 2012) som beskriver netop den samme aarhusianske variant jeg undersøger. Varianten er ikke ”ny”, men relativt til traditionelle danske dialekter, er den ”nyere”. Her i afhandlingens indledende kapitel bruger jeg termen ’urbane dialekter’ om de lingvistiske varieteter der er dokumenteret i flersproglige

bymiljøer siden 1988 og frem til i dag. Begrundelsen for valget af denne term uddybes i afsnit 2.5 om dialektbegrebet i dansk og international forskning.

I afhandlingens videnskabelige artikler (2-5) omtales varianten på engelsk som 'a Danish urban dialect' og på dansk som 'varietet', 'bydialekt', 'aarhusiansk' eller bare 'dansk'. Artikel 2 *Strong Finals – a prosodic feature projecting 'more to come' in a Danish urban dialect* beskriver et prosodisk særtræk som ikke er beskrevet i tidligere forskning om lignende urbane dialekter. Jeg giver først en akustisk beskrivelse, og dernæst en analyse af fire interaktionelle funktioner. Trækket er observeret i Odense og Aarhus, men findes tilsyneladende ikke i den københavnske urbane dialekt.

Tredje artikel *Pushing the limits of V2 – new syntactic options in a Danish urban dialect* beskriver et syntaktisk fænomen som er beskrevet i mange studier af urbane dialekter af både norsk, svensk, tysk og dansk, alle germanske sprog der i standardsproget følger V2-ordstilling. Jeg giver en strukturel beskrivelse af tre syntaktiske underformer, og dernæst en interaktionel analyse af tre tilhørende interaktionelle funktioner.

Fjerde og femte artikel handler om leksikalske enheder der bruges særligt meget i Aarhus Vest og Syd: Ordet *ikkå*, som også bruges hyppigt i aarhusiansk generelt, men slet ikke bruges i nogle af de andre urbane dialekter, beskrives i artiklen *Ikkå er altså mere end at kræve svar, ikkå!* Fire interjektionaler som er beskrevet i nogle af de andre urbane dialekter, men ikke bruges i øvrigt i aarhusiansk, beskrives i artiklen *Eow, lak, yani og dig – fire nyere interjektioner som viser holdninger om vidensforhold.*

Den sjette artikel *Du er nødt til at forstå det yani, ellers du tror bare det er sjusk* er skrevet på opfordring fra en gymnasielærer efter jeg holdt en workshop hvor jeg understregede vigtigheden af at lærere skal anerkende, men ikke eksotisere den sproglige variation. Artiklen skal give lærere viden om sproglig variation og sammenligner en elevs oplevelse med at tale traditionelle dialekter i skolen med en anden elevs oplevelse af at tale en bydialekt i skolen. Fremadrettet kunne det være interessant at udvikle materiale som lærere kan bruge i undervisning om sproglig variation. Wiese et al. (2017) har udviklet et materiale til at ændre lærernes egen opfattelse af sproglig variation og fundet positive effekter i en tysk kontekst.

Tilbage står spørgsmålet stadig: Er den sproglige variation overhovedet udtryk for en afgrænset "ting" der skal have en label? Er det en sproglig *variant* – en såkaldt varietet – eller er det blot sproglig *variation*? Indefra set kan Rahmans citat ovenfor tolkes på to måder: 1) Det er *noget* som er i modsætning til at "tale integreret", eller 2) det er *ikke-noget*, det er det umarkerede, det er bare det at tale. Udefra set mener jeg at det *er* noget, det er en

varietet som vi genkender som afgrænset fra standardsproget fordi det indeholder systematisk lingvistisk variation på alle lingvistiske niveauer: fonetisk, prosodisk, morfologisk, syntaktisk, leksikalt og pragmatisk.

I afhandlingens vedlagte artikler er en håndfuld prosodiske, syntaktiske og leksikale enkelttræk beskrevet, alle ud fra ét overordnet spørgsmål:

Bidrager variationen i det pågældende træk til at understøtte bestemte interaktionelle funktioner?

Udover de seks artikler og denne indledning består afhandlingen af fire afsnit:

2. Baggrund for afhandlingens valg af fokus og terminologi
3. Data og metoder
4. Konklusion
5. Diskussion
6. Yderligere bidrag til forskningsfeltet

2. BAGGRUND FOR AFHANDLINGENS VALG AF FOKUS OG TERMINOLOGI

I dette kapitel gennemgås al den litteratur som ligger til grund for mine valg af emner, metodologi og terminologi til afhandlingens artikler. De tre elementer, emne, metode og termer, væver sig ind i hinanden og det gør de også i underafsnittene her. Kapitlet består af først redegørelser for tidligere studier af samme emne (2.1-2.2), derefter redegørelse for studier af de sproglige og sociale forhold den aarhusianske bydialekt er opstået under (2.3-2.4) samt en argumentation for valget af termerne "urban" og "dialekt" (2.5). Til sidst introduceres afhandlingens metodologi, Interaktionel Lingvistik, og dens ophav (2.6)

2.1. Skiftende teoretiske vinkler – fra -lekt til praksis og tilbage igen

Med 2020'erne bevæger vi os ind i det femte årti hvor der bliver forsket i den type varieteter jeg kalder urbane dialekter og gennem de fem årtier er de udforsket fra en myriade af forskellige videnskabelige vinkler. I dette afsnit gives en nogenlunde kronologisk gennemgang af forskellige tendenser i skiftende erkendelsesinteresser og tilhørende skiftende metodologier.

De første studier: Opgør med andetsprogspektivet

I 1988 beskrev den svenske lingvist Ulla Britt Kotsinas en ny variant af svensk som blev talt af unge med flersproglig baggrund i Stockholm-forstaden Rinkeby. Forskningen i flersprogede børn og unges sprog havde indtil da taget udgangspunkt i et andetsprogspektiv hvor sprogbrugen blev set som udtryk for en ufærdigt tilegnelse, et inter- eller learnersprog på vej mod at blive til "rigtigt" svensk (Quist 2007). Kotsinas viste at der ikke var tale om dårligt eller halvvejs tilegnet svensk men om en varietet som kunne beskrives på lige fod med andre svenske dialekter. Pia Quist udførte i 2000 en undersøgelse som afdækkede at der fandtes en lignende variant i de flersproglige miljøer i København. Varieteten i Stockholm kaldte Kotsinas for *Rinkebysvensk*, et navn som lagde op til at sproget var et lokalt fænomen forankret i netop denne bydel, Rinkeby. Quist (2000) kaldte den københavnske variant for *Ny københavnsk multietnolekt*, og grundlagde her den mere generiske term 'multietnolekt'¹ som er sammensat af 'lekt' for at markere at det er en reel sproglig varietet ligesom en dialekt, 'etno' fordi det ofte tales af og er associeret med

¹ Kerswill og Wiese (2022) tilskriver termen til Clyne (2000: 87, gengivet af Kerswill og Wiese 2022: 2), men det er uklart hvilke af de to publikationer, Clyne (2000) og Quist (2000), der kom først.

etniske mindretal, og 'multi' fordi det opstår ved tilstedeværelsen af mange forskellige etniciteter.

Kotsinas delte Rinkebysvensks særtræk op i forenklende og ekspanderende. De forenklende træk defineredes som "användning av mindre markerade strukturer, där svenskan har mera markerade", herunder "felaktig ordföljd, t ex rak, der svenskan kräver omvänd" og de ekspanderende som indlånte ord, hovedsagligt "ord av slang karaktär och svordomar" (Kotsinas 1988: 264-268). Quist (2000) fulgte samme opdeling, og nævnte som forenklende træk manglende inversion, overforbrug af fælleskøn, udeladelse af stød og afvigende trykfordeling. De forenklende træk kan få sproget til at minde om intersprog eller kreolsprog, da de er "umarkerede og forenklende i forhold til henholdsvis målsproget og det leksificerende sprog" (Quist 2000: 39). Quists informanternes sprog kunne dog ikke være intersprog, da de kunne skifte mellem multietnolekt og standarddansk afhængigt af den situationelle kontekst (Quist 2000: 23). Sproget kunne heller ikke anses som kreolsprog, da dansk var "det altdominerende basissprog" og de indlånte træk fra andre sprog kun bestod af låneord (Quist 2000: 39).

Kotsinas (1988) og Quist (2000) diskuterede begge om varieteterne kunne anses som dialekter på baggrund otte kriterier som Kotsinas opstiller for "vad som synkront är at betrakta som en dialek" (Kotsinas 1988: 270ff). De konkluderede samstemmigt at Rinkebysvensk og Ny københavnsk multietnolekt begge må kategoriseres som sociale dialekter eller som gruppevarieteter snarere end som dialekter.

Lokalt forankrede varieteter

I 2002 påbegyndte Mette Vedsgaard Christensen et studie af en lignende varietet i Aarhus (Christensen 2003, 2004, 2009, 2010, 2012) igennem et studie baseret på lingvistisk etnografisk feltarbejde og indsamling af optagelser i to områder i Aarhus Vest, hvoraf det ene er det samme som et af mine områder. Christensen så varianten som en etnolekt snarere end en multietnolekt og kaldte den for 'araberslang', en term jeg ikke har hørt talere bruge i mit feltarbejde. Christensen gav et afgørende bidrag til forskningen i at fastslå den aarhusianske varietets lokale forankring. Gennem et maskestudie ('matched guise-test') med stemmeprøver fra såkaldte etnolekttalere fra henholdsvis Aarhus og København samt respondenter som også var fra de samme talergrupper kunne Christensen dokumentere at etnolekttalerne ikke genkender eller associerer sig selv med etnolekttalere fra andre byer. "Deres første tanke er at de her lytter til en fra Bornholm" fortæller Christensen (2012: 241).

Christensen advarer mod at bruge ord som *etnolekt* og *multietnolekt* i beskrivelsen af varieteterne. Christensen mener at ideen om en fælles-etnisk variant styrker ideen om sproglige grænser og kulturelle forskelle, og at fællesbegreber kan risikere at reproducere og forstærke kulturelle og etniske diskurser som resulterer i yderligere marginalisering af indvandrere (Christensen 2010: 224). Den stærke lokale forankring talerne selv oplever har givet mig inspirationen til at arbejde med den aarhusianske varietet ud fra et dialektperspektiv.

Dialektperspektiv afløses af et social praksis-perspektiv

I København bevægede forskningen i 2000'erne sig væk fra det sprognære dialektperspektiv og over mod sociolingvistiske undersøgelser af sproget som stilistisk praksis, herunder distributions- og sprogholdningsanalyser. Quist og Maegaard (2005) fremlægger bevægelsen som svarende til sociolingvistikens tre bølger hvor Quists første studie (2000) anskuede den nye varietet ud fra første bølges dialektperspektiv mens deres senere studier udgår fra tredje bølges praksisperspektiv, både i erkendelsesinteresse og metodisk (Maegaard & Quist 2005, for fremstilling af sociolingvistikens tre bølger se i øvrigt Eckert 2012). Erkendelsesmæssigt fokuserer dialektperspektivet på at bidrage med en formel beskrivelse af de nyligt opståede sprogvarianter sammenlignet med det nationale standardsprog, mens praksisperspektivet ønsker at forstå sproglige praksissers sociale betydning og fokuserer på hvordan sproget bliver brugt som en social ressource. Metodisk kan dialektbeskrivelsen bygge på relativt få optagelser og eventuelt kortvarigt feltarbejde med interviews og observationer, mens praksisbeskrivelsen må bygge på et længerevarende etnografisk feltarbejde med deltagerobservationer og etnografiske interview (Maegaard & Quist 2005: 49). De to perspektivers bidrag til forskningen vil være forskellige.

Dialektperspektivet kan primært bidrage med beskrivelser af variantens afvigelser fra standardsproget på et morfologisk, syntaktisk, fonologisk og leksikalt plan. Desuden kan der gives en beskrivelse af talernes metasproglige bevidsthed omkring deres egen talestil, for eksempel bestemte attituder knyttet til talestilen eller eventuelt et bestemt navn for den. Quist (2000) fandt at nogle af hendes informanter kaldte det ”perkersprog” og andre ”wallahsprog”, men de havde ikke ét fælles navn. Praksisperspektivet kan bidrage med etnografiske beskrivelser af stilklynger (‘style clusters’) defineret af Quist som ”a collection of signs that in the course of time cluster together, that is, they are performed in regular patterns by the members of the community of practice” (Quist 2008: 52). Quist (2007) diskuterer fordele og ulemper ved henholdsvis dialekt- og praksisperspektivet og vurderer

at dialektperspektivet var en god start for studierne af unge indvandreres sprogvariation i det man fik vist at der var lingvistisk systematik i variationen, og at det ikke var et intersprog. Det tidlige dialektperspektivs ulemper var for det første at kategorier som 'etsprogede' og 'tosprogede' blev anset som uafhængige variabler som kunne sættes i kontrast til hinanden. I praksisperspektivet er man kritiske over for sådanne udefra givne kategorier, og kategoriske identiteter anses som noget taleren konstruerer og kan forhandle. En anden ulempe ved dialektperspektivet var at det kan komme til at lyde som om multietnolekt er en hemmelig kode som bruges af en isoleret gruppe. Igennem praksisperspektivet har man senere vist at multietnolekt bruges side om side med andre talesproglige varianter, for eksempel forskellige regionale varianter. Dialektperspektivets største ulempe er at "det isolerer multietnolekten fra det sociale og sproglige rum som den bruges i" (Quist 2007: 15). Med dialektperspektivet kommer man nemt til at glemme at der ikke findes afgrænsede "indvandrers-boligområder", at folk bevæger sig i mange og meget komplekse fællesskaber, og at der ikke findes nogen en-til-en-relation mellem sproglig praksis på den ene side og på den anden side variabler som sproglig baggrund og geografisk placering (Quist 2008: 59). Quist (2008) konkluderer at dialektperspektivet var et nødvendigt første skridt. Det banede vejen for praksisstudierne, og man kunne ikke have kortlagt stillklynger ud fra brugen af sproglig variation hvis ikke dialekt-undersøgelserne havde defineret multietnolekt først.

De fleste forskningsbidrag om de nye urbane dialekter blev herefter udgivet i samlinger af artikler af studier, først i form af et temanummer af *International Journal of Bilingualism* (2008), siden i antologier af henholdsvis skandinaviske studier (Quist & Svendsen 2010, Källström & Lindberg 2011), europæiske studier (Kern & Selting 2011) og med globale udsyn (Siemund et al. 2013, Svendsen 2015). Artiklerne i denne periode fokuserede især på praksisperspektiver så som hvordan den sproglige variation bruges til at udtrykke gruppetilhørsforhold og identitet samt hvordan talerne selv forholder sig til deres brug af særtrækkene. Disse sociolingvistiske emner belyses gennem en bred vifte af forskellige metoder, blandt andet etnografisk feltarbejde, distributionanalyser, eksperimentelle perceptionsundersøgelser og analyser af repræsentationen af de urbane dialekter i fiktion og musik. Praksis-analyserne nævner der de sproglige særtræk på et observationsniveau, dog indgår i antologierne også enkelte mere dybdegående grammatiske analyser som vil blive præsenteret nedenfor i 2.2.

Fra København kom i 2016 antologien *Everyday Languageing* (Madsen et al. 2016) som bygger på et kollaborativt lingvistisk etnografisk feltarbejde af ni forskere på en enkelt

skole i København. Antologien beskæftiger sig udelukkende med praksisperspektivet og forskergruppens analyser tager udgangspunkt i Jens Norman Jørgensens (2010) begreb 'linguaging', et begreb udviklet som alternativ til fx begrebet kodeskift, og som er et verbum fordi 'language' og 'style' (sprog og stil/stile) ikke ses som tællelige, adskilte enheder. Dette sprogsyn synes svært kompatibelt med dialekt- eller varietetets-perspektivet og antologien indeholder ingen grammatiske analyser.

Fornyset interesse for det stedlokale perspektiv

Christensens (2010, 2012) pointe om at de urbane dialekter, trods deres lingvistiske ligheder på tværs, er lokalt forankrede og lokalt forståede bidrog som inspiration til forskningsprojektet *Language and Place in Urban and Rural Denmark* (LaPUR 2014). LaPUR kombinerede studiet af en traditionel dialekt, sønderjysk i Bylderup, med studiet af en nyere opstået urban dialekt i Vollsmose, Odense. Det byggede ligesom Madsen et al. (2016) på et kollaborativt feltarbejde af forskere fra København, men denne gang på lokationer langt fra hovedstaden. Vollsmose er demografisk lig alle de andre områder hvor de urbane dialekter er beskrevet: Det er et bynært boligområde med mange indvandrere og efterkommere af indvandrere og stor sproglig diversitet. Til den karakteristik lægger Skovse og Quist (Skovse 2018, Quist & Skovse 2020) at Vollsmose og de andre områder også ofte er arkitektonisk afgrænset fra resten af byen, "lukket omkring sig selv", og at i Vollsmose afspejles denne afgrænsning også socialt i det mange af beboerne har meget begrænset geografisk mobilitet i deres hverdag. Skovse (2018) viser at der er korrelation mellem unges brug af sproglige særtræk fra Vollsmose og så deres individuelle drømme og planer om fremtiden i forhold til om de regner med at blive i eller rejse væk fra Vollsmose.

Sproginterne forklaringer og tilbage til dialekt-begrebet

Gennem tiden har der været mange spekulationer om hvorfor særtrækkene er opståede, ikke om hvorfor der er opstået sproglig variation, der er bred enighed om at det er en naturlig konsekvens af et sprogligt dynamisk miljø med stor sproglig diversitet, men hvorfor er netop disse sproglige særtræk opståede? For de nye leksemer peges ofte på specifikke oprindelsessprog, men det er ikke altid klart om udpegningen bygger på forskernes sproglige viden om det specifikke sprog eller om det bygger på talernes egne beretninger. Denne manglende skelnen problematiserer Tine Lykkegaard Nielsen og jeg i afhandlingens artikel 5. Det understreges i alle studier at ordene ikke er begrænset til talere med kompetencer i det specifikke sprog, der er altså ikke tale om direkte transfer, men om

noget der minder mere om det Rampton (1995) kalder 'crossing'. For fonetiske særtræk giver Bodén (2010) en sprognær undersøgelse af om segmentelle og intonationsmæssige særtræk kan have oprindelse i andre specifikke sprog, denne gennemgås i 2.2.

Den tyske grammatiker og sociolingvist Heike Wiese tilbyder et andet perspektiv end oprindelse. Wiese (2009, 2013) argumenterer for at sproginterne motiver snarere end sprogkontakt er den dominerende årsag til fremkomsten af de specifikke særtræk, og at vi ved at studere de nye varieteter ud fra dialektperspektivet får adgang til at studere generelle sproginterne tendenser ved sproglig variation og forandring. Wieses argumenter uddybes i afhandlingens afsnit 4.4. I mit speciale (Zachariassen 2012) undersøgte jeg om der også kunne findes en sådan sprogintern forklaring på det ekstrapositionerede *dig* (afhandlingens artikel 4). I norsk og svensk talesprog findes en syntaktisk konstruktion, af Vangnes (2008) beskrevet som 'right dislocation' eller 'right peripheral doubling', som minder om ekstrapositioneret *dig*, fx "Jon har mye penger, han!" og "Han har mye penger, han Jon!" (Vangnes 2008: 421). Når en sådan konstruktion er opstået i norsk og svensk er det måske sproginternt oplagt at en lignende vil opstå i dansk som syntaktisk er så lig norsk og svensk.

Wiese insisterer på at begrebet 'dialekt' er både sprogvidenskabeligt og formidlingsmæssigt relevant for den tyske varietet, og i en tysksproget formidlende bog, *Kiezdeutsch. Ein Neuer Dialekt Entsteht* (2012), sammenlignes udviklingsprocessen med hvordan andre tyske dialekter historisk set har udviklet sig for at vise at den ofte ophedede debat om den nye varietet som underlegen har direkte paralleller til hvordan alle dialekter gennem tiden har været set som underlegne (refereret i anmeldelsen af bogen af te Velde 2013: 416).

Antologien *Urban Contact Dialects and Language Change* (Kerswill & Wiese 2022) er den senest tilkomne om urbane dialekter. Her bruges termen 'urban contact dialects' samlende om studier fra sub-sahariske og nordeuropæiske byer, og termen defineres som "Urban vernaculars that emerged in contexts of migration-based linguistic diversity among locally born young people, marking their speakers as belonging to a multiethnic peer group" (Kerswill & Wiese 2022: 1).

Denne afhandling: Et sproginternt blik på interaktionelle funktioner af særtrækkene

Denne afhandling lægger sig på sin vis op ad den oprindelige dialekttilgang men uden at forholde sig til hvorvidt varietet er en separat 'enhed'. Jeg anskuer den sproglige variation ud fra et sprogsyn som – overordnet set – formoder at der kan findes systematik

overalt og på alle niveauer af hvor mennesker 'sprog'er'. Jeg ser ingen modstilling mellem 'linguaging' som sprogsyn (Madsen et al. 2016) og behovet for nuancerede grammatiske analyser. Jeg ser i stedet den interaktionelle lingvistik's grammatiske fokus som en mulighed for hjælpe med at forstå hvilke særtræk, og især hvilke undertyper af særtræk, der gøres relevante af hvilke interaktionelle årsager. En sådan nuancering af de enkelte særtræks former og sproglige funktioner kan efterfølgende bruges til at oplyse fremtidige distributions-, perceptions- og repræsentationsstudier. Inspireret af Schegloff (1993) kan man sige at jeg opfordrer til at undersøge hvad man tæller, før man tæller det.

2.2 Sproglige særtræk beskrevet i tidligere studier

Herunder gennemgås datatyper og analysemetoder for studier som indeholder grammatiske analyser af urbane dialekter. Gennemgangen er begrænset til nordeuropæiske studier inden for det germanske sprogområde, og den er organiseret by- eller landevis, da korpus ofte fordeler sig således. De danske beskrives separat byvis da der ikke er noget korpus som går på tværs af byer her. Gennemgangen er ikke udtømmende, der er observeret mange flere særtræk og de samme træk er ofte præsenteret i mange publikationer, den er kun ment til at give et overordnet overblik. Før gennemgangen vises her en oversigt i tabelform baseret på lokation for data samt i forhold til hvilket lingvistisk niveau publikationen beskriver.

Tabel 1: Nogle grammatiske beskrivelser af nogle af de sproglige særtræk i nogle af de urbane dialekter

		København	Aarhus	Odense	Oslo	Stockholm, Malmø, Göteborg	Berlin	Amsterdam
Fonologisk	Vokaludtale	Hansen & Phrao 2010	Christensen 2012					
	Konsonantudtale	Quist 2000; Maegaard 2010; Phrao et al. 2014	Zachariassen 2019	Skovse 2018		Bodén 2010		Nortier & Dorleijn 2008
Prosodisk	"Staccato-lignende prosodi"	Quist 2000; Hansen & Phrao 2010		Skovse 2018	Svendsen & Røyneland 2008	Bodén 2010		
	Strong Finals og andre intonations-mønstre		Christensen 2012; Zachariassen artikel 2	Skovse (personlig komm.)		Bodén 2011	Selling 2011; Kern 2011	
Morfologisk	Afviigelser i grammatisk køn	Quist 2000	Christensen 2012, Zachariassen 2019	Skovse 2018	Opsahl & Nistov 2010	Kotsinas 1988		Cornips 2008
	Afviigelser i præpositioner		Zachariassen 2019	Skovse 2018		Kotsinas 1988		
Syntaktisk	V3-ledstilling med adverbialer	Quist 2000	Christensen 2012; Zachariassen artikel 3	Skovse 2018	Svendsen & Røyneland 2008; Opsahl & Nistov 2010; Freywald et al. 2015; Walkden 2017	Kotsinas 1988; Ganuza 2010; Freywald et al. 2015; Walkden 2017	Wiese 2009; Freywald et al. 2011; Freywald et al. 2015; Walkden 2017	Freywald et al. 2015
	V3-ledstilling med objekter		Zachariassen artikel 3		Opsahl 2009			
	V4-ledstilling		Zachariassen artikel 3					
	V1-ledstilling						Wiese 2009	
	Oblikpronominer i ekstraposition		Christensen 2012; Zachariassen 2017; Zachariassen & Nielsen 2021	Skovse 2018				
Leksikalt	Funktionsord (som defineret af Lindström 2008)	Quist 2000 mand, Quist 2008 eow, Møller & Jørgensen 2013 eow	Mikkelsen & Zachariassen 2020 ikke; Zachariassen & Nielsen 2021 lak, eow, yani, dig	Skovse 2018 lak, eow		Ekberg 2010 sán; Ekberg 2011 sáhär; Svensson 2011 du ved, ju, bare, lissom, typ	Şimşek 2011 sey; Wiese, Heike, & Duda 2012 gb(t)s	

København

Pia Quists første studie indsamlede data blandt 13-17-årige fra to ungdomsklubber og et gymnasium i områder med høj andel af flersprogede elever (Quist 2000: 4). Data bestod af feltnoter samt tre typer optagelser: 1) selvoptagelser, 2) optagelser af interaktion mellem informanterne ved en arrangeret aktivitet og 3) perspektiverende interviews. Beskrivelsen indeholder ikke egentlige grammatiske analyser, men der er observationer af variation på alle lingvistiske niveauer: afvigende konsonantudtale, overgeneralisering af fælleskøn, V3-ledstilling med adverbialer, "staccato-lignende prosodi" samt leksikale indlån (Quist 2000: 13).

Maegaard (2010) og efterfølgende Pharao et al. (2014) laver fonetiske analyser af variation i konsonantlydene /r/, /l/, /tj/ og /s/, Maegaard på baggrund af data fra et etnografisk feltarbejde i 9. klasse og Pharao et al. som et eksperimentelt studie med 16-18-årige gymnasieelever som respondenter

Hansen & Pharao (2010) undersøger realiseringen af stød og af korte og lange /i/, /a/ og /u/-vokallyde. Data kommer fra en semi-eksperimentel setting hvor 13-15-årige talere er sat til at løse en opgave sammen. De finder at talere med indvandrerbaggrund producerer længere korte vokaler og kortere lange vokaler end talerne uden indvandrerbaggrund og at resultatet er en udligning af forskellen mellem de korte og lange vokaler (Pharao & Hansen 2010: 87), et resultat som kan bidrage til at forklare indtrykket af "staccato-lignende prosodi".

Aarhus

Christensen udførte i 2002-2003 et lingvistisk feltarbejde i en folkeskole og en ungdomsskole i to områder i Aarhus Vest (det ene område er sammenfaldende med et af mine områder) og indsamlede data bestående af feltnoter, optagelser og interviews med 12-17-årige talere. Christensens (2012) formbeskrivelser indeholder fonetiske former benævnt som "grundtonestigning i finalt fremsættende ytring" og "realisering af schwa som fuldvokal eller uden assimilering", hvilke begge er delkomponenter i det fonetiske træk jeg i afhandlingens artikel 2 kalder 'Strong Finals'. Desuden beskrives udeladelse af stød, afvigelser i grammatisk køn og afvigende ledstilling. Den afvigende ledstilling benævnes i en tidlig artikel "udeladelse af subjekt-verbum-inversion i deklarativsætninger" (2003: 144f) og senere som "manglende inversion" (2012: 132), og svarer til det jeg i artikel 3 kalder 'V3'. Der gives eksempler med V3-sætninger indledt af enkeltordsadverbialer og af adverbielle ledsætninger. Desuden beskrives en syntaktisk konstruktion "subjektsfordobling" (2006:19,

2012:134) som svarer til det jeg i Zachariassen (2017) kalder ekstrapositionerede oblikpronominer og i afhandlingen artikel 5 beskriver som interjektionelt 'dig'. Christensen nævner desuden en særlig frekvent brug af karakteristiske træk fra standard-regiolekten *sårn* og *å* (2012: 159, 164).

Odense

Data fra Odense kommer fra et etnografisk feltarbejde af Skovse (2018) i en 9. klasse i det flersproglige boligområde Vollsmose. På baggrund af interview-optagelser udvælger Skovse seks sproglige variable til en korrelationsundersøgelse: To segmentale [tj] og [ɣ], to suprasegmentale som kaldes "fynsk intonation" og "staccato-lignende prosodi" samt to morfologiske i form af en særlig udtale af bestemthedsendelser, et træk som er karakteristisk for fynsk generelt. Desuden observerer Skovse i sine optagelser afvigelser inden for stød, præpositioner og grammatisk køn, V3-ordstilling samt udeladelse af [ð] som også er typisk i fynsk (Skovse 2018: 128).

Norge: Oslo

De fleste norske studier benytter sig af data fra korpuset *UPUS* (UtviklingsProsesser i Urbane Språkmiljøer) som består af optagelser af 90 unge (13-23 år) fra "særligt kulturelt og sprogligt diverse områder" (Svendsen & Røyneland 2008: 67) med en høj andel af indbyggere med indvandrerbaggrund. Data er indsamlet i Oslo i perioden 2006-2008. For hver taler er der optagelser af interviews og af naturlig interaktion mellem jævnaldrende.

Svendsen & Røyneland (2008: 72) observerer ligesom Quist (2000) "staccato-lignende intonation" og de mener at det kan skyldes indflydelse fra anderledes rytme-strukturer i indvandrersprogene. De henviser til Pike (1945), som beskriver germanske sprog som trykrytmiske, dvs. at talestrømmen har nogenlunde lige store tidsmæssige intervaller mellem trykstærke stavelser, i modsætning til stavelsesrytmiske sprog, hvor de enkelte stavelser har nogenlunde samme varighed og hvor tidsafstanden mellem trykkene bestemmes af antallet af mellemliggende tryksvage stavelser. De fleste af indvandrersprogene i Osloområdet er i følge Svendsen & Røyneland stavelsesrytmiske, bl.a. spansk, tyrisk og urdu/punjabi (Svendsen & Røyneland 2008:72). Beskrivelsen af forskellige rytme-strukturer som dikotomiske kategorier er dog ikke udbredt accepteret. Bertrán har bl.a. lavet en række akustiske undersøgelser, som ikke viser nogen forskel mellem sprog, som sædvanligvis beskrives som typisk trykrytmiske og typisk stavelsesrytmiske (Bertrán

1999). Bertrán argumenterer for at begrebet rytme er en metafor lingvistikken har lånt fra musikverden, og ikke et udtryk for en bevist, metalingvistisk kategori.

Syntaktisk beskriver Opsahl & Nistov (2010) afvigende ledstilling som "XSV"-ledstilling og analyserer distributionen af XSV hos forskellige typer talere i forskellige typer situationer. De finder at XSV især forekommer efter bestemte adverbier, blandt andet "egentlig" (2009: 25). Opsahl (2009) ser systematisk på den lingvistiske kontekst XSV forekommer i, og viser desuden eksempler hvor XSV findes i objekts-indledte sætninger (2009: 131) svarende til det jeg i artikel 3 kalder objekt-V3. Morfologisk giver Opsahl (2009: 77ff) en analyse af afvigelser inden for navneords grammatiske køn.

Sverige: Stockholm, Malmø og Gøteborg

Kotsinas' første studie fra 1987 bygger på optagelser og interviews med 15-16-årige i de to flersproglige Stockholm-forstader Rinkeby og Flemingsberg. Kotsinas observerer morfo-syntaktiske afvigelser som beskrives som "usäkerhet i genusval, utebliven eller felaktig kongruensbøjning, felval av preposition, felaktig ordföljd [och] "osvenskt" val av tempus eller species" (Kotsinas 1988: 264).

De fleste svenske studier har siden benyttet sig af data fra korpusset SUF (Språk och språkbrug bland ungdomar i flerspråkige storstadsmiljöer) som indeholder optagelser af gymnasieelever fra skoler i områder med forskellig andel af elever med flersproglig baggrund. Der er optagelser af unge i Stockholm, Malmø og Gøteborg, tre byer som er udvalgt fordi de alle tre har væsentlig højere andel af udenlandsk fødte indbyggere end der er på landsplan (Boyd 2010). Data består af interviews, selvoptagelser, optagelser fra forskellige slags situationer med forskellig grad af formalitet og forskellig grad af interaktion (i grupper, alene, fremlæggelser i skolen mm.) og optagelser hvor informanterne løser forskellige opgaver. Desuden indeholder korpusset eksempler på de unges skriftsprog fra skoleopgaver og skriftlige grammatiske acceptabilitets-undersøgelser.

Bodén (2010) giver en fonetisk analyse af udtalevariation i låneord, som starter med "ch", fx "checkar". Her udtaler de unge "ch" som affrikat <tj> i stedet for som frikativ <sj>, som man gør på standardsvensk (Bodén 2010: 72). Standardsvensk har ikke affrikater, men det har mange af indvandrersprogene i de multietniske områder Bodéns data kommer fra. Affrikater er almindelige i mange andre sprog, og affrikaten <tj> findes i 45% af verdens sprog (Ladefoged & Maddieson 1996: 90). Bodén foreslår, at de unge låner den engelsknære udtale, fordi de er vandt til affrikater fra deres L1 eller fra deres forældres L1. Udtalemåden er ifølge Bodén blevet et karakteristisk træk for multietnolekt, og har siden spredt sig til

unge multietnolekttalere uden L1 med affrikater. Bodén foreslår at undersøge udtalen af andre lyde, hvor den svenske udtale er typologisk markeret, fx de meget sjældne fortunevokaler /y:/ og /ʁ:/ (Bodén 2010:72).

For intonationsvariation har Bodén (2010) analyseret afvigelser i fundamental frequency (F_0) i lydprøver med 62 talere fra fire forskellige kategorier: Talere født i Sverige med og uden indvandrerforældre samt indvandrere ankommet før eller efter de var fem år gamle. 27 af disse talere blev angivet som multietnolekttalere af en panel på 246 unge. Ifølge Bodén varierer F_0 for en normal talestemme mellem 90 og 160 Hz for mænd og 170 og 250 Hz for kvinder. I data fra de 27 talere finder hun at den maksimale F_0 typisk ligger omkring 500 Hz og over (Bodén 2010:75). Bodén undersøger om det udvidede F_0 -register kan skyldes indflydelse fra arabisk og kommer frem til, at det ikke er til at sige. Der findes ikke mange beskrivelser af arabisk intonation, og desuden varierer intonationen i de mange forskellige regionale varianter af talesprogsarabisk. De største arabisktalende grupper i Sverige er fra Irak, Libanon og Syrien, så en eventuel lighed skulle findes i en af disse varianter. Bodén har fundet en enkelt undersøgelse, som peger på at den syriske variant tales med større frekvensregister end andre af de arabiske varianter, men frekvens og intonation er suprasegmentale træk, som det ikke giver mening at beskrive løsrevet fra de segmenter, de påvirker. Kun hvis en bestemt betoning bliver brugt til det samme formål i de to sprog, kan man tale om bevis for transfer eller andre typer indflydelse mellem de to sprog (Bodén 2010: 76). Bodén har ikke fundet tegn på at de store udsving i F_0 har samme funktion i den svenske multietnolekt, som de gør i syrisk arabisk, og hun konkluderer at uanset udsvingenes oprindelige funktion, fungerer de formentlig nu hovedsageligt som markører af multietnolekt. Bodén afslutter med at årsagen til talernes afvigelser nærmere skal findes i et ønske om afvigelsen i sig selv, end i eventuel indlån fra andre L1 (Bodén 2010: 77).

Ganuza (2010) er en kvantitativ undersøgelse af det syntaktiske særtræk XSV svarende til det jeg kalder V3. Ganuza skriver at X-elementet består af ”noget andet end subjektet” (2010: 35) og der vises eksempler indledt med enkeltordsadverbialer og med adverbielle ledsætninger (2010: 38f) og noteret at XSV ofte forekommer efter konjunktionen *sen* (dansk: *så*). Ganuza sammenstiller antal deklarative XSV-helsætninger med antal XVS-helsætninger (standardsvensk), og viser at XSV benyttes sjældent i forhold til hvad man skulle tro ud fra en gængs opfattelse af at det er et karakteristisk træk (2010: 31-32). Det benyttes stort set kun i samtaler mellem to eller flere unge, som alle taler multietnolekt (peer-to-peer interaction), og det benyttes både af etsprogede og flersprogede talere. Ganuza konkluderer at XSV må være en del af en forholdsvis bevidst sproglig strategi for

de unge, som de kun benytter sig af i bestemte situationer med bestemte formål. Formålet kan for eksempel være for at signalere solidaritet med deres ligesindede og/eller modvilje mod at blive studeret (Ganuza 2010: 48). Det benyttes ofte i sammenhænge karakteriseret ved 'high involvement style' (Tannen 1984) og sammen med andre typiske ungdomssprogs-træk så som *du vet*, *ba*, *såhär*, hurtigt taletempo, overlappende tale og markeret intonation. I forhold til interaktionelle handlinger brugtes det ofte ved opremsninger af begivenheder hvilket jeg også beskriver for V3 i mine Aarhus-data i artikel 3. Ganuza nævner også funktionen at opnå opmærksomhed fra modtagere, og skriver at denne funktion kan opnås ved det at lave en syntaktisk ændring: "by changing his language use, Ekmel was able to get more attention from his classmates, who were much more alert during these parts of the presentation and asked more questions" (Ganuza 2010: 45).

Ekberg (2010) har undersøgt brugen af partiklen *sån* i SUF-korpussets Malmø-data, mere specifikt blandt piger i folkeskolens afgangsklasser. I standardsvensk er *sån* et tillæg ('attribute') som typisk kommer efter ubestemte artikler, fx i "en *sån* klädning". I Ekbergs data bruges *sån* på en udvidet grammatikaliseret måde, fx til at erstatte ubestemte artikler, fx "så var de(t) *sån* litte(n) bebis" eller med den diskursive funktion at fokusere på ny information. Ekberg mener at begge nye funktioner er motiveret af *sån*'s indbyggede ('inherent') deiktiske element.

Tyskland: Berlin

De første tyske studier af urbane dialekter fokuserede på tosprogede tyrkiske efterkommere og kaldte sprogbrugen for 'Türkenslang' (fx Auer 2003). Tilsvarende var der i Danmark i denne periode fokus på samme nationalgruppe i Køge-studierne (se fx Jørgensen 2010). Heike Wiese introducerede i 2009 termen 'Kiezdeutsch' (nabolags-tysk) som navn for varieteter der ikke har forbindelse til specifikke sproglige baggrunde og som ikke (kun) tales af tosprogede. Navnet er desuden et fællesnavn à la Quists (2000) 'multi-etnolekt' som refererer til varieteter i forskellige byer. Wiese byggede indledningsvist sine studier på egne data med gruppe- og selvoptagelser af unge i tre multietniske områder i Berlin. Siden er der blevet samlet et korpus af Kiezdeutsch-optagelser (KiDKo, se Freywald et al. 2015) som er tilgængelige for andre forskere i lingvistisk variation. Korpusset består af selvoptagelser af 14-17-årige fra to forskellige berlinske nabolag, henholdsvis et multietnisk og et monoetnisk. Udover studierne fra Berlin præsenteres i antologien *Ethnic Styles of Speaking in European Metropolitan Areas* (Kern & Selting 2011) også studier fra Hamburg og Mannheim.

Wiese (2009) beskrev tre morfo-syntaktiske fænomener i Kiezdeutsch: en særlig brug af definite artikler, Adv-SVO-ledstilling, som svarer det jeg kalder V3, og en konstruktion som benævnes 'V1' hvor sætninger som kun har en svag kandidat til 'topic' kan realiseres med "sammensmeltet" verbum og subjekt, fx "Du musst" (standard) realiseret som "musstu" (V1) (2009: 799). Ingen andre studier beskriver V1-ledstilling og det findes heller ikke i mit data.

Mens Wieses udgangspunkt var klassisk grammatisk benyttede Selting (2011), Kern (2011) og Şimşek (2011) metoden Interaktionel Lingvistik til beskrivelser af prosodiske særtræk og af partiklerne *sey* og *dings* som oprindeligt kommer fra tyrkisk men anvendes på andre måder i den urbane dialekt.

Freywald et al. (2011) undersøgte ved hjælp af en grammatisk acceptabilitetstest hvornår Kiezdeutsch-træk anses som acceptable i forhold til tilfældige grammatiske afvigelser, og kunne vise at karakteristiske Kiezdeutsch-træk i signifikant højere grad blev accepteret blandt deltagere fra multietniske boligområder. En sådan undersøgelse kræver netop den detaljerede grammatiske viden om den urbane dialekt som Wiese (2009) og lignende analyser bidrager med.

Nederlandene: Amsterdam, Rotterdam, Utrecht og Nijmegen

Nederlandske studier har især fokuseret på udtale og på indlånte ord fra specifikke sprog som fx af Nortier & Dorleijn (2008) der kalder de nederlandske varieteter for 'Moroccan Flavoured Dutch' (MFD). De noterer dog også at MFD ikke er ens på tværs af byer, der er lokale forskelle. Studierne er datamæssigt og analytisk begrænsede i forhold til de andre lande i denne oversigt, men de er især syntaktisk væsentlige fordi de viser noget der *ikke* er der. Freywald et al. (2015) har til deres undersøgelse af V3 på tværs af germanske urbane dialekter gennemset mindre datasæt af interviews og opsatte gruppesamtaler fra Amsterdam, Rotterdam, Utrecht og Nijmegen, og heri finder de overraskende få afvigelser fra V2. De konkluderer at MFD ikke kan siges at have strukturelt systematisk V2-variation (Freywald et al. 2015: 87) Fonetisk observerer Nortier & Dorleijn (2008) variation i realiseringen af en række konsonanter. Morfologisk undersøger Cornips (2008) om variation i grammatisk køn hos tosprogede børn skyldes forsinket sprogtilegnelse, men finder at det snarere hænger sammen med den identitet og gruppetilhørsforhold der er knyttet til at afvikle grammatisk køn ('loosing grammatical gender').

Sammenfatning

Dokumentationen af de relativt nyligt opståede urbane dialekter styrkes ved at de mange studier benytter så mange forskellige analytiske metoder og bygger på så mange forskellige datatyper. På tværs af de fem germanske sprogområder er der fundet en række træk som afviger fra standardsproget på lignende måder, fx V3 og afvigelser i grammatisk køn, men der er også for hver eneste by beskrevet træk som ikke findes i de andre byer. Tabel 1 viser sammenfattende de grammatiske studier placeret i forhold til lokation og lingvistisk niveau. Bemærk at der for leksikon kun er medtaget studier af funktionsord (som defineret af Lindström 2008, se i øvrigt afsnittet om ordklassificering under 4.1) da de vurderes til ikke at kunne være direkte overførte låneord. Tabellen er ikke udtømmende, der er observeret mange flere særtræk og de samme træk er ofte præsenteret i mange publikationer, den er kun ment som et overordnet overblik.

2.3 Det danske sprogsamfund generelt

Kerswill og Wiese (2022: 1) påpeger i introduktionen til den nyeste antologi om urbane dialekter i Nordeuropa at dialekterne er opstået i samfund som er domineret af stærke monolingvistiske idealer hvor flersproglighed, som ellers globalt og historisk set er normen snarere end undtagelsen, bliver anset som afvigelsen fra normen. Herunder vil jeg redegøre for hvilke samfundsmæssige forhold der har bidraget til at Danmark blev et sådant monolingvistisk og monodialektalt sprogsamfund, og diskutere om nogle tilsvarende men nu omvendtrettede samfundsforhold i dag kan være årsag til at de nye urbane dialekter er opstået.

Standardiseringsprocessen

Dansk er i dag et af de mest standardiserede sprog i Europa. Inge Lise Pedersen (2005) beskriver processen fra et dialektalt Danmark, hvor størstedelen af befolkningen boede på landet og talte forskellige dialekter og den herskende klasse benyttede sig af gennem tiden skiftende fremmedsprog, herunder tysk, fransk og latin, til et mere homogent sprogsamfund præget af *rigsdansk*, eller i hvert fald ideen herom, på tværs af sociale og geografiske skel. Begrebet *standardsprog* og i den forbindelse ideen om *rigsdansk*, ses som udtryk for en ideologi frem for et lingvistisk faktum, og *standardisering* som en proces hen imod den opfattelse at en bestemt variant af sproget er bedre end andre (Pedersen 2005: 172). Pedersen peger på at samspillet mellem fem typer forhold muliggjorde denne

sproglige homogenisering: ideologiske, politiske, demografiske, sociale og uddannelsesmæssige forhold. Eksempler på forhold under de fem typer gennemgås herunder baseret på Pedersen (2005). Der tages forbehold for mange overlap mellem kategorierne.

- i. Ideologiske forhold: Fra omkring det 17. århundrede tog en ny nationalidentitet form og sammen med den en nationalistisk diskurs som idealiserede ét fælles standardsprog. Grammatikernes valg af hovedstadens sprog som grundlag for standardsprogets skriftsprog skyldtes at den uddannede og politiske elite holdt til i hovedstaden og standardsproget skulle repræsenteres af dem, ikke af "folket" ('the common people', Pedersen 2005: 179). Det førte til en udbredt stigmatisering af sprogtræk fra de lokale dialekter.
- ii. Politiske forhold: Opløsning af den politiske union som have eksisteret mellem Danmark, Norge og Sverige i 1300-1500-tallet havde indflydelse på den ovennævnte nationale identitet. I de tre lande udvikledes først to nationale skriftsprogskonventioner, dansk og svensk, og siden yderligere to, nynorsk og bokmål.
- iii. Demografiske forhold: København oplevede hurtigt stigning af befolkningstallet i 1600-1800-tallet, herunder mange tilflyttere fra andre lande. I den forbindelse kan man forvente en *koineiseringsproces* (et blandingsprodukt af træk fra forskellige varieteter, Auer, Hinskens & Kerswill 2005: 12), men her kom det fælles sprog, den udviklede *koin*, kun til at bestå af træk fra danske dialekter.
- iv. Sociale forhold: Der opstod i 1800-tallet stærke alliancer og homogen mentalitet på tværs af land- og bybefolkning som forhindrede at en stærk klassebevidsthed udviklede sig blandt befolkningen. Moderne markedsorienterede landmænd indgik i andelsfællesskaber og kapitalismens og industrialiseringens indførsel skete i tæt kontakt med den eksisterende landbrugssektor. Det gjorde at mange interagerede med mennesker uden for deres egen by.
- v. Uddannelsesmæssige forhold: Med indførslen af obligatorisk skolegang i 1814 udbredtes det standardiserede skriftsprog. Da dialekterne blev anset som korrumpere versioner af dansk som ville vanskeliggøre tilegnelsen af skriftsproget, medførte den obligatoriske skolegangen også udbredelse af det talte standardsprog så vel som det skriftlige. Også udbredelsen af Folkehøjskoler fra slutningen af 1800-tallet bidrog til en øget homogenisering af talesproget, både fordi

folk mødtes på tværs af geografiske områder og fordi eleverne på Folkehøjskolerne kom til at identificere sig med den uddannede klasse og tog standardsproget til sig som en del af denne identitet.

Sproglig divergens i dag?

Inge Lise Pedersens 'standardiseringsproces' svarer til det Auer, Hinskens og Kerswill (2005) kalder dialektal *konvergens*, defineret som sproglig harmonisering ('unification'), fokusering og homogenisering af det sproglige repertoire, herunder de traditionelle dialekter (2005: 2). Konvergens' modsætning er *divergens*, defineret som sproglig differentiering ('diversification'), voksende spredthed ('diffuseness') og heterogenisering (ibid.). Fremkomster af urbane dialekter kan ses som en divergensproces. Det er derfor oplagt at se på om nogle af de samme samfundsmæssige mekanismer, nu med omvendt fortegn, er pågået i den periode de urbane dialekter er opstået. Pia Quist, som jf. afsnit 2.1 var den første til at forske i urbane dialekter i Danmark, stiller i sit seneste studie et lignende spørgsmål: "[Udgør] stederne sprogligt set en 'satellit' afskåret fra de omkringliggende sprogsamfund. Afspejles stedernes marginale positioner i sprogbrugen?" (Quist 2017: 325). Quist viser demografiske ligheder mellem områderne Gellerup i Aarhus Vest og Vollsmose ved Odense på baggrund af eksisterende studier af Christensen (2012) og Quist & Skovse (2020), og undersøger om der udover de urbane dialekttræk også anvendes regionale sprogtræk, henholdsvis aarhusianske træk i Gellerup og fynske træk i Vollsmose. Quist' sammenligning af de to lokationer begrundes med demografiske og arkitektoniske ligheder. De arkitektoniske ligheder vil jeg komme nærmere ind på i afsnit 3.1 om mit feltarbejde.

I tillæg til de demografiske ligheder kunne vi undersøge de samfundsmæssige forhold som Pedersen (2005) peger på som drivende for sprogforandringen i Danmark fra 1300- til 1900-tallet. Herunder vil jeg for hver af Pedersens fem typer give et indledende bud på forhold hvis forbindelse til sproglig divergens kan undersøges yderligere i fremtidige studier. I punkterne fokuseres på forhold i perioden 1990-2010 ud fra en formodning om at det især er her de nye urbane dialekter opstår og udbredes.

- i. Ideologiske forhold: En stigende negativ diskurs om etniske minoriteter er løbende beskrevet i utallige publikationer (fx Gaasholt & Togeby 1995, Yilmaz 1999, Lassen 2009 blandt mange andre – udvalg af referencer inspireret af Frandsen 2019). Diskursen opsummeres af Lassen (2009: 9) således: "Det er den uudsagte præmis for

den danske indvandrerd debat gennem de senere år, at det netop er indvandringen fra de ikke-vestlige lande, der har været og stadigvæk er det store problem”. En stærk indvandrerkritisk politik præsenteredes første gang i 1973 af Fremskridtspartiet, som dog ikke fik stor parlamentarisk indflydelse. Politiken videreførtes fra 1995 af Dansk Folkeparti som nød meget bredere opbakning i befolkningen og tog mange stemmer fra det største parti Socialdemokratiet (Jensen 2008: 548). Siden 2000’erne har regeringspartierne Socialdemokratiet og Venstre løbende bevæget sig i retning af en mere og mere indvandrerkritisk politik, se herunder om politiske tiltag. Sproget blandt etniske minoriteter rammes også af de kritiske diskurser, fx da det af Alex Ahrendtsen fra Dansk Folkeparti blev beskrevet som ”pizza-dansk” i et interview om at Dansk Sprognævn burde forhindre denne slags sprogbrug (TV2 2015). For konvergensperioden beskriver Pedersen ”en ny national diskurs som lægger vægt på fødested og -sprog” (Pedersen 2005: 183, min oversættelse) som drivkraft for ønsket om fællessprog, på dette tidspunkt dansk. En tilsvarende diskurs med modsat resultat kan være på spil i forhold til de etniske minoriteter: Identiteten som (efterkommere til) udlandsfødte og fremmedsprogstalende kan være drivkraft for ønsket om at adskille sig sprogligt fra det omgivende majoritetssamfund.

- ii. Politiske forhold: Siden 2010 har først Socialministeriet og siden skiftende boligministerier udgivet årlige ’ghettolister’: Lister over almennyttige boligområder der opfylder en række demografiske parametre, herunder parametre om beboernes beskæftigelsesandel, kriminalitetsandel, uddannelsesniveau, indkomst og andel af beboere med ikke-vestlig baggrund². Ghettolisterne er blandt andet beskrevet som medvirkende til følelsen af at være stigmatiseret og andenrangsborger (Mellempøkeligt Samvirke 2020), og er kritiseret af FN (2019: 7) for at kategorien ”ikke-vestlig” er etnisk diskriminerende. Fordi mange boligforeninger arbejder henimod af komme ”af” listerne kan de – med lovhjælp – opsigte lejere der fx bliver arbejdsløse og dermed bidrager til kriteriet om lav beskæftigelsesandel. I tillæg til ghettolisterne har skiftende regeringer løbende indført en række lovgivninger med implicite formål om at ramme religiøse minoriteter og beboere i ghettoområderne, fx tildækningsforbuddet (også kaldet ’burkaloven’) (Straffeloven §134c) og håndtrykskravet ved statsborgerskab (Bekendtgørelse om

² Navn og kriterier for listerne er ændret løbende. Kriterier og listen pr. december 2021 kan findes her på Indenrigs- og boligministeriets hjemmeside:
<https://im.dk/Media/637738688901862631/Parallelsamfundslisten%202021.pdf> (Indenrigsministeriet 2021)

kommunalbestyrelsernes afholdelse af grundlovsceremonier §8), som begge implicit er rettet mod religiøse muslimer som traditionelt ikke tillader kvinder at have utildækket ansigt eller have berøring med mænd uden for familien, samt loven om skærpede strafzoner (Straffeloven §81c) som er et redskab for politiet med det implicitte formål at øge straffen for beboere i de kriminalitetsprægede ghettområder.

- iii. Demografiske forhold: De demografiske forhold beskrives til dels af ghettolisterne som viser at bestemte samfundsklasser i dag samles i bestemte boligområder (se ovenfor). Dette står i modsætning til konvergensperiodens urbanisering hvor tilflytning til byerne gjorde at samfundsklasser fra land og by blandedes. Den demografiske homogenitet i ghettoerne muliggøres i høj grad af Bekendtgørelse af lov om almene boliger (kapitel 4), som tilsiger at kommunen råder over udlejningen af en vis andel af boligmassen i almene boligbyggerier. Disse boliger tildeles ofte til nyankomne flygtninge med ikke-vestlig baggrund som får integrationsydelse fremfor den højere kontanthjælp. Dermed bliver to af ghettokriterierne – etnicitet og indkomst – nærmest selvopfyldende i de almennyttige boligområder. Jf. afsnit ii) ovenfor kan man ved stor tilflytning fra andre lande forvente en koineiseringsproces, men her har dansk bevaret status som det primære fællessprog. Ingen af de ”nye” sprog har fået plads i skolens curricula, og optaget på universitetsuddannelser inden for såkaldte små sprog (herunder arabisk, kinesisk og hindi!) er blevet beskåret ad flere omgange. Den nationale identitet som ét folk er bevaret, men diskursen er ændret til at nogle borgere ikke er en del af det folk.
- iv. Sociale forhold: En lang række sociale forhold med indflydelse på sproglige grupperinger dokumenteres i den kvalitative sociolingvistisk forskning som beskrevet ovenfor (afsnit 2.1), fx stilklynger inden for venskaber og tøjstil (Maegaard 2010) og begrænset geografiske mobilitet (Skovse 2018, Quist & Skovse 2020). Det har haft indflydelse på at færre sproglige minoritetsdanskere interagerer med majoritetsdanskere.
- v. Uddannelsesmæssige forhold: Som beskrevet under demografiske forhold er de nye sprog ikke taget ind i grund- eller gymnasieskolen, og på universiteterne er de løbende nedprioriteret. Sociologisk forskning af Laura Gilliam (2018) viser at minoritetsdanske elever i grundskolen føler sig diskrimineret af lærere. De urbane dialekter anses ligesom 1800-tallets dialekter som korrumpereede versioner af dansk der ville vanskeliggøre tilegnelsen af standardsproget. Folkehøjskoler og efterskoler

hvor folk mødes på tværs af regioner har meget få elever fra etniske minoriteter (Regeringen 2018: 35). I 2005 ændredes folkeskoleloven således, at det er muligt for landets kommuner at fratage tosprogede børn frit skolevalg hvis de ved en sprogscreening viser ”et ikke uvæsentligt behov for støtte i dansk som andetsprog” (Folkeskoleloven §5 stk. 7). I Aarhus Kommune er den politik implementeret ved to tiltag: Oprettelse af såkaldte ’heldagsskoler’ (tidligere ’magnetskoler’) som optager elever med sprogstøttebehov fra alle naboskoler, og en bus-ordning som kører elever med sprogstøttebehov til skoler længere væk (Daugaard 2015: 26). Således sker der samtidig en samling og en spredning af elever med minoritetssproglig baggrund. Mette Vedsgaard Christensens optagelser er indsamlet på skoler som på daværende tidspunkt (2002-2003) var heldagsskoler, og blandt talerne i mine data selvrapporterer omkring halvdelen at de har gået på en af de skoler som kategoriseres heldagsskoler. Vi kan altså for Aarhus’ vedkommende formode at heldagskolerne har haft en indflydelse udviklingen af den sproglige divergens.

I de politiske diskurser om etniske minoriteter indgår ofte ordet ’parallelsamfund’, et ord som kan afspejle heterogene samfundsforhold som ligner dem Pedersen (2005) viser at Danmark bevægede sig væk fra op til 1900-tallet. Men en regeringsrapport fra 2018, *Parallelsamfund i Danmark*, afviser at der findes ’parallelsamfund’. Konklusionen trækkes på baggrund af analyser af registerdata inden for indikatorerne ”lange perioder uden beskæftigelse eller uddannelse, den etniske sammensætning i boligområder, på grundskoler og i daginstitutioner samt kriminalitet” (Regeringen 2018: 1). Spørgsmålet om hvordan de urbane dialekter har haft mulighed for at opstå, kan altså ikke besvares udelukkende ud fra sociologiske og etniske faktorer.

”Dialekternes død”

Kristiansen (2003a) gennemgår processen hen imod et fællessprog i 1300-1900-tallet ud fra en model med fire tidsmæssigt følgende trin: 1) Normudvælgelse, som ifølge Kristiansen i Danmark foregår i 1300-1500-tallet, 2) normpræcisering (’norm codification’) og 3) normudvidelse, begge i perioden 1500-1800-tallet, og 4) normaccept, som beskrives for 1800-1900-tallet. Kristiansen vurderer at den endegyldige brede accept af rigsdansk som fælles talesprog nåede sit mål i 1960-1980’erne, og at ”de traditionelle dialekter siden da har været døde i den forstand at de i ingen regioner fungerer som fællessprog for unge mennesker” (Kristiansen 2003a: 87, min oversættelse). I en senere artikel som opsummerer

dansk dialektforskning de seneste 100 år (Kristiansen 2009a) siger Kristiansen det endnu tydeligere:

”Så lad os ikke forplumre, lad os sige det som det er: De danske dialekter er døde. [...] Det kan godt være at der rundt omkring findes enkelte børn og unge der lærer dialekten og kan bruges den sammen med fx bedsteforældrene, men det afgørende er om de er sammen som børn og unge på dialekt. Sådan er det ikke noget sted, så vidt vi ved”. (Kristiansen 2009a, citeret fra Ejstrup 2010: 93)

Udlægningen om ”dialekternes død” er siden blevet udfordret af Michael Ejstrup (2009, 2010) som i sin ph.d.-afhandling dokumenterer intonations- og udtalemæssige forskelle af omfattende karakter hos 20-45-årige talere på lokationer i tre forskellige danske regioner. Talerne kan ikke siges at repræsentere ”bedsteforældrene”, de må derimod have tilegnet sig de urbane dialekter i netop den periode, som Kristiansen mener at dialekterne uddøde. Uenigheden har nok grund i forskellige forståelser af hvad begrebet ’dialekt’ indbefatter. Ejstrup beskriver intonations- og udtaleforskelle som dialektspecifikke, hvorimod Kristiansen opfatter de prosodiske forskelle som en del af regiolekter snarere end dialekter.

Bevidste og ubevidste sprogholdninger viser to forskellige billeder

Kristiansen (2003b) kobler den stærke afdialektisering (’dedialectalization’) til hvordan danskernes sprogholdninger historisk er skabt gennem sociale og institutionelle forhold. I en tidligere bog om udtalenormering skriver Kristiansen at danskernes sprogsyn er blevet så snævert netop *fordi* danskerne selv mener at der ikke drives nogen udtalenormering: Sprogundertrykkelsen er skjult (Kristiansen 1990: 13).

Kristiansen har siden 1980’erne gennemført en lang række undersøgelser af sprogholdninger, og i 2005 oprettedes Danmarks Grundforskningsfonds Center for Sociolingvistiske Sprogforandringsstudier (herefter ’sprogforandringscenteret’) med det formål ”at efterprøve de tidligere, meget ensartede resultater” (Gregersen & Kristiansen 2015: 20) på fem lokationer: København, Næstved, Vinderup, Odder og Vissenbjerg. Sprogforandringscentrets studier undersøger to forskellige typer sprogholdninger: de ubevidste og de bevidste. De *ubevidste* sprogholdninger undersøges med metoden maske-test, og i studierne bruges lydclip med to slags københavnske stemmer, af Kristiansen kaldet konservativt og moderne københavnsk, samt lydclip med lokale og regionale stemmer. Resultaterne viser at respondenter på alle fem lokationer vurderer de københavnske stemmer højere end de lokale. Konservativt københavnsk scorer højt på

superioritet-dimensionen (dvs. ambitiøs, intelligent, irriterende type, til at stole på), og moderne københavnsk scorer højt på dynamik-dimensionen (dvs. selvsikker, sjov at være sammen med, populær). Dette ubevidste hierarki udtrykkes af informanter på tværs af lokation og tidspunkt for undersøgelserne. De *bevidste* sprogholdninger undersøges ved at respondenterne efterfølgende bedes prioritere en række navngivne sproglige varieteter efter hvor pæne de synes de er. Her scorer de lokale varieteter over de københavnske (Kristiansen 2009b:167 ff.).

Kontrasten mellem de bevidste og ubevidste holdninger beskrives af Kristiansen (2009b) som to forskellige værdisætningssystemer ('value systems') der opererer på henholdsvis bevidst og ubevidst niveau. På det bevidste niveau tildeles høj status til navnet for det lokale sprog og modstand mod københavnsk, mens der på det ubevidste niveau tildeles status efter et hierarki med moderne københavnsk i top, konservativt københavnsk i midten og lokalsprog i bunden (Kristiansen 2009b: 188ff).

Udfordring af ideen om ét sprogligt normcenter

Kristiansen (2009b) argumenterer på baggrund af Sprogforandringscentrets studier for at der kun er ét sprogligt normcenter i Danmark: Hovedstaden. Denne udlægning er siden blevet nuanceret efter undersøgelser fra Sønderjylland, Vendsyssel og Bornholm, som af Kristiansen beskrives som "yderområder hvor dialekt stadig står stærkt i den offentlige bevidsthed" (Gregersen & Kristiansen 2015: 17). Forskningsprojektet *Dialekt i periferien* har senere vist hvordan standardiseringsprocessen foregår under forskellige vilkår og i forskellige tempi i forskellige dele af Danmark, og at især de jyske studier peger på at København ikke – eller muligvis ikke længere – står alene som lingvistisk normcenter. Her orienterer talerne sig også efter lokale lingvistiske normcentre i form at større byer i den pågældende region (Maegaard & Quist 2019: 145). Sprogholdningseksperimenter på Bornholm, i Sønderjylland og i Vendsyssel viser nogle lidt anderledes resultater end Sprogforandringscentrets eksperimenter, og især de sønderjyske afviger en del, da de københavnske stemmer her vurderes mere negativt end sønderjyske stemmer. Denne opvurdering af en lokal varietet er hidtil unik i Danmark. I Vendsyssel var vurderingen af stemmerne upåvirket af lingvistiske forskelle men i stedet baseret på kønsforskelle hos talerne, en faktor som tidligere sprogholdningsstudier ikke har set nogen effekt af (Maegaard & Quist 2019: 169).

Hansen & Goldshtein (2021) har udført et tilsvarende eksperiment i Salling i Midt-Vestjylland, og deres resultater afviger også fra Sprogforandringscentrets. Ligesom i det

sønderjyske eksperiment opvurderes lokale og regionale jyske stemmer, og Hansen & Goldshtein påpeger at disse resultater stemmer overens med lignende undersøgelser i andre lande, hvor den lokale 'nonstandard' vurderes højt på især solidaritetsskalaer. Denne nye tendens kan hænge sammen med et øget globalt udsyn: "Umiddelbart synes danskerne helt uproblematisk at kunne forene lokale interesser med globale interesser, mens deres interesse for nationale anliggender synes at være stærkt dalende" (Hansen & Goldshtein 2021: 189).

En forestillet forbindelse mellem standardsproget og skriftsproget

Kristiansen (2003b) gennemgår sproghistoriske sociale forhold med særligt fokus på to institutioner: Dansk Sprognævn og folkeskolen. Dansk Sprognævn oprettedes i 1955, og siden 1997 er nævnets arbejde defineret af folkettinget ved tre mål som af Kristiansen (2003b: 59ff) beskrives som henholdsvis et deskriptivt, et præskriptivt og et autoritativt mål: 1) Deskriptivt at følge det danske sprogs udvikling og indsamle eksempler, 2) præskriptivt at rådgive og publicere artikler om korrekt sprogbrug og 3) autoritativt at fastsætte dansk ortografi gennem redaktion og udgivelse af Retskrivningsordbogen. Skolegang blev obligatorisk i 1814, og skolen har siden bidraget til ideologien om at det er bedst at bruge ét sprog, og at det sprog er 'rigsdansk', svarende til sproget hos den sociale og kulturelle elite i hovedstaden. Der er flere fordele ved at tale rigsdansk: For det første forestilles ens sprogbrug at gøre kommunikationen lettere, hvilket anses som nødvendigt for udviklingen af det moderne samfund. For det andet giver brug af ens standardsprog individet mulighed for at undgå den latterliggørelse og stigmatisering, som brug af dialekt kan medføre. Og for det tredje forestiller lærere sig at børn vil have sværere ved at lære at stave hvis de ikke kan tale 'rigsdansk', igen på grund af den forestillede forbindelse mellem stavning og standarddansk udtale.

Ifølge Kristiansen forestiller de fleste danskere sig at der er en særlig forbindelse mellem stavning og standarddansk udtale (2003b: 60), og at det derfor er bedst at alle benytter én og samme varietet på tværs af landet. Denne forestillede forbindelse støder jeg også på når jeg holder oplæg for gymnasielærere om de nye bydialekter. Lærerne genkender de sproglige særtræk fra deres elever, og spørger om ikke eleverne er nødt til at kunne tale standarddansk for at lære at skrive rigtigt. Hvor de fleste danske dialekter primært adskiller sig fra standarddansk i udtale, og dermed ikke lægger sig hverken tættere op ad eller længere fra skriftsproget end såkaldt standarddansk, så er der for de urbane dialekter flere sproglige niveauer på spil end udtale. Hvis en elev fx bruger V3-ledstilling på

skrift vil det helt tydeligt adskille sig fra de præskriptive grammatiske retningslinjer udlagt af Dansk Sprognævn.

2.4 Det aarhusianske sprogsamfund

En ofte gengivet påstand er at der i det gennemstandardiserede danske sprogsamfund kun er geografisk variation tilbage på intonationsniveau (fx Grønnum 2005: 340, Kristiansen 2009b: 168), men i mine data finder jeg også andre lydlige træk fra traditionelt aarhusiansk. Herunder gennemgår jeg segmentelle og stødmæssige lokaltræk i mine data, og diskuterer herefter om intonation mon er det eneste lingvistiske niveau på hvilket variation gør aarhusiansk lokaliserbart.

Hvor frekvente aarhusianske særtræk er i dag ved vi ikke, men Christensen (2012) skriver at stemmeoptagelser til hendes masketest (indsamlet i 2003, yderligere beskrevet i afsnit 2.1 ovenfor) er ”uden ret mange lokaliserbare træk” og at ”hvis man ser bort fra prosodien må betegnes som liggende meget tæt på rigsmålet”. De lokale træk er ifølge Christensen ”træk som jeg vil karakterisere som typiske for (øst)jysk regionalsprog” (2012: 149ff). Maegaard (2005) er et lignende masketest-studie af genkendelse mellem aarhusianere og københavnere, og her indeholder en enkelt af de aarhusianske stemmer det segmentelle træk [ð] realiseret som [d] (se nedenfor). Maegaard konkluderer ligesom Christensen at primært intonationen adskiller de to varianter: ”Apart from the intonation pattern, the Aarhus samples contain very few differences from the Copenhagen samples” (2005: 59).

En spændende pointe fra Christensen er at netop de lokale træk synes overrepræsenteret blandt talerne fra de flersproglige boligområder, og Christensen formulerer det at de ”i deres distribution synes at have bestemte sociale adresser” (2012: 150). Christensen (2012:164 ff.) viser bl.a. at [ʌ]-udtalen af ’og’ og ordet *ikkå* (som beskrives i afhandlingens artikel 4 af Mikkelsen & Zachariassen 2021) er hyppigere hos talerne af Aarhus Vest-varietetet end i gennemsnitligt aarhusiansk. Lidt polemisk kunne man fremstille følgende spørgsmål til fremtidige studier: Taler de såkaldt flersprogede i virkeligheden mere aarhusiansk end aarhusianerne?

For hvert af de lokale træk herunder angives en umiddelbar vurdering af hvor hyppigt det er i mit data, men der er ikke foretaget nogen systematisk kodning eller opgørelse af trækkenes frekvens. Frekvensen af lokale træk på bestemte sociale adresser vil være relevant at undersøge i fremtidige studier hvis man vil underbygge argumentet om at bruge termen ’dialekt’ for den varietet der tales i Aarhus Vest og Syd.

Segmentelt: *sårt, røj, bleven og blevd*

Et karakteristisk træk for traditionel aarhusiansk som også er hyppigt i mit data, er det Niels Åge Nielsen (1953: 226) beskriver som en åben udtale af *o* foran *r* i ord som 'sort' [ˈsɔːd], ofte gengivet *sårt*. Det 'åbne o' er hyppigt i mine data, bl.a. i optagelsen af brætspil hvor en af spillerne har de *sårte* brikker. Et andet nærmest ikonisk segmentelt særtræk er den j-lignende udtale af standardsprogets 'bløde d' [ð], fx i ord som 'rød' [ˈrøɐ̯] (bl.a. nævnt af Arboe og Hansen 2009: 75). Denne udtale findes i mine data men er ikke hyppig. Standardsprogets 'bløde d' kan desuden have to andre realiseringer i aarhusiansk: I verber som 'blevet' kan [ð] realiseres klussilt (med 'hårdt d') [bleʊd], en udtale som er meget hyppig i mine data. Det kan desuden realiseres nasalt [bleɹ̃n] gengivet *bleven* af Maegaard & Jensen (2010), men denne form har jeg ikke observeret i mine data.

Apokope og schwa-assimilation

Apokope, defineret som stavelsesreduktion eller bortfald af tryksvage [ə]-lyde, fx i ordene [ˈkhas] 'kasse' og [ˈkʌd] 'rotte', beskrives af Ella Jensen (1967) som typisk for aarhusiansk. Beskrivelsen minder om det Brink og Lund (1975) kalder 'schwa-assimilation', men de pointerer at de to ikke *er* det samme, fordi hvor den midtøstjyske apokope er en stavelsesreduktion, er schwa-assimilationen ikke stavelsesreducerende da der i stedet er en erstatningsforlængelse (Brink & Lund 1975: 206). En større undersøgelse af Ruben Schachthenhaufen har vist at assimilation eller bortfald af schwa i dag er den langt hyppigste udtale i bestemte fonologiske miljøer: når schwa har en stavelsesfinal sonorant som nabolyd assimileres eller bortfalder det i næsten alle tilfælde og når det har sonoranter i ansats eller obstruenter som nabolyde assimileres eller bortfalder det i cirka halvdelen af tilfældene (Schachthenhaufen 2010: 86). Mens apokope ofte nævnes som karakteristisk for jyske dialekter, bygger Schachthenhaufen undersøgelse på optagelser af københavnske talere, så samlet set er reduktion af tryksvage stavelser altså tilstede i både østlige og vestlige varianter af dansk. Både apokope, schwa-assimilation og schwa-bortfald med erstatningsforlængelse er hyppige i mine data.

Stødforhold: *sårn og stødløst Aarhus*

Traditionelt aarhusianske stødforhold afviger fra standardsprogets ved ekstrastød i nogle fonologiske miljøer og stødløshed i andre. Ella Jensen (1967: 216) skriver at manglende stød i forhold til rigsdansk er karakteristiske for sproget i Aarhus, bl.a. i nogle substantiver med

oprindeligt korte vokaler, fx 'vej' [vɛj] og i nogle infinitivformer af verber, fx betale [be'tæ:l]. Også byens eget navn 'Aarhus' udtales stødløst, en udtale der af *Den Store Danske Udtaleordbog* (1991: 1568) betegnes som jysk. I en mindre undersøgelse fra 2013 finder Kathrine Thisted Petersen konsekvent stødløs udtale af enstavelsessubstantiver som *skov* og *vej* samt af bynavnet *Århus* hos aarhusianske talere (Petersen 2013: 31). Tilsvarende stødløshed er også hyppig i mine data, og en mini-søgning har vist at specifikt udtalen af 'Aarhus' er konsekvent stødløs men med forlængelse af den første vokallyd ['ʌ:hus] eller af dem begge ['ʌ:hu:s].

I andre fonologiske omgivelser er stødet i aarhusiansk forstærket, fx ved enklisestød (Jensen 1967: 210), dvs. når et tryksvagt ord smelter sammen med et forudgående trykstærkt. Enklisestød eksemplificeres af Inge Lise Pedersen (2017) med *så 'ta' en da* ('så tag den da' med stød mellem 'tag' og 'den'). Bent Jul Nielsen beskriver desuden at adverbiet 'sådan' i aarhusiansk udtales med vokalisk stød ['sʌ:'n] (Nielsen 1998: 56). Enklisestød har jeg ikke observeret i mine data, men *sårn*-udtalen er hyppig. Som en yderligere specialitet i det aarhusianske stødsystem skal nævnes det Bodil Kyst (2004, se også Kyst 2008) beskriver som et totonalt stød i enstavelsesord. Lukkede stavelser med stød og lang vokal som 'lån' og 'lys' "udtales i en lang og faldende tone, mens åbne stavelser med stød og lang vokal samt stavelser med stød og kort vokal udtales med en kortere høj tone der ikke strækker sig over det samme fald" (Kyst 2004: 53). Det totonale stød er også hyppigt i mine data.

Intonation som det eneste lokaliserbare træk i moderne aarhusiansk?

I dansk fonetisk forskning er forskellen mellem aarhusiansk og københavnsk intonation i mange år blevet beskrevet ved at de har "omvendte" intonationskurver: Hvor københavnsk stiger i tone på ikke-betonede eller lavt betonede stavelser, stiger aarhusiansk i tone på stærkt betonede stavelser (Grønnum 2005: 305). Den nyest udkomne grundbog om dansk fonetik, *Udtalt* (Heegård Petersen et al. 2021) gengiver denne udlægning af trykgruppernes grundtonebevægelser som den væsentlige forskel på københavnsk og aarhusiansk (Heegård Petersen et al. 2021: 115).

Kristiansen et al. (2013) viser gennem et eksperimentelt studie med akustisk manipulerede data at aarhusianske stemmer genkendes som københavnske hvis trykgruppemønstret gøres "københavnsk". De konkluderer på den baggrund at intonationen er den eneste afgørende faktor for genkendelsen: "identification of speakers as originating from Århus or Copenhagen [rely] merely on intonation" (2013: 367). Man kan så spørge: Hvis det er intonationen vi genkender hinanden på, kan alt andet så variere som

det vil? Det er uklart om Kristiansen et al. inkluderer andet end intonation under termen 'prosodi'. Deres akustiske manipulationer involverer trykgruppemønstret, men det beskrives ikke om stemmerne også indeholder segmentelle lokaltræk som vokalvariation i de aarhusianske stemmer og fravær af apokope i de københavnske stemmer. Ét sted citeres Maegaards (2005) masketest-studie (beskrevet ovenfor) og hvis Kristiansen et al.'s studie benytter Maegaards stemmeoptagelser, så ved vi at de indeholder variation i det 'bløde d' [ð] realiseret som [d] men altså ikke særtræk som *sårt*, *røj*, *sårn* og stødløst *Aarhus*.

Kristiansen et al. (2013) gengiver flere pointer som indgår i mange af Kristiansens andre artikler, men som her udtrykkes særligt bastant, bl.a. at "Århus area adolescents [...] find Århus speech to be both distinguishable from and less desirable than Copenhagen speech" (2013: 372) og de forudser at de lokale prosodiske træk, her forstået som det aarhusianske trykgruppemønster, vil forsvinde i fremtiden: "local prosodies – if these continue to be negatively evaluated – will wane away and eventually disappear" (2013: 372). Indledningsvist skriver de at på nær prosodiske træk så har "Copenhagen 'ways with language' at all other levels of linguistic description been adopted by youngsters everywhere" (2013: 352). Helt så bastant formuleres det ikke i den nyere bog *Udtalt* (Heegård Petersen et al. 2021), hvor kapitlet om udtalevariation afsluttes med at "ikke alle former for variation skyldes påvirkning fra københavnsk" og at "selvom forskellene på hvordan dansk kan lyde ikke er så store [i dag] er der altså stadig mange eksempler på variation i dansk talesprog" (Heegård Petersen et al. 2021: 159-160).

2.5 Dialektbegrebet i dansk forskning og i international forskning

Hvornår kan og bør man som lingvist kalde en sproglig varietet for en 'dialekt'? Det spørgsmål afhænger naturligvis af det konkrete formål i kommunikationssituationen, og som præsenteret i indledningen har det været en stor fordel at bruge termen 'dialekt' i mit feltarbejde. I forskningssammenhæng kan termen dog dele vandene. Det oplevede jeg i forbindelse med udgivelse af den populærvidenskabelige artikel "Nye sprogvarianter – en aarhusiansk bydialekt" (afhandlingens artikel 1) hvortil dialektforsker Tore Kristiansen udtalte sig kritisk om min brug af termen 'bydialekt':

"Traditionelt har dialektforskningen ikke interesseret sig meget for, hvordan der taltes i byen. Det eneste bysprog, der er grundigt undersøgt, er københavnsk, som kan deles i høj- og lavkøbenhavnsk," siger professoren, som tvivler på, at dialektforskerne vil anvende begrebet bydialekt på den måde, Ditte Zachariassen gør, men vil foretrække at betegne sproget i Aarhus V som en "multi-etnolekt". "Nogle forskere taler også om, at indvandrersproget i byerne snarere

må ses som en særlig ungdomsstil end som en 'lekt', altså en sproglig variation," siger Tore Kristiansen." (Kristeligt Dagblad, 4. februar 2020)

Jeg er ikke enig i at talerne i mit data bruger de beskrevne særtræk som en "ungdomsstil", det er brugen alt for omfattende til. Særtrækkene bruges med udefrakommende voksne, de bruges i samtaler om alvorlige og formelle emner, og de bruges stadig af talere i slutningen af tyverne (se i øvrigt afsnit 3). Men jeg er enig i at vi, som Kristiansen formulerer et andet sted, "som sprogforskere [ikke kan] bruge termer som dialekt og rigsdansk uden at indgå i den samfundsmæssige debat om hvordan den sproglige virkelighed ser ud." (Kristiansen 2009c: 179). Den jiddische sociolinguist Max Weinreich (1894-1969) citeres ofte for en lignende pointe: "Et sprog er en dialekt med en flåde og en hær". Definitionen af forholdet mellem enheder og underenheder afhænger af politiske og økonomiske magtforhold, og dem indgår vi som lingvister i debatten om ved at påberåbe os den ene eller den anden term til en bestemt varietet, således både 'sprog' ift. 'dialekt' og 'dialekt' ift. fx 'stil'. Herunder vil jeg gennemgå hvordan forskellige forskningstraditioner har brugt termene 'rigsdansk', 'standardsprog' og 'dialekt' på forskellige måder.

Rigsdansk, dialekter og regionalsprog

Ideen om et såkaldt "rigsdansk" eller "rigsmål" skal som nævnt i afsnit 2.3 ses som udtryk for en ideologi frem for et lingvistisk faktum (Pedersen 2005: 172), men begrebet anvendes ofte i den traditionelle dialektforskning som en afgrænset enhed, fx beskrev Ella Jensen (1967) konsekvent aarhusiansk sammenlignet med "Rigsmålet". Tore Kristiansen stiller i en artikel fra 2009 to syn på 'rigsdansk' op mod hinanden: På den ene side Peter Skautrup (1896-1982) som mente at rigsdansk er et geografisk neutralt sprog som samtidig er det socialt højest vurderede (Skautrup 1944-1968, som gengivet af Kristiansen 2009c: 181f), og på den anden side Lars Brink og Jørn Lund som (i 1974-1975) mente at rigsdansk skabtes ved at københavnsk bredte sig til hele landet men uden at sociale forestillinger og værdier spillede væsentligt ind (Brink & Lund 1974; 1975, som gengivet af Kristiansen 2009c: 183).

Kristiansen mener selv at begge havde ret i noget og tager fejl i noget andet: Rigsdansk *er* Københavnsk, som Brink og Lund sagde, men det er også socialt værdisat som "det bedste sprog", som Skautrup sagde. Kristensen argumenterer for at vi i forskningen i dag bør lægge termene 'rigsdansk', 'københavnsk' og 'dialekt' på hylden og i stedet skelne mellem 'konservativ' (københavnsk), 'moderne' (københavnsk) og 'lokale accenter' (Kristiansen 2009c: 191). Argumentationen bygger på Kristiansens vurdering af at al anden variation end

den udtalemæssige i dag er forsvundet, og at dialekter derfor må anses som ”døde” (se også afsnit 2.3). Samme udlægning findes i den nyere bog *Udtalt* hvor ”traditionelle dialekter” beskrives som ”talesprog som ikke tales i gennemført form længere” (Heegård Petersen et al. 2021: 148).

Begrebet ”traditionelle dialekter” findes også hos Karen Margrethe Pedersen der i værket *Dansk sproghistorie* (2019) mellem skelner dem og så ”moderne dialekter” ved at de traditionelle ”indeholder et stort antal dialekttræk, herunder træk – eller kombinationer af træk – der kan lokaliseres til et snævert geografisk område”, mens de moderne ”indeholder langt færre dialekttræk og ofte kun træk, der er fælles for et større område” (Pedersen 2019: 229). De moderne dialekter er ifølge Pedersen det samme som andre steder kaldes ’regionalsprog’.

Ideen om et regionalt rigssprog i Danmark introduceres i 1964 af Inger Ejsskjær, som definerer det ud fra både sproglige og holdningsmæssige kriterier, specifikt de talendes egen vurdering: ”Jeg føler mig som rigsdansk” skriver Ejsskjær om den måde hun selv taler på i Vinderup (1964: 41). Brink og Lund (1975) definerer regionalsprog som bestående både af udtaleformer der hører til i rigsdansk plus lokalprægede udtaleformer hos den samme taler.

Bent Jul Nielsen og Karen Margrethe Pedersen (1991) påpeger at ”Det der kendetegner den enkelte dialekt, er ikke kun de specielle træk, men den særlige kombination af træk” (1991: 9). Denne forståelse af dialekt minder om grundlaget for at den tyske sociolingvist Heike Wiese mener at urbane varieteter kan ses som dialekter, nemlig særtrækkenes kohærens: Hvis to eller flere sproglige træk altid eller næsten altid findes sammen (kohærens), så er det et tegn på at de er en del af et selvstændigt lingvistisk system (Wiese & Rehbein 2016).

Et bredere dialektbegreb

Termen ’dialekt’ bruges i traditionel dialektforskning ofte ret snævert om varieteter der er geografisk betingede, og netop det geografiske kriterie var et af Kotsinas’ oprindelige argumenter for at kalde *Rinkebysvensk* en dialekt: Sprogbrugen var afgrænset til det geografiske område Rinkeby (Kotsinas 1988: 270). Men selv uden det geografiske kriterie vil de nye urbane varieteter tælle med som ’dialekter’ under i en bredere dialektdefinition som i dag er udbredt i nyere og især angelsaksisk forskning. Peter Trudgill (1992) definerer fx dialekt som:

”a variety of language which differs grammatically, phonologically and lexically from other varieties, and which is associated with a particular geographical area and/or with a particular social class or status group (Trudgill 1992: 23, min markering)

Det snævrere dialektbegreb er dog også stadig at finde, fx hos Auer, Hinskens & Kerswill (2005) der i en antologi om dialektkonvergens og -divergens i Europa (se i øvrigt afsnit 2.3) definerer dialekt som:

“a language variety which is used in a geographically limited part of a language area in which it is ‘roofed’ by a structurally related standard variety” (Auer, Hinskens & Kerswill 2005: 1, min markering).

Fokus for dialektforskning har, oven i den geografiske afgrænsning, traditionelt været begrænset til landlige områder, men også her rækker det angelsaksiske dialektbegreb videre. Chambers og Trugills *Dialectology* (1980) har et kapitel om ”urban dialectology” hvori sociologiens indflydelse på dialektologi beskrives som erkendelsen af at alle dialekter både er regionalt og socialt betingede:

”All dialects are both regional and social. All speakers have a social background as well as a regional location, and in their speech they often identify themselves not only as natives or inhabitants of a particular place but also as members of a particular social class, age group, ethnic background, or other social characteristic (Chambers & Trugill 1980: 45)

Mens traditionel dialektologi fokuserer på sammenhænge mellem sprog og geografi og på sprogets spatiale variation, ser urban dialektologi i højere grad på sammenhænge som opstår mellem sprog og sociale forhold, fx mellem sprog og henholdsvis klasse, etnicitet og gruppetilhørsforhold (Chambers & Trudgill 1980: 57). Dette fokus deler urban dialektologi med sociolingvistikken i sin første bølge hvor klasse, etnicitet og gruppetilhørsforhold indgik som variable i kvantitative studier af brugen af bestemte sproglige former, fx i Labovs klassiske studier af r-udtale i forskellige socialklasser (1966) og af ’Black English’ (1972), begge i storbyen New York.

Afhandlingens artikler har ikke sociale forhold som analytisk objekt, de indgår blot i redegørelser for hvor data er indsamlet, og artiklerne kan ikke anses som hverken urban dialektologi eller som sociolingvistik, men de kan fungere som grundlag for fremtidige dialektologiske og sociolingvistiske studier af sproget i større byer. I dag vinder ordene ’urban’ og ’dialect’ frem i studier af varieteter som den beskrevet i denne afhandling, bl.a. bærer den nyeste antologi om emnet titlen *Urban Contact Dialects and Language Change*

(Kerswill & Wiese 2022). Den nyeste danske bog som berører emnet beskriver det under overskriften "Ny københavnsk dialekt?" (Heegård Petersen et al. 2021: 157ff).

Termer for -lekten, stederne og talerne er indbyrdes afhængige

Valget af ordene "ny" og "bydialekt" i titlen på min første artikel (afhandlingens artikel 1) var egentlig et forsøg på en direkte oversættelse af Heike Wieses term "New Urban Dialects" (fx Wiese 2013). Men "by" er ikke en god oversættelse af "urban", hvilket også bliver tydeligt i artiklens egen behandling af termen 'bydialekt'. Her nævnes studier fra Norge hvor 'bydialekt' bruges som et samlende substantiv for små byer med individuelle sproglige træk, mens "urban" i "urban dialect" nærmere er et adjektiv som beskriver dialektens karakter: Det er dialekt af bymiljø-typen. Desuden bruges 'bydialekt' om sproget i små norske byer som fx Bodø (Nesse 2010), mens Wiese bruger 'urban dialects' om sproget i metropolerne Berlin, Hamburg og Mannheim.

Nogle beskrivelser af urbane dialekter (herunder også nogle af mine egne tidligere beskrivelser) karakteriserer stederne hvor dialekterne tales som områder med stor *etnisk* og *sproglig* diversitet. Det må dog være tilstrækkeligt at karakterisere dem ved stor *sproglig* diversitet. De to faktorer, *sproglig* og *etnisk* diversitet, korrelerer ofte i praksis, og der findes – så vidt jeg ved – ikke pt. områder i Danmark med stor sproglig diversitet uden tilsvarende stor etnisk diversitet. Men i forhold til fremkomsten af urbane dialekter har vi ingen belæg for at sige at korrelationen bygger på kausalitet.

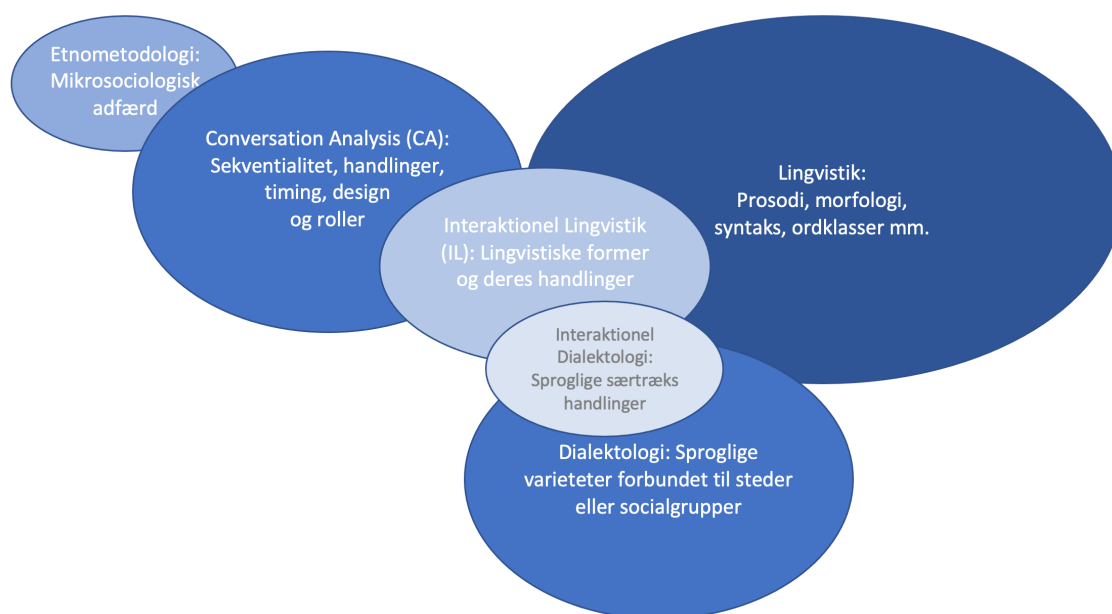
Omfattende gennemgange af navne for urbane dialekter findes i stort set alle tidligere publikationer nævnt i afhandlingen og vil ikke blive gengivet her, men jeg vil fremhæve et par enkelte eksempler som illustrerer forståelsen af de to faktorer *etnisk* og *sproglig* diversitet. Den *sproglige* faktor står alene i termer som "Svenska på mångspråkig grund" (forkortet SMG, Boyd 2010) som anvendes i de fleste nyere svenske studier af urbane dialekter. Med SMG-navnet undgår man helt at forholde sig til specifikke demografiske årsager til variationen og til forskellige undertyper af og årsager til flersproglighed. Den *etniske* faktor står alene i termer som "Ethnic Styles of Speaking" (Kern & Selting 2011) og "ethnically associated features" (Christensen 2010, Quist & Skovse 2020). I ordbogsbetydningen af ordet 'etnisk' giver ordet dog ikke mening som karakteriserende adjektiv i sig selv, for ud fra definitioner som "vedr. national eller kulturel oprindelse og tilhørsforhold" (*Den Danske Ordbog*) er ethvert menneske vel 'etnisk'. Hvis man vil uden om fraser som 'etnisk diversitet' eller 'etniske minoriteter' om talerne af de urbane dialekter kan man fx vælge antropologen Laura Gilliams term 'minoritetsdanske' (Gilliam 2018). Det

vil i så fald gælde de fleste af de enkelte talere, men jo ikke talergruppen som helhed. Den er bedre karakteriseret ved ”talere som er opvokset i et område med stor sproglig diversitet” – evt. med tilføjelsen ”og korrelationsmæssigt de facto stor etnisk diversitet”.

De tre enheder *-lekt*, *steder* og *talere* er tæt forbundne, men jeg har i afhandlingens resterende artikler valgt at det kun afspejles i definitionen af de sidste to, *talerne* og *stederne*, som defineres med formuleringen ”talere som er opvokset i et område med stor sproglig diversitet”. Som term for *-lekten* har jeg i stedet valgt ”urban dialekt i Aarhus” (jf. afhandlingens titel), og som samlende begreb for sproglige varieteter opstået under lignende demografiske forhold har jeg valgt *urbane dialekter*.

2.6 Metoden Interaktionel Lingvistik

Interaktionel Lingvistik, forkortet IL, bygger på metoder fra Conversation Analysis, forkortet CA, som er inspireret af sociologien og etnometodologien, og det seneste skud på stammen er Interaktionel Dialektologi som blander IL og dialektologi. Jeg har forsøgt at illustrere min forståelse af disse discipliner og metoders indbyrdes relationer i figur 1. Herunder vil jeg udrede forholdene med CAs grundlæggende perspektiver på menneskelig interaktion, og hvordan disse perspektiver spiller ind i min motivation for at vælge metodologien til at beskrive den urbane dialekt i Aarhus. Derefter redegøres for hvordan lingvistikken spiller sammen med CA i IL samt for hvordan Interaktionel Dialektologi kombinerer IL med dialektologi. Til sidst redegøres for hvordan artiklernes kollektionsundersøgelser er blevet til, herunder hvordan særtrækkene til artiklerne er udvalgt og hvordan kriteriet ”afviger fra standardsproget” er operationaliseret.

Figur 1: Relationer mellem nogle discipliner og metoder: Etnometodologi har påvirket CA. IL er en blanding af CA og Lingvistik. Interaktionel Dialektologi er en blanding af IL og dialektologi.

Conversation Analysis' sociologiske baggrund

Harvey Sacks (1935-1975) anses som grundlæggeren af Conversation Analysis, herefter forkortet CA, på dansk også kaldet konversationsanalyse eller samtaleanalyse. Sacks var sociolog og egentlig ikke interesseret i sproget som sådan, men i forbindelse med et studie af telefonrådgivning for selvmodstruede opdagede Sacks sprogets potentiale som analytisk enhed. Et centralt begreb i Sacks' publikationer er *sekventialitet*: Interaktion består af ture der er organiseret i sekvenser, og enhver turs udformning har betydning for hvad den efterfølgende tur kan gøre og hvordan sekvensen vil forløbe fremadrettet (Sacks [1964] 1992: 4). Sammen med sine kolleger Emanuel Schegloff og Gail Jefferson udviklede Sacks i løbet af 1960'erne en række metoder til at observere systematikker i samtaler.

Inspireret af etnometodologiens nærstudier af mikrosociologisk adfærd (se fx Heritages (1984) bog om etnometodologen Harold Garfinkel) fokuserer man i CA på mikrohandlinger såsom overlap og pauser (*timing*) samt genstart, genbrug, tryk, forlængelse og intonation (*design*), fordi de viser sig at kunne afsløre hvordan en taler har fortolket den tidligere udtalelse, og hvordan taleren forventer at en modtager vil fortolke det efterfølgende (Sacks, Schegloff & Jefferson 1974). Fra etnometodologien kommer også forståelsen af dette gensides forhold mellem den foregående, den pågående og den

efterfølgende turs forståelse. Nogle steder bruges termen *intersubjektivitet*. Paul ten Have (1997) formulerer det således:

In a way, CA demonstrates how a classical philosophical problem like *intersubjectivity*, which can hardly be solved within the classical framework, is continuously solved, or at least handled, in the practice of everyday life. One does never know, indeed, for sure, what another person thinks and feels, but you can see that people in their daily life do understand each other sufficiently to manage their everyday affairs, and what is more important, one can study how they achieve a sense of mutual understanding (Paul ten Have 1997, min markering)

Næsteturs-beviset ('next-turn proof procedure', Sacks, Schegloff & Jefferson 1974) er et centralt analytisk greb i denne forståelse. Det bygger på en antagelse om at vi kan se på efterfølgende handlinger af andre talere og den talende selv som analytisk tegn på om en formulering eller en lingvistisk form accepteres og hvilken mening den tilskrives (Arminen 2005: 4, 84-85). I min udvælgelse af dialektale særtræk har næsteturs-bevis været et centralt analytisk redskab: Hvis talerne behandler en lingvistisk form som acceptabel, dvs. ikke tøver, indpakker, udfører reparation eller lignende i den følgende tur, så er den lingvistiske form sandsynligvis en del af talernes indbyrdes sprogsystem. Der er derfor grundlag for at undersøge trækkets nærmere systematik, både formmæssigt med akustiske og syntaktiske analyser og funktionelt i forhold til hvilke interaktionelle handlinger trækket kan understøtte.

Min motivation for at beskrive urbane dialekter er ligesom Harvey Sacks' interesse for telefonrådgivning egentlig ikke sproglig i sig selv. Jeg ser selv min motivation som grundlæggende humanistisk: Jeg ønsker at forstå mekanismerne bag mine informanternes kommunikative handlinger (Collin & Køppe 2007: 109) fordi jeg oplever en kontrast til hvordan de bliver modtaget af andre mennesker i samfundet. Mængder af sociolingvistiske metoder kunne være anvendt til dette formål, men jeg har valgt den interaktionelle lingvistik fordi den kan illustrere en systematik i sproglige mekanismer som andre ofte ikke kan se, og derfor tolker de sprogbrugen som noget andet, fx modkultur eller forfejlet integration.

Interaktionel Lingvistiks kombination af CA og grammatik

Begrebet "interaktionel lingvistik" nævnes – så vidt jeg har kunnet opstøve – første gang af Jakob Steensig i 2001 i en bog som Steensig håber vil "bidrage til at sætte den interaktionelle vinkel på sprogstudiet kraftigere på dagsordenen i en dansk og nordisk sammenhæng" (Steensig 2001: 14). CA anvendt i lingvistik findes tidligere under titler som

Prosody in conversation (Couper-Kuhlen & Selting 1996) og *Interaction and Grammar* (Ochs, Schegloff & Thompson 1996) mfl. Jan Svennevig (1999) citerer den engelske lingvist Michael Halliday for at sige at lingvistikken i dag mangler en grammatisk metode som kan beskrive talesprogets systematik:

”Ennå har vi ikke lært å skrive koreografiske grammatikker, derfor ser vi på det muntlige språket gjennom brillene til en grammatikk skapt for skriving. Muntlig diskurs opptrer da som en ødelagt variant av skriftlig diskurs, og ikke overraskende blir det sett på som om det mangler et eller annet” (Halliday 1998: 277-278, gengivet på norsk af Svennevig 1999: 2).

Svennevig argumenterer herefter for at CA netop er den metode der skal til for at producere en sådan separat grammatik, og giver eksempler på at CA kan vise at nogle ord fx tilhører andre ordklasser i talesproget end i skriftsproget. Eksisterende grammatikkers skriftsproglige bias beskrives også af den svenske lingvist Per Linell (1982), som af Svennevig gengives for argumentet at skriftsprogsgrammatik ofte ser ”ytringen bare som en hierarkisk struktur, og ikke som et forløp som skal være meningsfuldt i forhold til forutgående og efterfølgende ytringer (Svennevig 1999: 11, min markering). I citatet genkendes CAs forståelse af sekventialitet.

En øget interesse for CA i lingvistik (såvel som for lingvistik i CA) afspejles i Elisabeth Couper-Kuhlen og Margret Seltings (2018) bog *Interactional Linguistics*, som er en omfattende indførsel i IL. Bogen er opdelt i først en del som tager udgangspunkt i interaktionelle handlinger, det der kan kaldes *funktioner*, og hvordan de kan udføres med lingvistiske resurser (part I) og derefter den omvendte vej: hvordan lingvistiske resurser, dvs. *former*, kan anvendes i bestemte handlinger (part II).

Interaktionel Dialektologis kombination af IL og klassisk dialektologi

Traditionelt har IL ikke fokuseret på sociolingvistisk variation og sammenligning af dialekter, men med ILs evne til at finde systematik i interaktion finder jeg den velegnet til at undersøge funktioner af sproglige former der udelukkende forekommer i talesprog. En lignende fremgangsmåde er blevet brugt af en række svenske dialektologer i antologien *Interaktionell Dialektologi* (Bockgård & Nilsson (eds.) 2011). Heri findes bl.a. et studie af Jan Lindström af responsiver og modalpartikler som er udvalgt til beskrivelse fordi de er regionaldefinerende i svensk, et grundlag som ligner argumentationen for at behandle interjektionalerne *eow*, *lak*, *yani* og *dig* i en samlet artikel (afhandlingens artikel 5). Desuden findes et studie af Jenny Öqvist (2011) der ligesom artiklen om Strong Finals

(artikel 2) benytter sig at sekventiel og akustisk analyse til at beskrive et dialektspecifik prosodisk træk, her forhøjede tonetoppe i traditionel Stockholm-dialekt. Yderligere eksempler på IL brugt i dialektologi er Huhtamäki (2015) og Wells & Peppé (1996) som begge beskrives i afhandlingens artikel 2 om Strong Finals. Nogle interaktionelle studier tager udgangspunkt i en *form* og ser på hvilke *handler* formen kan understøtte (fx Lindström 2011; Öqvist 2011; Huhtamäki 2015), mens andre tager udgangspunkt i en bestemt *handling* (fx Wells & Peppé som starter ved handlingen ”turn-delimitation”, turafrænsning) og ser på hvordan denne handling kan understøttes af forskellige lingvistiske *former*. Denne skelnen svarer til Couper-Kuhlen og Seltings opdeling af bogen *Interactional Linguistics* (2018) i part I og part II (se ovenfor). Mit udgangspunkt for afhandlingens videnskabelige artikel, artikel 2-4, er *former*, og med udgangspunkt i en specifik form undersøges hvilke *handler* den kan understøtte. Ingen af formerne bærer nogen semantisk betydning i sig selv, og alle formerne viser sig at kunne understøtte flere forskellige handler. Der er altså, som (Walker 2014) også siger, ikke et en-til-en-forhold mellem form og funktion for mine særtræk.

‘Interaktionel funktion’

Begrebet ’interaktionel funktion’ er ofte brugt i CA og IL, men bliver sjældent defineret på samme måde på tværs af forfattere. I artiklen *Pushing the limits of V2* (afhandlingens artikel 3) bruger jeg termen sådan som den defineres af Søren Sandager Sørensen (2020):

”Interactional functions such as action, stance and turn-taking can then be considered the purposes that language or grammar is structured to perform” (Sørensen 2020: 19, mine markeringer).

Sørensen beskriver fem ord, ’ja’, ’nej’, ’nå’, ’okay’ og ’mm’, under det fælles navn ”response-tokens”, et navn der er valgt, fordi alle fem ord er “tokens [...] designed to do a specific subset of responsive actions.” (2020: 18, mine markeringer). I afsnit 4.1-4.3 beskriver jeg mine resultater af afhandlingens interaktionelle analyser ud fra Sørensens operationalisering af begreberne *form* (fx ’tokens’) og *handler* (’actions’, fx respons) som delelementer af begrebet ’interaktionel funktion’. Det er vigtigt at understrege af *form* og *handling* aldrig – eller i hvert fald meget sjældent – står i et en-til-en forhold, lige som det i øvrigt gælder for forholdet mellem lingvistisk *form* og *funktion* generelt (Walker 2014). Dette kommer i mine analyser desuden til udtryk ved at ingen af formerne (dvs.

særtrækkene) kan udføre en semantisk eller pragmatisk funktion på egen hånd. De findes altid sammen med andre lingvistiske træk som bidrager til at udføre den samme handling.

Udvælgelse og validering af særtræk

I mine formbeskrivelser af "træk der varierer fra standardsproget" definerer jeg "standardsproget" som den lokale aarhusianske eller østjyske regiolekt. Aarhusiansk er min egen regiolekt, så distinktionen bygger til en vis grad på min egen 'native speaker' fornemmelse, men den er for hvert særtræk suppleret med forskningslitteratur om regiolekten samt vurderinger fra andre talesprogsforskere. Linnells (1982) pointe om den skriftsproglige bias vi er vant til fra grammatik-skrivning er vigtig at huske i enhver undersøgelse af talesprog, og i den forbindelse er det vigtigt understrege at den urbane dialekt er netop det: et uformelt talesprog som i sine lingvistiske former skal sammenlignes med andre varianter af talesprog og ikke med skriftsprogets grammatik. Jeg definerer ikke særtrækkene som "varierende fra standardsproget" ud fra skriftsproglige grammatiker, men ud fra eksisterende publikationer om talesprog, og da de ofte er begrænsede har jeg suppleret med indsigt fra andre talesprogsforskere igennem datasessions. For de enkelte særtræk har den analytiske proces været en smule varierende, se afsnit 3.5 om analysemetoder, men overordnet kan processen beskrives i seks skridt:

1. Impressionistisk observation af særtræk i groft transskriberede optagelser
2. Validering af impressionistisk vurdering ved datasessions med andre talesprogsforskere, bl.a. DanTIN-medlemmer (www.samtalegrammatik.dk), talesprogsforskere ved Helsinki Universitet, deltagere i AUs fonetik-netværk (www.soundsoflanguageandspeech.wordpress.com), konferencedeltagere ved Nordisco 2018 og ved den 11. Nordiske Dialektolog-konference.
3. Litteratursøgning efter grammatiske beskrivelser af tilsvarende konstruktioner i henholdsvis grammatikker over standarddansk, over aarhusiansk/østjysk og over dansk talesprog
4. Lingvistisk analyse af særtrækkets form, fx akustiske, morfologiske og syntaktiske karakteristika
5. Retransskription af udvalgte passager med særtrækket
6. CA *single case*- og *kollektionsanalyser* som beskrevet herunder.

Datasessions kan ses som en måde IL sikrer det, der i anden empirisk forskning kaldes 'intercoder reliability' (alternativt 'inter-listener reliability' eller 'inter-rater reliability')

fordi kodningen tjekkes ved en eller flere datasessions, for mit vedkommende med tilsammen cirka 20 talesprogsforskere som med-”coders”. Det står i modsætning til traditionel grammatiks basis i den/de enkelte forfatteres eller informanternes egne ’native speaker’ fornemmelser for hvad der er grammatisk acceptabelt i det sprog de beskriver.

Operationalisering af CAs principper og begreber i den analytiske proces

I en introduktion til CA som kvalitativ analysemetode formulerer Steensig (2015) fire grundlæggende antagelser for CA: i) at talere orienterer sig mod at forstå hinanden; ii) at de bruger specifikke kompetencer til at opnå forståelse; iii) at de viser denne forståelse til hinanden; og iv) at vi som forskere kan undersøge (i-iii) ved at se på optagelser og transskriptioner af naturlige samtaler (Steensig 2015: 323-326).

Pomerantz og Fehr (1997: 71-74) operationaliserer den analytiske proces i CA i fem trin, som jeg har fulgt nogenlunde i min analytiske proces. De gennemgås herunder med kommentarer til min specifikke operationalisering

- 1) Udvælg en **sekvens** til analyse. I mit tilfælde vælges blandt de steder i optagelserne hvor et specifikt særtræk forekommer. De omkringliggende par minutters aktiviteter undersøges for at finde ud af hvor interaktionelle sekvenser begynder og ender, herunder hvordan disse begyndelser og ender forhandles af deltagerne.
- 2) Find alle de **handlinger** der udføres i sekvensen. *Handlinger* har i gennem CAs historie spillet en vigtig rolle som analysekategori i CA (Steensig 2001: 88), men der findes ingen endelig liste over hvad der kan være en *handling*. Jeg tog udgangspunkt i forskningsgruppen DanTINs forslag til typer af samtalehandlinger³. De er inddelt i seks hovedkategorier: reparerende samtalehandlinger, spørgende samtalehandlinger, dirigerende samtalehandlinger, vurderende samtalehandlinger, indledning og afslutning af aktiviteter samt ’andre samtalehandlinger’, herunder historiefortælling.
- 3) Se på **indpakning og design** af handlingerne, herunder ordvalg og valg af referencetermer, genbrug, stemmekvalitet, tøvemarkører, tryk, forlængelse, intonation og sætningsformater. I dette skridt er nogle af elementerne allerede givet i mine analyser, da selve udvælgelseskriteriet for sekvensen er bestemt af ordvalg (*ikkå, eow, lak, yani* eller *dig*), af tryk, forlængelse og intonation (Strong Finals) eller

³ DanTINs liste over samtalehandlinger:

<https://samtalegrammatik.dk/grammatikken/funktioner/samtalehandlinger> (tilgået april 2022)

af sætningsformater (V3). For hver analyse skal de andre elementer naturligvis stadig overvejes.

- 4) Se på **timing og turtagning**, herunder overlap, genstart og forskellige typer pauser samt turtildeling og reparation. I mine data er der typisk mange talere og rigtig meget overlap og megen selv-tildeling af ture. Det er derfor vigtigt at holde for øje at talernes indbyrdes system ikke altid inkluderer dispræference for fx selvtildelelse og simultan opstart af emner på samme måde som ville være tilfældet i to-og-to samtaler.
- 5) Se på hvordan måderne handlingerne udføres medfører eller afspejler bestemte **identiteter, roller og/eller relationer** mellem talerne. I peer-samtaler kan man måske forledes til at forvente et ligeværdigt autoritetsforhold, især med den viden jeg har fra feltarbejdet om alder og klasseforhold, men her er det vigtigt at holde sig for øje at en taler kan påtage sig eller blive givet epistemisk eller deontisk autoritet over den/de andre i en specifik aktivitet mens det kan være omvendt på en anden optagelse. Ligeledes er det interessant at se de voksne deltagere, dvs. klubmedarbejdere og den fremmede forsker, ofte tildeler børnene i klubben autoritet, selvom man kunne tro det modsatte med udgangspunkt i en klassisk magtforholdsanalyse. I antropologien skelnes mellem henholdsvis *emic* og *etic* beskrivelser og koncepter (ten Have 2007: 34) som groft gengivet svarer til henholdsvis indefrakommende og udefrakommende forståelse eller meningsdannelse. I CA er målet at give *emic*-baserede beskrivelser af hvordan deltagerne selv viser deres forhold, fx magtforhold, frem for de hvordan udefrakommende kategorier som "voksen", klubmedarbejder", "voksen", "barn" og "ung" positionerer dem.

Med Pomerantz og Fehrs proces kan man udføre det som kaldes en *single case*-analyse. Næste skridt for at beskrive et fænomen er en *kollektionsanalyse*, en analytisk proces som bl.a. beskrives i detaljer af Hoey og Kendrick (2017) i et kapitel til en bog om psykologistiske forskningsmetoder. Hoey og Kendricks beskrivelse af kollektionsanalyseprocessen kan ses som et forsvar for at CA også kan anvendes til kvantitative studier. I min analytiske proces er jeg inspireret af Hoey og Kendricks procesbeskrivelse, men jeg har ikke fulgt den minutiøst, jeg har fx ikke formuleret hypoteser og revideret dem undervejs på den måde de foreskriver. Mine analyser har ikke til formål at bevise alle funktioner af et særtræk og slet ikke hyppigheden af en funktion i forhold til en anden.

3. DATA OG METODER

Dette kapitel beskriver først afhandlingens empiriske grundlag, herunder beskrivelse af feltarbejdet, informanterne og etiske overvejelser (3.1-3.3) samt hvilke datatyper empirien består af og hvordan den analytiske proces er foregået (3.4-3.5). Til sidst knyttes et par kommentarer om hvad datasættet ikke kan eller skal bruges til at sige noget om (3.6). Indledende vises en oversigt over det korpus som er indsamlet under arbejdet med afhandlingen (tabel 1). Korpuset består dels af optagelser jeg selv har indsamlet på feltarbejder i 2012 og i 2017-18 og dels af optagelser indsamlet af docent Mette Vedsgaard Christensen i 2002 og af lektor Peter Bakker i 2006. For mine egne optagelser har jeg fået samtykke af deltagerne til at måtte dele med andre forskere som ønsker at undersøge sproget i Aarhus Vest og Syd. Dele af korpuset (2016-2018) er tilgængeligt for andre forskere⁴. Tabel 1 viser oplysninger om korpusets optagelser. For hver delgruppe af optagelser er angivet:

- Optagede og -årstal. Vest 1, 2, 3 og Syd svarer hver til et specifikt boligområde og de klubber og skoler der ligger i området. Gymnasium 1 og 2 ligger begge i det vestlige Aarhus og har elever fra alle tre vestlige boligområder.
- Deltagernes køn og cirka alder
- Optage-setting og -type (audio/video)
- Hovedaktiviteter og -samtaleemner
- Antal optagelser indsamlet, samlet varighed og annoteret (coded) varighed
- Antal forekomster af særtræk i den annoterede del af optagelserne⁵

I læsning af tabellen er det vigtigt at understrege at optagelserne ikke nødvendigvis kan sammenlignes på tværs. Det er meget forskellige aktiviteter, og de gør forskellige sproglige handlinger relevante. Det kommenteres nærmere i diskussionen afsnit 4.5. I forbindelse med feltarbejdsplanlægningen arbejdede jeg efter fire målsætninger: 1) geografisk spredning af sites, 2) alders- og kønsmæssig spredning (diversitet, ikke repræsentativitet), 3) mulighed for forskningsformidling som del af at indhente samtykke, og 4) forskellige typer

⁴ De tilgængelige optagelser er fra 2006-2018. De er transskriberet i CLAN i forskellig detaljeringsgrad. Forskere og studerende kan få adgang til korpuset ved at kontakte data controller Ditte Zachariassen eller forskningsgruppen DanTIN samtalegrammatik@cc.au.dk eller lektor ved Lingvistisk, Aarhus Universitet, Jakob Steensig linjs@cc.au.dk.

⁵ Annoteringen er ikke nødvendigvis udtømmende, og der kan være rettelser i den endelige datatabel i forhold til de datasæt der er gengivet i artiklerne.

af optagelser. De fire mål uddybes hver især i beskrivelsen af det empiriske grundlag i afsnit 3.1-3.4.

Tabel 2: Datasæt

Site	År	Setting	Deltagere: Kon, alder	Antal delt.	Optagelse s-type(r)	Antal opt.	Aktiviteter	Emner	Varighed, total	Varighed, kodet	Afregelse r fra V2	Strong finals	Ekstrapos . pronom.	yanti	lak	ew	ikkå	Afreg. kon	Afreg. præp.
Syd	2018	Lektiecafé	Blandet, 17-20 år	16	Audio	5	Samtaler, interviews	Skole, mad, sociale medier, tv, religion, mode, familie, sex	2:33:04	1:50:00	34	9	17	5	10	24	7	7	
Gym. 1 Vest	2017	Gymnastik, hjemme, fest, butikker, busstoppested	Blandet, 17-18 år	7	Audio selvoptagelse	8	Shopping, samtaler, videoopkald, undervisning, gruppearbejde	Venner, skole, følelser, stjernetegn, parfume	1:14:00	71:00	4	5	3		1	22	1	1	
Gym. 2 Vest	2017	Gymnastik	Blandet, 17-19 år	4	Video	2	Samtaler, rundvisning	Mad, skolebøger, rykning, mode	47:08	47:08		14			1	1	2	1	
Vest 1	2017	Kulturforening	Mænd 18-26 år	6	Audio selvoptagelse	4	Samtaler, terningspil, kortspil	Rejser, geografi, politik, mad, jobs	1:13:25	48:03	24	23	9	2	7	11	2		
Vest 1	2017	Ungdomsklub	Drenge 12-15 år, klubmedarbejdere, feltarbejder	8	Video	6	Samtaler, brætspil	Sport, spilleregler, familie, geografi	2:01:46	1:44:46	4	68	6	1	6	3	5	2	
Vest 1	2017	Lektiecafé	Blandet, 15-18 år klubmedarbejdere, feltarbejder	12	Video	4	Samtaler, læktelæsning	Skole, digte, samfundsfag, rejser	53:04	53:04	14	29	15	4	15	38	5	3	3
Vest 2	2017	Ungdomsklub	Blandet, 10-17 år	25	Video, audio	18	Samtaler, historiefortælling, fifa-spil, madlavning	Skole, rejser, mad, religion, venner, familie	5:31:00	3:09:00	45	34	11	3	14	1	6		
Vest 3	2017	Privat hjem	Blandet, 26-29 år (samme som Gym. 2 2012), feltarbejder	3	Audio	3	Samtaler, interview	Kæledyr, jobs, religion, gymnastik, familie, sprog	3:13:08	2:14:00	1	5					1	1	
Gym. 2 Vest	2012	Gymnastik, privat hjem	Blandet, 19-23 år	14	Audio selvoptagelse	6	Samtaler, historiefortælling, rap	Skole, penge, mad, kultur	22:44	12:44	7	16	7	1	1	1	5	4	1
Vest 1	2012	Pigeklub	Piger 12-19 år, klubmedarbejder, feltarbejder	10	Video, audio	6	Samtaler, ser på videoer, udfylder spørgeskema, bager	Mode, musik, sundhed, film, hår	1:37:36	1:37:36	19	21	15	12	5		8	5	
Vest 1	2012	Dansestudio	Drenge 12-25 år	6	Video	4	Dansetræning, samtaler	Dans, musik, mode	14:54	14:54	1	6				11	3		
Vest 3	2006	Interview	Dreng 13 år	1	Audio	1	Historiefortælling, interview	Sprog	23:35	23:35					6	1	1	1	
Vest 3	2002	Folkeskole	Blandet	3	Audio	47	Samtaler	Skole	16:42:26	37:00	15	16	1	0	0		6	6	
Vest 1	2002	Folkeskole	Blandet	4	Audio selvoptagelse	23	Samtaler	Skole, venner, forskning	9:30:00	58:00	6	1	10	2					
Syd	2018	Musikmagasin (web)	Drenge	3	Mediedata, video	1	Interview	Musik, barndom, digte, boligområder	02:41	02:41	1	4	1	0	0	16	0	0	0
Vest 1	2017	Musikmagasin (web)	Dreng	1	Mediedata, video	1	Interview	Musik, barndom, digte, boligområder	02:54	02:54	1	2							
Vest 2	2017	Sociale medier	Mand 21 år	1	Mediedata, video	5	Historiefortælling	Kriminalitet, religion, familie, vold	04:08	04:08	5	9							
Odense	2016	Barbershop, interview	Drenge og mænd	5	Mediedata, video	2	Interview	Mode, familie, religion, seksualitet	1:07:56	07:56	4	19							
Total				129		146			47:35:29	16:58:29	185	281	95	19	32	57	114	53	35

3.1 Multi-sited feltarbejde

Indsamlingen af optagelserne er foregået gennem et multi-sited feltarbejde⁶. De seks sites, Syd, Vest 1-3 og Gymnasium 1-2, er valgt ud fra hvor jeg regnede med at finde mest brug af sproglige nydannelser. Tidligere studier peger på at de urbane dialekter opstår i byområder med stor sproglig og etnisk diversitet (Kotsinas 1988, Quist 2000, Svendsen & Røyneland 2008, Nortier & Dorleijn 2008, Wiese 2009, Ganuza 2010, Bodén 2010, Freywald et al. 2011, Christensen 2012, Madsen et al. 2016), og de fire boligområder, her pseudonymiseret Vest 1-3 og Syd, har alle indgået på den såkaldte 'ghettoliste' ("liste over parallelsamfund", Indenrigsministeriet pr. december 2021) fordi de opfylder kriterier om "høj andel af indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig baggrund". Desuden er de udvalgt på baggrund af min egen fornemmelse af hvor jeg ville finde flest eksempler til mine analyser, en fornemmelse der bygger på at have boet i byen i 30 år, bl.a. i både Aarhus Vest og Aarhus Syd. Udover demografiske ligheder minder boligområderne også om hinanden arkitektonisk, og de ligner også Vollsmose i Odense (Quist 2017). Herunder vil jeg gennemgå mulige historiske årsager til de arkitektoniske og demografiske sammenfald mellem steder hvor urbane dialekter er opstået i Aarhus og Odense. De arkitektoniske, demografiske og historiske ligheder findes også blandt mange af de andre byområder hvor der er fundet urbane dialekter i Europa.

Arkitektoniske og demografiske forhold

De urbane dialekter er fundet i byer med historisk lignende immigrationsmønstre og i boligområder af arkitektonisk lignende betonkomplekser. Betonkomplekserne er bygget i 1960'erne efter funktionalistiske arkitektoniske idealer om at adskille arbejde fra bolig og at give arbejderbefolkningen lys og luft i rummelige lejligheder væk fra den travle bymidte. I Aarhus viste de store lejligheder sig også at være optimale til kommunal boligformidling til de typisk store flygtningefamilier der ankom over de næste fire årtier. Efter oliekrisen i 70'erne havde mange almindelige, ikke-anviste lejere ikke længere råd til de store lejligheder som var dyre at opvarme, og kun dem med kommunal subsidieret husleje blev

⁶ 'Multi-sited' bruges her om et feltarbejde på mere end én geografisk lokation. 'Multi-sited ethnography' kan også bruges om det mere komplekse etnografiske feltarbejde hvor forskeren følger en proces eller et fænomen fra sted til sted (Candea 2009). Det er kun i mindre grad tilfældet her. Enkelte talere har jeg fulgt forskellige steder, for eksempel i lektiecafeen, skolen, på deres sociale medie-profiler og henover tid. De sproglige fænomener har jeg opsøgt i naturlige samtaler, i tv-programmer og på sociale medier (se mediedata under 3.4).

boende. Befolkningen af immigranter voksede gradvist efterhånden som indvandrere og flygtninge søgte om familiesammenføring. Boligområderne blev adskilt fra det omgivende samfund ikke på den måde som de funktionalistiske arkitekturer drømte om, men kulturelt og demografisk adskilt, og er nu hovedsageligt beboet af mennesker af etnisk minoritet og med lav indkomst. I en kommunal rapport om et af disse boligområder i Aarhus står der:

”Trods gode intentioner, har områdets arkitektur og monofunktionalitet gjort, at det har lukket sig om sig selv. Uden gennemgående veje og med næsten udelukkende almene boliger, har det været med til at fremme ghettodannelsen i området. Det ses i lignende bebyggelser i Danmark og udlandet.”
(Helhedsplanen Gellerup)

Forholdene i boligområder som disse er optimale for at sproglig variation vil opstå: Mange andetsprogtalere i et lukket samfund ved vi fra studier af kreolsprogs oprindelse er den perfekte ramme for sproglig udvikling (Wiese 2009: 830). Man kan argumentere for at det vi ser her er en naturlig sprogudvikling sammenlignet med den meget stabile, standardiserede sprogsituation i det omgivende samfund (se afsnit 2.3). De lande hvor urbane dialekter er opstået er alle karakteriseret ved at være stærke nationalstater med en relativt centraliseret administration, universel uddannelse og store nationale, monodialektale medier. Disse forhold sikrer stærke sprognormcentre og særlig langsom sprogudvikling. Således kan udvikling af nye varianter ses globalt og historisk som mere naturligt end den meget stabile monosproglige situation.

Figur 2: "Corbusier Haus" Berlin 1957 (Wikimedia commons). Boligområderne i Aarhus Vest og Syd består af bygninger i lignende arkitektonisk stil

Geografisk mobilitet

Astrid Skovse (2018) som har studeret urban dialekt i det demografisk og arkitektonisk lignende Vollsmose peger på en relevant pointe om hvorfor sproglige nydannelser er opstået netop her: Beboerne i disse områder har typisk lav geografisk mobilitet, det vil sige at de lever deres liv inden for et afgrænset geografisk område, og kun i lav grad gør brug af skole-, indkøbs-, job- og fritidstilbud uden for området. Sprogets sammenhæng med geografisk mobilitet beskriver Skovse med et citat af Kerswill (2003):

”Geografisk mobilitet har traditionelt været betragtet som en trussel mod sproglig egenart knyttet til bestemte steder. Dette beror på mobilitetens rolle som vehikel for kontakt mellem sprogbrugere. Kerswill udtrykker det på denne måde: ”it is mobility, manifested in commuting and other forms of short distance travel, as well as relocation, that is perhaps the most marked indicator of high degrees of contact” (Kerswill, 2003:224, gengivet fra Skovse 2018: 43)

I kontakten til felten oplevede jeg flere gatekeepere sætte ord på netop geografisk mobilitet. En gademedarbejder fortalte mig at hans job var at arrangere ture for børn og unge til forskellige steder i Aarhus fordi de ”sjældent sætter fod uden for [boligområdets navn]”. En socialrådgiver fortalte at hun hjalp unge med at finde studiejobs, og at det var svært at få dem til at søge job uden for deres eget boligområde, fordi de regnede med at blive diskrimineret i ansættelsesprocessen. Selv hvis de skulle være så heldige at få jobbet, var de bekymrede for at blive behandlet dårligt af kolleger eller kunder. Denne bekymring stammede fra oplevelser de havde haft når de bevægede sig i områderne lige uden for deres eget boligområde, for eksempel i butikker i de nærliggende villakvarterer. Socialrådgiveren sagde at det var svært at modargumentere disse levede erfaringer, men at hendes erfaring var at diskriminationen var værst i de umiddelbart omkringliggende områder, mens at butikker i for eksempel midtbyen ofte gerne ville ansætte de unge. Gademedarbejderen talte ligeledes om modvilje til at tage med på ture for langt væk og sagde at især midtbyen var omgærdet af særlig mystik og frygt. Bilge, en informant jeg senere kom til at arbejde tæt sammen med, satte selv ord på forbindelsen mellem sprog og mobilitet:

”Jeg var startet i tiende klasse på [skole i en anden bydel i Aarhus], og der rettede min lærer mig foran hele klassen: ”Det hedder ikke *en* hæfte, Bilge, det hedder *et* hæfte. Det var meget pinligt og ubehageligt. Før havde jeg aldrig tænkt over at jeg talte anderledes. Jeg havde gået i skole og boet i [boligområde] hele mit liv, jeg troede alle talte sådan.” (Bilge, 21 år, 2012)

Mit indtryk var dog at der var en vis grad af mobilitet *mellem* de fire områder. Vest 1 og 2 overlapper i nogen grad i skoledistrikter, og blandt gymnasieeleverne var der flere som havde valgt gymnasium i Syd selvom de boede i Vest.

Målet med at vælge mange forskellige sites til feltarbejdet var dels at sikre at der var tale om udbredte og ikke-idiolektiske træk, og dels at se om sproget i Vest som jeg selv tidligere har beskrevet (Zachariassen 2012; 2017), mindede om sproget i Syd. Det gør det. Jeg har ikke kunnet finde nogen åbenlyse forskelle, og jeg ser ingen belæg for at anskue sproget som to forskellige dialekter. Se i øvrigt tabel 1, hvor det fremgår at stort set alle de undersøgte sprogtræk er fundet på lokationer både i Vest og Syd.

3.2 Informanter

I alt indgår cirka 130 personer i datasættet. Alle de unge er født og opvokset i Aarhus og de boede og/eller gik i skole i de respektive boligområder da de blev optaget. Alle de voksne er bosiddende i Aarhus, og de fleste er også født og opvokset her. Forskeren som er angivet i optagelser fra 2012-18 er mig selv. Jeg er født i København, opvokset i Aarhus Nord, har gået på ungdomsuddannelse i Aarhus Vest, var bosiddende i Aarhus Syd under feltarbejdet og bor under afhandlingsskrivningen i Aarhus Vest.

Målet med diversitet i de unge taleres køn og alder var at undersøge tidligere studiers observationer om at de urbane dialekter bruges mest af 12-19-årige drenge (for eksempel Quist 2000)⁷. Med det forbehold at det her ikke er et kvantitativt distributionsstudie, så kan jeg vise at alle de træk jeg beskriver findes hos både piger og drenge, og at mine ældste talere på 26-29 år bruger både det prosodiske træk Strong Finals og det syntaktiske træk V3.

Det grundlæggende udvælgelseskriterie var at talerne skulle være født og opvokset i Aarhus og tale dansk som deres hovedsagelige hverdagssprog. Kriteriet skulle sikre at alle talere havde dansk som (mindst et af deres) førstesprog, og at der derfor ikke var andetsprogsproblematikker i spil. Hypotetisk kan man godt være opvokset i Aarhus med ikke-dansktalende forældre og ikke have dansk som et af sine førstesprog, men i praksis går næsten alle børn i Danmark i børnehaver (96%, Børnerådet 2011) hvor de taler dansk. Jeg sikrede mig at kriterierne om dansk som førstesprog var opfyldt gennem uformelle

⁷ Studier af de urbane dialekter har i det hele taget mest beskæftiget sig med unge talere. Jf. afsnit 2.2 er talerne i de danske, norske, svenske og tyske studier til sammen alle mellem 12 og 19 år.

interviews med potentielle deltagere. Processen med rekruttering og optagelse foregik overordnet set efter dette mønster:

1. Kontakt til gatekeepere, for eksempel gennem mail til en gymnasirektor eller klubleder efterfulgt af telefonsamtale.
2. Første besøg i klubben eller gymnasiet. Her observerede jeg hvilke aktiviteter der kunne være oplagte at optage samt skabte kontakt til personer som kunne være interesserede i at deltage. Jeg medbragte et kombineret oplysningsskema (bilag 1) og fortrolighedserklæring (bilag 2) sat sammen af to sider som jeg efterfølgende delte op så taleren fik fortrolighedserklæringen med hjem.
3. Indsamling af optagelser. Selvoptagerne havde diktafonen i to til tre uger. Jeg besøgte hver klub to til tre gange og opsatte kamera og diktafon på forskellige placeringer.
4. Debriefing. For selvoptagerne mødtes vi og tale om optagelserne, enten i forbindelse med overdragelse af diktafonen eller efter jeg havde hørt optagelserne. Her kunne jeg indsamle baggrundsuplysninger om alder på andre talere på optagelserne samt sikre at alle havde givet informeret samtykke. I klubberne tilbød jeg at komme og fortælle om mit forskningsprojekt. Det var de alle meget interesserede i, men ingen har kontaktet mig om et tidspunkt endnu. Hverdagen går videre, og jeg er sikkert endnu en i rækken af mange forskere og studerende som kommer forbi.

Til sidst i denne præsentation af talerne vil jeg give tre konkrete eksempler på samarbejde med talerne i form af tre cases.

Case: Selvoptagelser af Halimah

I et online skoleblad så jeg en annonce for [Boligområdets] Aktivitetsgruppe. Jeg skrev en besked til den angivne sociale medie-konto, og inden for få minutter svarede Halimah at han gerne ville bidrage til min forskning. Halimah havde stor sproglig interesse og havde selv gang i hobbyprojekter om blandt andet oversættelsesteori som jeg kunne hjælpe med litteratur til. Samarbejdet blev et skoleeksempel på idealet om at feltarbejder og informant hver især kan byde på noget som den anden har brug for. Halimah bidrog med gode optagelser fra en kulturforening som han selv foreslog som site.

Case: Video- og audiooptagelser i ungdomsklub

Ungdomsklubben i Vest 2 fik jeg anbefalet fra en klubmedarbejder i Vest 1. ”Der laver de mange fede aktiviteter,” sagde hun ud fra en forståelse af at mit projekt handlede om at sammenligne unges sprog i forskellige sammenhænge. Jeg fik et navn på hvem jeg skulle tale med og hilse fra hende, og rigtigt nok, i klubben i Vest 2 mødte jeg stor velvilje til at deltage og en overflod af forskellige aktiviteter: madklub, Fifa-turnering, indendørshal til bordtennis og dans, hestehold, krea-værksted og musiklokale. Jeg oplevede desuden en meget tæt kontakt mellem de voksne ansatte og nogle af de unge i klubben. Der var en særlig fortrolighed, som viste sig i dybe samtaler om komplekse emner og som jeg selv fik lov at deltage i og også optage. Særligt for denne klub var også at en af de voksne ansatte, klublederen Rasmus, brugte de prosodiske og syntaktiske særtræk. Rasmus er vokset op i boligområdet, men har ikke flersproglig baggrund.

Case: Selvoptagelser af Bilge

Til feltarbejdet i 2012 fik jeg gennem medstuderende Tinna Bro Rasmussen kontakt til Bilge som fik udleveret en diktafon og indsamlede selvoptagelser på sit gymnasie. Bilge blev meget interesseret i det sproglige arbejde og bidrog med bud på grammatiske analyser (beskrevet i Zachariassen 2019:318, afhandlingens artikel 1). Efterfølgende holdt jeg kontakten med Bilge og da jeg skulle starte feltarbejde igen i 2017 satte Bilge et møde op med to af sine gamle venner fra gymnasietiden, og jeg fik således optagelser med tre af de samme talere i 2012 og 2017. Data er af meget forskellig karakter (selvoptagelser vs. optagelser af samtaler med mig i en uformel interviewform), så det er ikke optimalt til at sammenligne kvantitativt. På observationsbasis kan jeg dog vise at de tre talere bruger de prosodiske og syntaktiske særtræk Strong Finals og V3 i både 2012 og i 2017.

3.3 Informeret samtykke og databeskyttelse

Forskningsprojektet blev til gatekeepere og informanter indledende præsenteret som ”en undersøgelse af unges sprog og dialekt i Aarhus”. Jeg brugte oplysningsskemaet (bilag 1) som udgangspunkt for en uddybende samtale om projektet. Vi snakkede om at årsagen til at spørge om deres adresse og skoler hang sammen med dialekters geografisk afgrænsede natur, og ved at snakke om at vælge pseudonym fik vi afdækket hvad det vil sige at være anonym i min undersøgelse. Jeg gjorde det klart at det var helt frivilligt hvor meget af

skemaet man udfyldte – det var en hjælp for mig, men ikke en nødvendighed. Dog ville jeg gerne vide mindst alder og navn eller pseudonym.

Informeret samtykke består i andet og mere end at sikre en underskrift. Juridisk er vi som forskere ikke forpligtede til at samtykket skal være skriftligt så jeg valgte at give mig selv det benspænd at tale med hver enkelt og forklare formålet med forskningen i stedet for bare at sende blanketter rundt. Fortrolighedserklæringen (bilag 2) fungerede således som *min* forpligtelse over for dem i stedet for at *de* skulle underskrive at have forpligtelser over for mig. Jeg indhentede forældretilladelser (bilag 3) for talere under 15 år hvis taleren havde en central rolle i data, for eksempel hvis de indgik i længere videooptagelser. Det var en vanskelig proces som kun lykkedes med stor hjælp fra klublederne og ved at udforme formularen på både dansk, arabisk og kurdisk⁸. I formularen bad jeg om skriftligt samtykke da jeg ikke selv mødte forældrene og kunne sikre mundtligt informeret samtykke.

I bilag 4 ses den fortrolighedserklæring som andre forskere skal underskrive for at låne data. Her indgår blandt andet præcisering af at anonymisering omfatter både navne på personer og steder. Ved kontakten til informanterne forklarede jeg denne praksis med at ”hvis I siger Fakta, så skriver jeg Netto” (begge to lavprissupermarkeder). Jeg fortalte at optagelserne kun ville blive spillet for andre forskere, og at de under ingen omstændigheder ”endte på YouTube”. Jeg fortalte også at vi som forskere egentlig ikke var så interesserede i *hvad* de snakkede om på optagelserne, vi kiggede mest på rækkefølgen af ord og udtale. Dette løfte om at holde fokus på de sproglige former gør datasættet mindre relevant for forskere uden for lingvistik. Det vil for eksempel ikke være etisk forsvarligt at dele data med forskere som primært arbejder sociologisk.

EU's databehandlingsregler⁹ (EU GDPR 2016), herefter GDPR, trådte i kraft i maj 2018 umiddelbart efter mit feltarbejde. GDPR indeholder blandt andet krav om at informanter skal være klar over det præcise formål med det indsamlede data samt have mulighed for at trække deres samtykke tilbage (EU GDPR artikel 13). Det krav blev dækket i form af den nøje formidling ved indhentning af informeret samtykke samt i form af fortrolighedserklæringen med kontaktoplysninger som de fik med sig (bilag 2). Desuden har GDPR en række krav til opbevaringen af forskellige datatyper. Jeg har i henhold til GDPR tre datatyper: Audio/videofiler, transskriptioner og baggrundsoplysninger.

⁸ Stor tak til Shahla Mohammadi, lingvist og tolk i kurdisk og arabisk, samt til alle klubledere.

⁹ Stor tak til studerende Carina Ryge Andersen, Leslie Berke og Giordana Meloni som undersøgte de specifikke implikationer af GDPR for dette forskningsprojekt og for samtaledata i det hele taget.

Audio- og videofilerne indeholder følsomme personoplysninger i form af samtaler om privatøkonomi, religion, etnicitet og seksualitet. Filerne opbevares under særlig beskyttelse på et eksternt drev på en aflåst placering samt på Aarhus Universitets krypterede netværksdrev.

Transskriptionerne indeholder ingen sted- eller personhenførbare oplysninger. Alt er behørigt pseudonymiseret, herunder personnavne, stednavne og virksomhedsnavne. Filerne er navngivet anonymt, enten med et generisk stednavn, for eksempel "Lektiecafe1", eller med et neutralt ord som indgår i optagelsen, for eksempel "Cirkus". De opbevares sammen med audio- og videofilerne.

Baggrundsoplysningerne indeholder almindelige personoplysninger data i form af navn, adresse, kontaktoplysninger og sprogkompetencer. Alle følsomme personoplysninger om for eksempel sprog og etnicitet er slettet inden afslutning af forskningsprojektet. Baggrundsoplysninger opbevares under særlig beskyttelse på et eksternt drev på en anden aflåst placering end audio- og videofilerne.

Jeg er selv projektets 'data controller' (GDPR artikel 4) og holder en manuel log over hvem data udlånes til (GDPR artikel 30). Audio- og videofiler kan overføres manuelt eller ved hjælp af krypterede services, men ikke via almindelig e-mail- eller cloud-services. Transskriptioner kan overføres uden kryptering da de ikke indeholder personhenførbare oplysninger. For baggrundsoplysninger udlånes kun generaliserede data som vist i tabel 1. Personspecifikke baggrundsoplysninger udleveres ikke.

3.4 Typer af optagelser

Ønsket om mange forskellige slags optagelser havde baggrund i en forventning om at forskellige metoder passer til forskellige mennesker.

Selvoptagelser har den åbenlyse fordel at de når helt "der ud" i folks hverdag hvor en forsker ikke kan komme. Selvoptagelser er ofte anvendt som dataindsamlingsmetode i studier af urbane dialekter (Quist 2000, Wiese 2009, Ganuza 2010, Christensen 2012) fordi de giver mulighed for at indsamle naturligt forekommende interaktion uden at ikke-peers, som for eksempel forskerne selv, er til stede. De udføres af informanter som bærer en diktafon eller lignende på sig og tænder på forskellige tidspunkter i deres hverdag. Men selvoptagelser er ikke for alle, og rekruttering til selvoptagelser er vanskeligt og tidskrævende. Både Bilge og Halimah beskrevet i casene ovenfor havde stor sproglig interesse samt en vis portion social indignation, og på nogle af deres optagelser kan man

høre dem forklare andre om, hvorfor det er vigtigt at deltage i denne her forskning. I modsætning her til står ungdomsklubben i Syd hvor det ikke lykkedes mig at rekruttere en eneste til selvoptagelser. Her var generelt meget mere skepsis overfor hvad jeg lavede, og jeg fik heller ikke lov til at videofilme, kun audio. En pigegruppe tillod at jeg optog, men ville ikke udfylde mine ark om alder og sprog, de ville være komplet anonyme, også over for mig.

At tilpasse sig forskellige folks ønsker krævede en del kreativitet undervejs. I en ungdomsklub i Vest 1 fik jeg lov at tænde videokameraet hvis jeg selv var med på optagelsen, og det gav to fantastiske timers optagelser af mig der spiller brætspillet Risk med et par drenge og en klubpædagog (jeg vandt). Brætspilsoptagelserne er fyldt med særtræk, især Strong Finals, på trods af at tidligere studier peger på at talerne i høj grad tager den urbane dialekt ”af og på” i og uden for peer-groups (for eksempel Madsen et. al 2016). Det ser ikke ud til at være tilfældet for mine informanter fra Aarhus Vest og Syd.

De mange forskellige datatyper viste sig at have en yderligere fordel da det blev tydeligt at forskellige typer aktiviteter gør forskellige sproglige træk relevante – det diskuterer jeg herunder i introduktionskapitlets afsnit 4.3 samt i Strong finals-artiklens afsnit 4.5.

Særligt om mediedata

Mediedata er indsamlet mere tilfældigt og fungerer kun som illustration af fænomener der også findes i de naturlige data. De er indsamlet ved at jeg fulgte bestemte personer og musikmagasiner på sociale medier og så løbende downloadede videoer der blev lagt op hvis jeg kunne høre at de formentlig indeholdt dialektale særtræk. Fordelen ved mediedata er at jeg kan spille det til præsentationer af min forskning uden at skulle anonymisere det.

Ulempen er at emnerne tit er knyttet til stereotyper der i forvejen findes om personer i disse boligområder, for eksempel vold og kriminalitet. Det kan give et skævt indtryk af at de sproglige særtræk kun bruges til at ”overdrive” eller ”spille smart”. Det er ikke tilfældet. De bruges også til for eksempel at forklare matematikopgaver og brætspilsregler.

3.5 Analysetekniker

Analyseprocessen begyndte med en kortlægning af særtræk i hele datasættet. Hver optagelse blev gennemlyttet og udvalgte passager transskriberet i CLAN (McWhinney 2000). Transskriptionerne annoteredes for alle sproglige træk som forekom afvigende fra

standardsproget. Nogle træk blev udvalgt til analyse og gennemgik herefter følgende proces:

Strong Finals

1. Impressionistisk registrering af alle annoterede eksempler i et separat dataark
2. Validering af impressionistisk vurdering, se afsnit 2.6
3. Akustisk analyse af udvalgte eksempler
4. Syntaktisk analyse af alle eksempler
5. Transskription og retransskription af udvalgte passager med Strong Finals
6. CA single case- og kollektionsanalyser.

V3

1. Impressionistisk registrering af alle annoterede eksempler i et separat dataark
2. Validering af impressionistisk vurdering, se afsnit 2.6
3. Syntaktisk analyse af alle eksempler
4. Akustisk analyse af udvalgte eksempler
5. Transskription og retransskription af udvalgte passager med V3
6. CA single case- og kollektionsanalyser.

Leksemer: *ikkå, eow, lak, yani, dig*

1. Fremsøgning af eksempler ved hjælp af Python-script¹⁰
2. Etymologisk og forskningslitterær undersøgelse af hvert leksem
3. Syntaktisk analyse af alle eksempler
4. Akustisk analyse af udvalgte eksempler
5. Transskription og retransskription af udvalgte passager med leksemerne
6. CA single case- og kollektionsanalyser.

De første transskriptioner fulgte en grov version af Jeffersons (2007) konventioner som man sædvanligvis bruger i Conversation Analysis. Efterfølgende retransskriptioner fulgte en mere præcis praksis baseret på de konventioner som anvendes på *samtalegrammatik.dk*:
<https://samtalegrammatik.dk/start-her/udskriftssystem>

¹⁰ Stor tak til Ehm Hjorth Miltersen, studentermedarbejder ved DanTIN, som har lavet et pythonscript til søgning i korpura af CLAN-filer. Scriptet kan udleveres til andre forskere ved interesse, kontakt samtalegrammatik@cc.au.dk

Medie- og interviewdata blev ikke brugt i kollektionsanalysen. De egner sig dårligt til CA fordi man ikke kan være sikker på om pauser, genstart og lignende er redigeret ud, og opslag på sociale medier er ofte ikke interaktion, men enetaler. Interviews kan indeholde samtale, men ikke af den samme art som naturligt forekommende samtaler da talerne ikke i samme grad skal forhandle viden og forhandle om at få ordet. Rollerne er typisk på forhånd delt ud så den ene er den vidende person som har plads til at beskrive, mens den anden stiller spørgsmål og afventer svar.

3.6 Afgrænsning

Acceptabilitet

Et mål for sprogbeskrivelse kan blandt andet være at forudsige hvad der vil være grammatisk acceptabelt og grammatisk uacceptabelt. I denne afhandling belyser de formmæssige beskrivelser en række træk som er så systematiske at de sandsynligvis er grammatiske. De interaktionelle beskrivelser bidrager med et bud på funktionaliteten samt en sandsynliggørelse af at trækkene *ikke* er *uacceptable*. CA som metode til at undersøge grammatisk acceptabilitet diskuteres desuden i afsnit 4.2. Afhandlingen indeholder ingen formaliserede acceptabilitetstests. Men det er også tvivlsomt de overhovedet kan give brugbare resultater for en talesprogsvariant som denne. For det første fordi talesprog generelt adskiller sig betydeligt fra skriftsproget der ofte mere eller mindre eksplicit ligger til grund for introspektiv gransken (Jensen 2013:214). For det andet fordi specifikt denne variant og dens talere i høj grad tildeles lavstatus (se for eksempel Quist 2015) og former derfor kan risikere at blive vurderet uacceptable alene på baggrund af ikke-lingvistiske forhold.

Kvantitativ distribution

Mange studier af urbane dialekter ser på hvem der bruger trækkene hvornår og hvor ofte (for eksempel Hansen & Pharao 2010, Ganuza 2010, Maegaard 2010). Denne afhandling indeholder ingen kvantitative analyser af distributionsmønstre mellem sites, årstal, individuelle talere eller typer af talere (køn, alder, etnicitet, venskabsgruppe mm.). Dels er datasættet indsamlet med andre mål for øje end at skaffe baggrundsoplysninger og baggrundsoplysningerne er derfor meget hullede (jf. målsætninger for datasættet afsnit 3.1-3.4). Dels er målet med undersøgelsen at definere grammatiske og interaktionelle mønstre som så senere kan kvantificeres. Schegloff (1993) minder os om at dette arbejde altid bør gå

forud for enhver kvantificering. I diskussionen afsnit 4.5 kommer jeg nærmere ind på hvilke forhold en kvantitativ distributionsanalyse af mine fænomener bør tage højde for.

4. KONKLUSION

Det overordnede spørgsmål for afhandlingen var: Bidrager variationen i det pågældende træk til at understøtte forskellige interaktionelle funktioner? Man kan også undersøge præmissen for dette spørgsmål og spørge: Er det metodisk muligt – med interaktionel lingvistik – at undersøge trækkene hver for sig og finde specifikke interaktionelle fordele? På baggrund af mine undersøgelser vil jeg sige at svaret er ja. Metoden Interaktionel Lingvistik kan bidrage til forskningsfeltet urbane dialekter med beskrivelser af grammatiske og interaktionelle funktioner, og disse beskrivelser kan belyse talernes fordele ved at kunne veksle mellem forskellige grammatiske former. Svaret er ikke overraskende, for en af lingvistikens grundlæggende antagelser er at alle sprog, varianter og varieteter indeholder valgmuligheder som talerne kan udnytte til deres fordel.

Herunder opsummeres de form- og funktionsmæssige analyser af henholdsvis det prosodiske, det syntaktiske og de leksikale særtræk. Desuden knytter jeg et par ekstra kommentarer til to artikler der allerede er udkommet, artikel 4 om *ikkå* og artikel 5 om *eow*, *lak*, *yani* og *dig*.

4.1 Prosodi: Strong Finals – en projicerings-device

For det som impressionistisk forekommer som ét prosodisk fænomen, som i artiklen kaldes Strong Finals¹¹, dokumenteres tre akustiske karakteristika: stavelsesforlængelse, øget volumen og ikke-faldende intonation. Eksempler på Strong Finals har alle mindst to af disse karakteristika. Fonologisk optræder Strong Finals i flerstavelsesord på finale stavelser som sædvanligvis er tryksvage i standarddansk, og i enstavelsesord i form af et intonations-reset som gør at ordet udtales med to stavelser eller i form af særligt kraftig realisering af de tre akustiske karakteristika. Min brug af termen 'prosodisk' som samlende betegnelse for prosodiske og fonologiske bestanddele reflekterer den måde Interaktionel Lingvistik traditionelt benytter termen (Couper-Kuhlen & Selting 2018). Syntaktisk forekommer Strong Finals oftest i led- eller sætningsfinale positioner.

¹¹ som jeg på dansk har jeg kaldt "forlængelse af slutstavelser" i artikel 6, men den term kan godt forbedres.

I afhandlingens artikel 2 om Strong Finals beskrives fem interaktionelle handlinger hvor Strong Finals i selskab med med andre lingvistiske træk understøtter en interaktionel funktion (se afsnit 2.6 for min definition af dette begreb). Her oplistes de fem handlinger:

1. I **opremsninger** kan Strong Finals understøtte projiceringen af at et element **indgår i en ufærdig liste** eller til at tydeliggøre begivenheders præcise rækkefølge
2. I **ytringsindledende nominalfraser** kan Strong Finals understøtte projiceringen af en **uddybende beskrivelse** af elementet
3. I opstilling af **betingelser** (konditionalsætninger) kan Strong Finals understøtte projiceringen af en **pointe med et andet scope**. Det bliver desuden nogle gange behandlet og understøtte en **invitation** til andre deltagere om at bidrage
4. I **spørgsmål** er handlingen svar allerede projiceret som næste tur, men her kan Strong Finals bruges til at rekruttere modtageren til at **bidrage med mere** end blot et be- eller afkræftende svar
5. Før **rapporteret tale kan** Strong Finals understøtte projiceringen af en histories **højdepunkt**

De fem handlinger har alle noget at gøre med at forberede modtageren på at der er mere at sige om denne sag. 'Projecting more to come' har jeg kaldt det i artiklen, i dette afsnits overskrift forkortet til 'projection device'. I artikel 3 vises hvordan tre mere overordnede handlingstyper, 1) beskrivelser, 2) historiefortællinger og 3) spørgsmål, hver især udnytter denne 'more to come'-understøttelse. Egentlig er navnet "fortsætterintonation" som oprindeligt foreslået af Mette Vedsgaard Christensen (2012) ikke helt ved siden af, det er bare ikke afgrænset hvem der kan fortsætte og der kan fint ske andre ting inden aktiviteten fortsætter. Dette er faktisk mere hyppigt end ikke, fx bruges Strong Finals bruges af modtagere til at indsætte sekvenser eller til at udfordre talerens ret til at have turen.

Analysen af Strong Finals bygger på en kollektion af 265 eksempler som er fundet impressionistisk og efterprøvet ved akustiske analyser samt ved datasessions med talesprogsforskere. Ud af de 265 eksempler kan 226 kategoriseres inden for en af de fem ovenstående handlinger. Som bilag til afhandlingen findes lydclip af artiklen eksempel 1 og eksempel 3.

4.2 Syntax: V3-ledstilling – en storytelling device

For V3 beskrives seks formmæssige miljøer: Sætninger indledt af tidsadverbialer, af kohæsiionsmarkøren *så*, af konditionalsætninger, af diskursadverbier, af lokationsadverbialer og af sætningens objekt. Alle disse miljøer kan udløse enten V2 eller V3, og uden dog at lave en kvantitativ distributionsanalyse kan jeg godt sige at V2 er langt hyppigst. Der er altså ikke tale om nogen der ikke "har lært" V2. I ytringer hvor både V2 og V3 er strukturelt mulige kan talernes valg mellem de to ikke udelukkende forklares ud fra syntaktiske begrænsninger eller af social kontekst. 'Valg', som det bruges her, betyder ikke et – bevidst eller ubevidst – stilistisk valg. I stedet refererer evigt igangværende proces talere er en del af i alle interaktionelle aktiviteter. Standarddansk har i forvejen tre syntaktiske muligheder for at kommunikere det omtrent samme semantiske indhold i en deklarativsætning, henholdsvis 1) subjektsindledt V2, 2) adverbial- eller objekt-indledt V2 og 3) V2 hvor subjekt, adverbial eller objekt står ekstraposition og har en pronominel kopi i sætningens første position. Jeg ser V3 som en fjerde mulighed der er tilgængelig for talere af den urbane dialekt.

V3 findes ofte i kortere eller længere historiefortællinger. I afhandlingens artikel 3 om V3 beskrives tre interaktionelle funktioner, det vil sige interaktionelle situationer hvor talere kan bruge V3 til at støtte dem i at gøre en specifik handling eller tage et specifikt standpunkt undervejs i en historiefortælling. Funktionerne overlapper omtrentligt med to formkategorier hver. De tre funktioner er:

1. I sætninger indledt af **tidsadverbialer** kan V3 bidrage til at organisere en histories **rækkefølge af begivenheder** eller fremhæve det nøjagtige tidspunkt for en begivenhed. Særligt hyppige er V3-sætninger indledt af tidsadverbialet *så*.
2. I **konditionalsætninger** og sætninger indledt af **diskursadverbier** kan V3 bidrage til at understøtte en taler i at hævde **epistemisk autoritet** til at give information af generel scope i stedet for blot situationsspecifik scope.
3. I sætninger indledt af **lokationsadverbialer** eller af sætningens **objekt** kan V3 understøtte introduktion eller reframing af en referent i en historie.

Artiklen indeholder desuden en diskussion af hvorfor netop V3 i denne form er opstået, og peger på sproginterne forklaringer som har at gøre med eksisterende begrænsninger og muligheder for hvordan V2 anvendes i standarddansk talesprog. Disse begrænsninger og muligheder gør udviklingen af netop denne type V3 oplagt.

Artiklen bygger på en kollektion af 184 eksempler på V3-sætninger. Som bilag til afhandlingen findes lydclip af artiklens eksempel 10 og eksempel 14.

4.3 Leksikalt: *ikkå, eow, lak, yani, dig* – stance- og turtagningsinterjektionaler

Ordene *ikkå, eow, lak, yani* og *dig* har jeg undersøgt i samarbejde med Nicholas Mikkelsen og Tine Lykkegaard Nielsen. Formmæssigt har de fem to fællestræk: 1) De findes oftest i sætningens syntaktiske ekstraposition (kun *ikkå* findes desuden ledfinalt), og 2) De kan ikke varetage nogen af de centrale grammatiske roller subjekt, objekt, verbum, adjektiv eller sætningsadverbium. I artiklen om *eow, lak, yani* og *dig* har vi klassificeret ordene som interjektionaler, dvs. ord fra forskellige ordklasser som bruges i interjektionel placering og funktion, se i øvrigt kommentaren herunder om ordklassificering. *Ikkå* kan også anses som et interjektionel. Sociolingvistisk har de fem ord det fællestræk at de alle er knyttet til regionalt afgrænset sprogbrug, *ikkå* til østjysk regiolekt generelt og *eow, lak, yani* og *dig* til den urbane dialekt specifikt.

De interaktionelle funktioner for de fem ord har med stance og turtagning at gøre.

- For *ikkå* beskrives tre formmæssige underkategorier baseret på ordets syntaktiske placering:
 - Enkeltstående kan *ikkå* bidrage til at kræve en udvidelse fra modtageren
 - Ledfinale *ikkå* kan bidrage til at fastholde talerens tur
 - Sætningsfinalt kan *ikkå* bidrage til at udvise epistemisk autoritet
- *Eow* kan bidrage til at annoncere vigtige informationer, enten påpegning af problemer eller af mulige løsninger på problemer
- *Lak* kan bidrage til at bebrejde manglende anvendelse af viden
- *Yani* kan bidrage til at udtrykke asymmetriske vidensforhold
- *Dig* kan bidrage til at forhandle af retten til deltagelse i interaktionen

Der er ikke tegn på at ordene har en semantisk betydning i sig selv men blot at de kan understøtte handlinger som også udføres med andre sproglige elementer i turen, heraf formuleringen ”kan bidrage til” i de ovenstående opsummeringer.

Analyserne bygger på kollektioner af henholdsvis 167 eksempler med *ikkå*, 78 med *eow*, 18 med *lak*, 19 med *yani* og 42 med *dig*.

4.4 Supplerende kommentarer til analyserne af *ikkå* (artikel 4)

Mikkelsen og Zachariassen (2020, afhandlingens artikel 4) beskriver *ikkå* i forskellige positioner: fritstående, sætningsfinalt og ledfinalt. Til hver position knyttes en handling som *ikkå*'et kan bidrage til. Herunder vil jeg kommentere artiklens analyser af hhv. fritstående *ikkå* og sætningsfinalt *ikkå*.

Fristående *ikkå* (afsnit. 4.1 i artiklen) er formmæssigt meget lig det Svennevig (2008) beskriver som et fritstående *ikke sant* på norsk. Svennevig kalder *ikke sant* for et 'spørgsmålspåhæng', og viser på baggrund af data fra fire korpora at det fritstående *ikke sant* er et relativt nyt fænomen. Han skriver at "*ikke sant* er gået fra at fungere som *appell* om bekræftelse og til at fungere som *markør* for bekræftelse" (2008: 135) og foreslår at udviklingen er sket i tre trin: a) fra andenvurderinger med spørgsmålspåhæng via analogi til b) enighedsmarkerende svarord med spørgsmålspåhæng og så herfra via metonymi til c) det fritstående "*ikke sant*". I *ikkå*-artiklen vises to eksempler på fritstående *ikkå*, men for det ene, (7) herunder, er det uklart om *ikkå* kan anses som egentlig fritstående. For det andet, (8) længere nede, er det tvivlsomt om den beskrevne funktion, at elicitere respons, er korrekt. De to forbehold gennemgås her.

(*ikkå*-artiklens eksempel 7): Sørgeligt

- 01 Preben: _ej: jamen det jo sørgeligt jo [egentligt]→
02 Thomas: [jamen ø:h]
03 Preben: det er jo sørgeligt↘
04 Thomas: ja det er→
05 (0.3)
06 → Preben: **ikkå**→
07 Thomas: specielt når de ikk er ↑ældre altså↘

Prebens *ikkå* i linje 6 kan muligvis analyseres som et turtillæg snarere end et egentligt fritstående *ikkå*. I så fald anses linje 1 som den oprindelige ytring og linje 3 og linje 6 er begge turtillæg. Et turtillæg kan bruges til at genafslutte en tur som ikke har fået en tilstrækkelig respons, hvilket også er den funktion vi i artiklens analyse peger på at *ikkå* har:

"Thomas har i linje 4 forholdt sig til Prebens vurdering, men blot erklæret sig enig. På den måde kan vi sige, at *ikkå* her ikke blot er responseliciterende i den forstand, at det beder Thomas acceptere et udsagn – det har han allerede gjort i linje 4. I stedet synes problemet at være, at

Funktionsmæssigt viser Svennevig at fritstående *ikke sant* som respons for det meste optræder efter "vurderinger, meningsytringer og andre udsagn med et visst evaluerende preg" og at respons med *ikke sant* "uttrykker da aksept og enighet, til og med enfatisk enighet. Den utgjør slik sett en *foretrukket* respons, og produseres også i et format som viser at den ikke er problematisk" (Svennevig 2008: 130, oprindelig markering). Fritstående *ikkå* forekommer også i vores data i positioner med foregående evaluerende ytringer, og produceres ligeledes i et format som viser at den ikke er problematisk. En forskel på de to kan dog være at *ikke sant* bruges "rent responsivt, og gir ikke opphav til nye responser" (Svennevig 2008: 130) mens *ikkå* kan fungere som invitation til udvidelse fra modtageren.

I artiklen peger vi på at Zahra i artiklens eksempel (8) bruger *ikkå* i linje 5 til at få Nawal til at uddybe hvad hun mener man skal tænke om forældrene, dvs. til at elicitere respons. Vi skriver i artiklen at "ligesom Prebens *ikkå* får Zahras den effekt at den anden taler leverer noget mere". Ved nærmere eftersyn kan man dog se Nawals linje 6 som en fortsættelse af hendes egen linje 3, og så er linje 6 ikke et element eliceret af Zahras *ikkå*.

(*ikkå*-artiklens eksempel 8): Barbie

- 01 Zahra: hun har selv valgt hun vil ligne en barbie ↓yani→
02 (1.4) ((begge ser videre på videoen))
03 Nawal: tænk på hendes forældre→
04 (0.3)
05 → Zahra: **ikkå**: →
06 Nawal: hvis >det der hun var min datter< jeg havde banket [hende]→
07 → Zahra: [**ikkå**] ogs mig↘

Svennevig sammenligner fritstående *ikke sant* og dets udvikling med to lignende udtryk fra engelsk og svensk: *innit*, som beskrevet af Andersen (2001), og *eller hur*, som beskrevet af Brumark (2007). Både *innit*, *eller hur* og *ikke sant* er ifølge Svennevig oprindeligt spørgsmålspåhæng som nu kan bruges som en selvstændig respons, en proces *ikkå* muligvis også har gennemgået. Svennevig undersøger fritstående *ikke sant* i fire talesprogskorpora og finder det slet ikke i et korpus fra 1994 mens det bruges hyppigt i korpus med unge fra 2004-2006. Hvis udviklingen af fritstående *ikkå* i dansk pågår i samme tidsperiode peger

dette på at Prebens *ikkå* i (4) ikke er reelt fritstående, da han allerede er en ældre mand ved optagelsernes indsamling i 2000'erne (Johannes Wagner, personlig kommunikation). Zahra og Nawal er derimod unge, 12 år ved optagelsernes indsamling i 2012. Der er dog ingen belæg for at de fritstående spørgepartikler *ikke sant* og *ikkå* skulle udvikle sig samtidig i norsk og dansk.

Sætningsfinalt *ikkå* (afsnit. 4.2 i artiklen) beskrives under overskriften ”*ikkå* som fastholder turen” hvilket ikke er helt præcist, da *ikkå* ikke i sig selv fastholder turen men indgår som en del af en række interaktionelle former som understøtter handlingen at fastholde turen ved et muligt færdiggørelsespunkt. I artiklen vises uddrag fra optagelsen Mødregruppe hvor *ikkå* bruges på tre overgangsrelevante steder hvor der efterfølgende ikke sker overgang. Efter udgivelsen af artiklen har Nicholas Mikkelsen, artiklens medforfatter, arbejdet videre med at undersøge fysiske og visuelle former som bidrager til turfastholdelse og fundet at *ikkå* (og de lignende former *ikk*, *ikkås* og *ikke*) bidrager til at fokusere på den handling der lige er blevet udført og dens status. Andre faktorer (fx semantisk, pragmatisk, prosodisk projicering, blikretning, gestik, kropsholdning mm.) afgør præcis hvilken turtagningsstatus der kommer ud af det der sker på dette sted.

4.5 Supplerende kommentarer om ordklassificering

Zachariassen og Nielsen (2021, afhandlingens artikel 5) beskriver leksemerne *eow*, *lak*, *yani* og *dig* som interjektionaler på baggrund af interjektionalers beskrivelse i *Grammatik over det Danske Sprog* (Hansen & Heltoft 2011) som er en klassisk funktionel grammatisk beskrivelse. Alternativt kunne beskrivelsen have taget udgangspunkt i interaktionslingvistisk teori om ordklasser. Lindströms *Tur och ordning* (2008) er et eksempel på en sådan interaktionslingvistisk grammatik for svensk samtalsprog, og *eow*, *lak*, *yani* og *dig* passer alle under Lindströms formmæssige fællestræk for ordklassen interjektioner: De bruges ikke som en del af sætninger men står parentetisk før, inde i eller efter en sætning. Flere af dem kan desuden danne mening alene (Lindström 2008: 62). Lindström pointerer at interjektioner imidlertid ikke kan ses som én kategori (2008: 79), og giver herefter, med inspiration fra tidligere underkategoriseringer af islandsk af Hilmissdóttir (2007) og af finsk af Hakulinen et al. (2003), et nyt bud på underkategoriseringer af forskellige interjektioners former og funktioner. Lindströms kategoriseringsapparat er for omfattende at redegøre for her, så her vil jeg blot nævne at Lindström skelner mellem formbegrebet *diskurspartikler* (en type interjektioner) og

funktionsbegrebet *diskursmarkører* (en funktion som bl.a. diskurspartikler kan have), og så vil jeg uddybe fire undertyper af diskurspartikler, som er relevante i forhold til klassificeringen af *eow*, *lak* og *yani* samt en type af diskursmarkører som er relevant i forhold til *dig*.

Eow kan i Lindströms underopdeling minde om *dialogpartikler* (en underkategori af diskurspartikler) (Lindström 2008: 62). Dialogpartikler kan påkalde opmærksomhed, og omfatter bl.a. den opfordrende ('uppmanande eller appellerande') partikel *hördu* der vises med funktionen 'lystringssignal' som minder om måden *eow* bruges på i "eow ikk slet noget" (eksempel 5 i Zachariassen & Nielsen 2021). Opfordrende partikler kan også være spørgende og minde om den måde *eow* bruges på i "eow Melissa har jeg overdrevet den her" (eksempel 7).

Lak og *yani* har elementer fra det Lindström kalder *modalpartikler*. Modalpartikler er ifølge Lindström ikke egentlige interjektioner, men tilhører måske nærmere ordklassen sætningsadverbialer. Lindström (2008: 95) fremhæver *ju* som ser ud til at svare til det Heinemann kalder 'inapposite' *jo* og *da* på dansk. Modalpartiklen *ju* kan signalere at kendskabet til en bestemt sag er tilgængelig gennem deltagernes fælles tidligere erfaring, og de kan henvise til og appellere til denne fælles viden (Lindström 2008: 96). I eksemplerne 8 og 17 henviser *lak* og *yani* til at noget burde være fælles viden for modtageren: "*lak* vi har arbejdet med det her" og "han prøvede å redde den *yani*".

Yani kan desuden minde om Lindströms '*yttrandepartiklar*' (≈bemærkningspartikler) som bl.a. kan fremhæve konsensus og appellere til samhørighed mellem talerne (Lindström 2008: 87). *Yani* har en sådan konsensusapplerende funktion eksempel 16 "det fedt dem der synger kærlighedssange *yani* de har selv oplevet det".

Dig er oprindeligt et pronomen og kan falde under den kategori Lindström kalder *sekundære diskursmarkører* som består af ord fra andre ordklasser, der optræder i diskursive funktioner, dvs. de kontekstualiserer ytringer og de handlinger som udføres med dem (Lindström 2008: 99). Lindström nævner andetsteds *liksom* som eksempel på et ord fra en anden ordklasse (adverbier) der har gennemgået en proces hvor dele af den oprindelige betydning er bevaret i den nye funktion som diskursmarkør (2008: 93). *Dig* har tilsvarende bevaret den udpegende betydning i det *dig* altid henviser til modtageren, men det har tillagt sig en diskursiv funktion som er at udfordre modtagerens ret til at deltage i samtalen (Zachariassen & Nielsen 2021 afsnit 6.4.4).

Det kan problematiseres om *dig* kan betragtes som en decideret diskurspartikel eller om det blot er en udvidet brug af venstre- og højredislokering for det eksisterende

pronomen *dig*. Zachariassen & Nielsen (2021) argumenterer for at *dig* ikke blot har en anden placering men også en anden betydning og funktion, herunder en negativ vurdering af modtageren som ikke ligger i pronominalbrugen. Hvorvidt en reklassificering af et ord er grund nok til at kalde det for nyt leksem eller om der blot er tale om et grammatisk fænomen, kan diskuteres. Lindström påpeger tilsvarende at grænsen mellem diskurspartikler og sekundære diskursmarkører er flydende (2008: 100). Der er tre væsentlige årsager til at *dig* medtages i artiklen om *eow*, *lak* og *yani*: 1) de har samme placering sætningsmæssigt, 2) de tilhører samme ordklasse og 3) de er specifikke for den samme sproglige varietet og talere som er ubekendt med varieteten kender dem ikke.

5. DISKUSSION

På forskningsspørgsmålet ”Bidrager variationen i det pågældende træk til at understøtte bestemte interaktionelle funktioner?” gav jeg i konklusionen svaret ”ja”, men på basis af svaret ”ja” følger naturligvis masser af andre spørgsmål. Herunder har jeg valgt at diskutere fem spørgsmål som har at gøre med særtrækkenes indbyrdes relationer og med hvad jeg mener metodologien CA kan sige noget om. Slutteligt gives nogle sociolingvistiske observationer på baggrund af feltarbejdet og datamaterialet.

5.2 Hvad kan CA sige om grammatisk acceptabilitet?

Der er to grundlæggende argumenter for at de beskrevne særtræk er systematiske, det vil sige grammatisk korrekte inden for deres eget system, og ikke tilfældige fejl. Det ene argument bygger på de grammatiske analyser: der er formmæssige fællestræk på tværs af alle eksempler som aldrig afviges fra på tværs af talere. Det andet argument bygger på den interaktionelle analyse: trækket accepteres uden videre af både taleren selv og af modtagerne, og leder ikke til hverken selv- eller anden-reparatur (se Schegloff, Jefferson & Sacks 1977 om reparatur). I data findes rigelige eksempler på at talerne bruger reparatur af lingvistiske former, men ikke af med de beskrevne særtræk. Herunder viser jeg to eksempler hvor en modtager initierer reparatur af først en konsonantudtale i (2) og dernæst et pronomen i (3).

(2) Pigeklub, Vest 1: Andenreparatur af konsonantudtale linje 4 og 8

01 Muna: mig ogs- mig ogs→ det hva hedder det

- 02 ↓nå:r jeg ska til å pluk¹² ikkå jeg ska ikk pluk↘
 03 (.)
 04 → Aisha: [øblukke blukø h.h]
 05 Muna: [jeg ska bare fjerne↘]
 06 øh: jeg ska bare [fjerne→
 07 ?: [haha ↓hehe:
 08 → Aisha: det ikk med B det med P↘ (.) §pluk§

En pigegruppe snakker om at det gør ondt at plukke øjenbryn. Uddraget starter med at Muna tager ordet med "mig ogs mig ogs" efterfulgt af ordsøgningsmarkøren "hva hedder det" (linje 1). Brug af ordsøgning kan ses som selv-initieret reparatur. Muna fortsætter med sit bidrag, men da hun holder en kort pause (linje 3) gentager Aisha et af ordene i Munas bidrag: "pluk" udtalt med uaspireret konsonant som "bluk" (linje 4). Aishas tur kommer før Muna er nået til en syntaktisk mulig slutning (før andendelen af en konditionalsætning), og i denne placering var det oplagt – især på grund af Munas ordsøgningsmarkører og den lille pause – at Aisha kunne levere andendelen og dermed indgå i kollaborativ historiefortælling. Men Aishas tur er ikke et bidrag til selve historien, det er en reparatur af lingvistisk form. I første omgang er reparaturen implicit idet den gentager formen sammen med et grin. Derefter bliver den eksplicit i linje 8.

(3) Klub Vest 2: Andenreparatur af pronomen linje 9 og 11

- 01 Rahman: .h så kommer den derøh:: den der fattige person tilbage
 02 til mig↘ å spørger→ (.)
 03 så løb- så ser den soldaten kigger på den↘
 04 så løber den bare↘ så løber d- personen bare↘
 05 å så skyder han efter den↘
 06 (0.6)
 07 Ben: [sig wallah (han gjorde)↘]
 08 Rahman: [ah yallah han ↑mente det] wallah han mente det↘ han skød→
 09 → Rasmus: °den° [hahē hahaha .h

¹² "pluk" udtales [plɔg] og svarer til det der i careful speech ville udtales [plɔgə], altså infinitiv-formen af verbet {plukke}. Denne reduktion af slutstavelser med schwa er hyppig i dansk (Schachthenhaufen 2013). Hvorvidt Muna faktisk udtaler [p] aspireret kan jeg ikke høre på optagelsen. Aisha udtaler "blukke" med tydeligt uaspireret [b] og uden schwa-reduktion i linje 4, og "pluk" med tydeligt aspireret [p^h] i linje 8.

- 10 Khalid: [skyder efter den
- 11 → ☺du sagde den sån otte gange ☺
- 12 Rahman: ↓ (>jamen det bare<) fordi jeg trør den er død nu↘

I dette uddrag er Rahman i gang med en længere fortælling om en tigger han har mødt og en soldat som forsøger at skræmme tiggeren væk. I linje 1 refererer Rahman til tiggeren som "den der fattige person" hvor "den" syntaktisk set markerer bestemthed. Herefter bruger Rahman "den" pronominalt (i linje 3, 4, 5) under en opremsning af begivenheder.

I linje 4 reparerer Rahman sig selv og genstarter "d-" som "personen", men genbruger derefter "den" pronominalt i linje 5. I linje 9 gentager Rasmus "den" og herefter påtaler Khalid eksplicit Rahmans valg af pronominer: "du sagde den sånotte gange" (linje 11). I dansk bruges "den" sædvanligvis om dyr eller ting mens mennesker refereres til som enten "han", "hun" eller singulær "de" (Miltersen 2020). Ayubs ytring fungerer som andenreparatur. Den kan muligvis ses som selv-initieret andenreparatur, da Rahman selv har tvivlet på sin form umiddelbart inden (selvreparaturen i linje 4). Men Rahman modtager alligevel reparaturen med en afvisning (linje 12) med et argument for at man godt kan bruge "den" som pronominal om døde personer.

Det er ikke overraskende at talere reparerer på sig selv og andre, men det er relevant at vise at det også gælder for små, lingvistiske detaljer som pronominer og udtale af enkeltlyde. Det peger på at de forholdsvist små afvigelser afhandlingen beskriver også ville være blevet rettet, hvis de ikke af talere og modtagere ansås for grammatikalsk accepterede. I Schegloff Jefferson og Sacks' (1977) artikel om reparatur citerer de Bolinger (1953) for at påpege at det i lige så høj grad er relevant at se på hvad talere *ikke* gør som hvad de gør:

"What speakers avoid doing is as important as what they do. Self-correction of speech and writing, and the correction of others in conversation ("I can't understand what you say"), in classrooms, and over editorial desks is an unending business, one that determines the outlines of our speech just as acceptances determine its mass. Correction, the border beyond which we say "no" to an expression, is to language what a seacoast is to a map. (Bolinger [1953] 1965:248)

I artikel 3 "Pushing the limits of V2" viser jeg hvordan talerne skifter mellem V2 og V3 alt efter hvilken sproglig handling ytringer udfører. Disse skift giver ikke anledning til reparatur hverken fra taleren selv eller fra modtagerne, og vi kan derfor formode at talerne vurderer både V2 og V3 som gyldige ledstillinger.

5.3 Hvornår interaktionelt har man brug for de her træk?

V3 og Strong Finals findes begge tit i aktiviteten historiefortælling. Det giver mening fordi der her er brug for netop de ting som de to træk kan: V3 kan for eksempel understøtte illustrationen af kontrast mellem referenter og events og dermed gøre det lettere for modtageren at holde styr på begivenheders rækkefølge og nye personer som introduceres, og Strong Finals kan projicere at der er noget mere på vej, og det kan for eksempel understøtte en talers forsøg på at få ordet og skifte emne.

Særtrækkene findes også tit i ytringer tæt på hinanden. Herunder viser jeg tre eksempler hvor Strong Finals, V3, *eow* og *ikkå* bruges i nærliggende ytringer og beskriver hvordan de understøtter nogle af de samme interaktionelle funktioner. I (3) bruger taleren Hamderr *eow*, Strong Finals og *så*-V3 tæt på hinanden. I (4) bruger Rayser sætnings- og ledfinalt *ikkå* realiseret som Strong Final. I (5) bruger Luqman ledfinalt *ikkås* tæt på en Strong Final.

(4) Lektiecafé, Vest 1: Strong final linje 2 (markeret med fed), V3 linje 3

- 01 Hamderr: >EOW eow eow< vi var i lufthav-
02 → eow mig og ham vi var i **lufthavnen**:
03 → >så der kom en dame hun sagde etlandet<
04 *eh:hh* das () rolex armbånd

Vi er i lektiecaféen hvor der er helt vildt meget baggrundsstøj. Hamderr gør klar til at fortælle en historie og påkalder sine venners opmærksomhed med gentagne *eow* (linje 1) som blandt andet kan understøtte annoncering af vigtig information (Zachariassen & Nielsen 2021, afhandlingens artikel 5). Hamderr går i gang med at fortælle ”vi var i lufthav-”, men genstarter med en præcision af at ”vi” refererer til ham selv samt en af de andre tilstedeværende (linje 2). Også genstarten indledes med *eow*. Lufthavnen (linje 2) udtales som Strong Final som her projicerer at der kommer en historie, og at ”lufthavnen” bare sætter scenen for det mere der skal komme. Herefter følger en længere sekvens af begivenheder formuleret med *så*-V3. Den første er gengivet i uddragets linje 3: ”så der kom” (se længere uddrag i artikel 3, afsnit 4.1.2: Organizing longer stretches of events with *så*-V3).

(5) Lektiecafé, Syd: *ikkå* som Strong Final i linje 1 og 4, V3 i linje 5

- 01 → Rayser: hør vi v- vi var i Fona **ikkå**: (0.7)

- 02 hva gør han (0.4)
03 *han* sir til mig hør (0.6)
04 → hvis du prioriterer alle vores ting først **ikkå:**↗ (0.9)
05 → så jeg gir dig femhundrede kroner↘

I en anden lektiecafé gør Rayser klar til en historie ved at påkalde sine modtageres opmærksomhed med ”hør” (linje 1). Herefter sætter han scenen for historien ”vi var i Fona” (pseudonym for en elektronikbutik) efterfulgt af *ikkå* udtalt som Strong Final. Et sådant sætningsfinalt *ikkå* kan bidrage til at taleren fastholder turen (Mikkelsen & Zachariassen, afhandlingens artikel 4) og kombineret med Strong Finals som projicerer at der er mere at sige om denne sag. Herfra lykkes Rayser virkelig effektivt med at beholde ordet på trods af længere pauser mellem hver ytring.

I linje 4 bruger Rayser igen *ikkå* som Strong Final, denne gang ledfinalt hvor det kan bidrage til at udvise epistemisk autoritet (Mikkelsen & Zachariassen 2021, afhandlingens artikel 4). Rayser bruger det i en ytring som citerer en person der gerne vil have hjælp, og som i den forbindelse har en vigtig viden: Man kan få penge for at hjælpe ham.

(6) Kulturforening, Vest 1: Strong Finals linje 9 og 11, *ikkås* linje 6 og 14

- 01 Daud: så han sir til mig _wallah det_ ku være livet (.)
02 bare nyde det der liv å være kendt
03 ha mange følgere på instagram→
04 jeg kigger på ham [()]
05 Halimah: [a:h det betyder ikk] noget
06 → Luqman: den her dreng [ikkå↗]
07 Daud: [()] hva fuck snakker du om→
08 Luqman: den her dreng forestil dig hvordan ()
09 → den her sang om- .h jeg fortalt om () sidste år:→ (0.8)
10 >han sagde til ham han v- han sagde til mig han var<
11 → fucking **forfærdelig**:→
12 >ikkå< han var:
13 ? : [()]
14 → Luqman: [()] han var bare dårlig ikkå↗

I dette uddrag tager Luqman ordet for at fortælle en historie som han synes minder om den historie Daud lige har fortalt (linje 1-4). Dauds historie handler om en ven der gerne vil være kendt og indledes (før uddraget) med en vurdering af at vennens ønske om at blive kendt er latterligt. Historien er bygget op omkring en række citater fra Daud og vennens samtale og da Daud skal til at citere sig selv (linje 4), bidrager Halimah med en bekræftelse af Dauds indledende vurdering: Det betyder ikke noget at være kendt (linje 5). Dauds linje 7 ”hva fuck snakker du om” er endnu et citat fra samtalen med venen.

Halimahs bekræftelse kan ses som en mulig afslutning og nu tager Luqman ordet for at fortælle en historie om én der også er latterlig. Han præsenterer den nye referent ”den her dreng” efterfulgt af ledfinalt *ikkås* som bidrager til at udvise epistemisk autoritet (Mikkelsen & Zachariassen 2021, afhandlingens artikel 4), her i forbindelse med at Luqman har viden om noget som han mener at de andre vil have gavn af at høre om. Det ledfinale *ikkås* udtales med stigende intonation, men ikke som Strong Finals som Raysers *ikkå* er i (4), der er ingen forlængelse af stavelsen¹³. Alligevel har det delvist den samme funktion: Det lover at der kommer mere om denne her referent, ”denne her dreng”.

I linje 8 gentager Luqman den nye referent, og nu begynder en længere historie som fortsætter efter uddraget. I uddraget fortæller Luqman at drengen sidste år syntes at en bestemt sang var ”fucking forfærdelig” (linje 9-11). Efter uddraget fortæller Luqman at drengen senere, efter kunstneren var blevet mainstream, helt havde glemt sin kritik og nu synes at kunstneren var ”fucking fed” (efter uddraget). Fællesnævneren for de to historier er at deres hovedpersoner er ”wannabe’s”. Dauds ven vil være populær på instagram, Luqmans ven skifter mening efter noget er blevet populært mainstream.

Det lingvistisk interessante ved Luqmans historie er at han bruger en Strong Final i linje 9 og 11 til at projicere at der kommer mere historie, og de to steder får han lov at beholde turen, endda på trods af en længere pause i linje 9. I linje 12 bruger Luqman et hurtigt udtalt *ikkås* i en syntaktisk set sætningsfinal position (”han var fucking forfærdelig *ikkås*”), men prosodisk er den afkoblet, her illustreret med linjeskift i transskriptionen. Mikkelsen & Zachariassen (2021) undersøger ikke denne slags prosodisk afkoblede *ikkå*’er da de er sjældne i korpus. I linje 13 tager en anden taler ordet. Det sker efter Luqman har brugt en forlænget ”var” som ordsøgning. I modsætning til for Strong Finals behandler de andre talere altså ordsøgningsforlængelse som et signal til at de kan tage ordet.

¹³ Det finale [s] i *ikkås* kan måske gøre stavelsen mindre oplagt at forlænge end den finale vokal i *ikkå*. I datasættet med strong finals finder jeg umiddelbart en overvægt af vokalfinale ord. Spørgsmålet kan med fordel undersøges nærmere i fremtidige studier af fænomenet Strong Finals.

Samlet set ser vi at særtrækkene – på trods af at ingen af dem kan noget *i sig selv* – alle kan *understøtte* en række funktioner som man ofte har brug for i historiefortælling:

1. For at skaffe plads til sin historie må man finde en måde at tage ordet, ofte i overlap med andre talere. Her kan prosodiske særtræk og interjektioner få en ytring til at stå lydmæssigt ud selvom den forekommer i overlap eller på et sted med meget baggrundsstøj.
2. For tidsmæssigt at tilpasse sin historie i et kompetitivt samtalemiljø er det vigtigt at kunne introducere og referere til mange forskellige personer og begivenheder på en effektiv måde. Her kan vekslen mellem forskellige slags ledstilling hjælpe med at skabe kontrast uden at bruge ekstra ord.
3. For at beholde ordet helt til historien er færdig er det vigtigt at kunne vise modtagerne at der kommer mere. Det kan Strong Finals og *ikkå* understøtte.

5.4 Hvorfor opstår netop de her træk?

For trækkene V3, Strong Finals og *dig* spekuleres der ofte i om de er lån fra eventuelle andre førstesprog (arabisk, tyrkisk, kurdisk etc.) eller fra engelsk som er et kulturelt dominerende sprog i talernes hverdag. For hvert af trækkene argumenterer jeg i artiklerne for at det er mere frugtbart at se på hvordan de lingvistisk er koblet til eksisterende træk i dansk og at dansks generelle lingvistiske karakteristika gør netop disse tre typer udvikling oplagte i en situation med sprogforandring. Argumenterne ligger i linje med Heike Wieses (2009) bidrag til at se de nye træk ud fra sproginterne perspektivere snarere end sprogeksterne lån.

Walkden (2017:68ff) foreslår en tretrinsmodel for hvordan V3 er blevet udbredt i de urbane dialekter:

1. Første stadie består i at en masse andetsprogtalere (førstegenerationsindvandrere) bruger et intersprog uden systematisk V2
2. Andet stadie består i at deres børn som er førstesprogtalere, får input med både V2 og ikke-V2, og de så genanalyserer V2-strukturen, så den kan indeholde både V2 og V3¹⁴

¹⁴ Walkden beskriver processen ud fra den generative grammatiks forståelse af V2 som et udtryk for at verbet flytter ('verb movement') fra V⁰ til C⁰. Første trin er at andetsprogtalere fejler i tilegnelsen af flytningen. Andet trin er førstesprogtalernes genanalyse, som giver en delt CP ('split CP'), bestående af to mulige projektioner: CP1 og CP2. (Walkden 2017:69).

3. Tredje stadie er 'propagation' (udbredelse/forplantning/spredning), hvor V3 er blevet tilegnet ('appropriated') på tværs af talersamfund ('communities of practice') og efterfølgende generationer gradvist øger deres brug af V3

Under fase 2 bemærker Walkden at der måske kan være tale om 'complexification in the sense of Trudgill (2011)' hvor førstesprogstalerne (til at begynde med utilsigtet) udnytter de forskellige slags ledstilling de har fået som input til at udvikle en ny konstruktion som giver plads til finmaskede informationsstrukturelle *distinktioner* mellem forskellige slags ledstilling. Walkdens forslag kan være et argument for at svare bekræftende på det reviderede forskningsspørgsmål fra dette afsnits indledning: Ja, de nye former giver interaktionelle (informationsstrukturelle) fordele. Walkden skriver selv at de tre stadier er spekulative. Men forklaringsmodellen har den styrke at den er kompatibel med hvad vi ved om talernes sproglige og sociale situation:

"V3 is a likely, but not a necessary, consequence of an environment in which L2 speakers' output may form part of the primary linguistic data for a new generation of L1 acquirers, and results from simplification followed by complexification followed by propagation through the speech community." (Walkden 2017:70)

Walkdens overvejelser trækker på det Wiese (2009) kalder "grammatisk innovation" og som også er baggrunden for denne afhandlings fokusområde. Wiese argumenterer imod forestillingen om at særtrækkene kan være "lån" fra for eksempel forældrenes førstesprog (eller i hvert fald at lån skulle være det primære forklaringsgrundlag). Vi skal i stedet undersøge *sprog-interne* motiver. Wiese peger på at hvis vi ser de urbane dialekter som nyligt opståede kontaktvarianter, er det helt forventeligt at se "a more liberal use of the front field position, a liberalisation that would, for instance, allow speakers to realise information-structural preferences more directly than would be possible under strict syntactic constraints" (Wiese 2009: 787f). Denne 'more liberal use of the front field position' er det jeg i artikel 3's titel har kaldt 'Pushing the limits of V2'.

Kan en lignende analyse finde svar på hvorfor afhandlingens øvrige særtræk – Strong Finals og *eow*, *lak*, *yani* og *dig* – er opstået? For Strong finals peger jeg på at mange af verdens sprog benytter sig af final rise, og at finalforlængelse allerede findes på dansk. Det eneste "nye" er i så fald den øgede volumen på sædvanligvis trykssvage stavelser. For leksemerne virker det oplagt at de tre med ikke-dansk ortografi *eow*, *lak*, *yani* er opstået på baggrund af en form for lån. De har ikke en direkte overført funktion, men formen er

formentlig overført eller inspireret. Det ekstrapositionerede oblikpronomen *dig* brugt som interjektion har jeg imidlertid ikke kunnet finde nogen forklaring på, hverken som lån eller begrundet i sprog-interne forhold.

5.5 Hvem bruger trækkene hvornår?

Forekomster af særtrækkene er ikke lige fordelt på talerne, langt fra. I artiklen om Strong Finals viser jeg at taleren Zuuz står for omkring en fjerdedel af alle eksempler, og at denne skævvridning formentlig skyldes at Zuuz er overrepræsenteret i korpus, specifikt i de aktiviteter som er oplagte for Strong Finals (artikel 3, afsnit 4.5.3). En reviewer foreslog at Zuuz måske var en 'mover and shaker', det vil sige en person som skubber til den sproglige udvikling og tilegner sig Strong Finals hurtigere eller bruger dem mere end andre. For at svare på reviewerens spørgsmål må vi først definere en række forhold. Schegloff (1993) minder os om at enhver kvantitativ måling af distribution indeholder en tæller ('numerator') og en nævner ('denominator'), og at hvis vi ikke har styr på dem så er statistik meningsløs.

For *tælleren* må vi definere hvilke eksempler der tæller som 'occurrence' og hvilke som 'absence'. Her kan vi vælge at skelne mellem de forskellige slags Strong Finals, henholdsvis de opremsende, dem i konditionalsætninger, de spørgende og dem som kommer før rapporteret tale. Zuuz bruger kun de opremsende.

For *nævneren* må vi vide hvornår 'occurrence' er relevant. Zuuz deltager i to aktiviteter som indeholder meget opremsning: Han fortæller om hvilke børn hans forældre fik i hvilken rækkefølge (opremsning af referenter, rækkefølge af begivenheder) og han forklarer reglerne til et brætspil hvor man kan vælge mellem at indtage forskellige lande med forskellige farver (opremsning af lande og farver) og hvor man skal gøre sine træk i en bestemt rækkefølge (rækkefølge af begivenheder). Optagelsens tre andre deltagere – Zuuz' bror Robin, klubpædagogen Rachel og mig selv – lytter, bekræfter og stiller spørgsmål og bruger kun meget få Strong Finals.

Desuden tilføjer Schegloff at *domænet* er en vigtig faktor fordi forskellige slags interaktioner – Schegloff nævner for eksempel 'ordinary conversation' i forhold til 'interviews', 'meetings' og 'courtroom proceedings' (1993: 110) – gør forskellige slags handlinger relevante. Hvis man skal sammenligne hvor meget et træk bliver brugt må man sammenligne inden for samme domæne. Tidligere studier har brugt semi-eliciteret data til at sikre domæne-lighed, for eksempel *map tasks* (Hansen & Pharaoh 2010), *re-tellings*

(Ganuza 2010) eller brætspil (Jørgensen 2011, 2013). Problemet er at de alle er oplagte miljøer for opremsning, det vil sige for visse undertyper af Strong Finals og af V3. De er mindre oplagte miljøer at kæmpe om ordet i, især hvis der kun indgår to talere og hvis interaktionen er opgaveorienteret (*task oriented*, Drew & Hertage 1992). De er meget lidt oplagte miljøer at fornærme og bebrejde hinanden i, og de er usandsynlige miljøer for at påtale den andens ret til at deltage, især hvis forskeren har udvalgt deltagerne. Der er derfor risiko for at mange af særtrækkene beskrevet her i afhandlingen slet ikke vil forekomme på optagelserne.

5.6 Hvordan er trækkene relaterede (lingvistisk kohærens)

I indledningen diskuterede jeg hvorvidt der er tale om et selvstændigt lingvistisk system, en varietet som kan gives et navn. Wiese og Rehbein (2016) argumenterer for at hvis to eller flere sproglige træk altid eller næsten altid findes sammen (kohærens), så er det et tegn på at de er en del af et selvstændigt lingvistisk system. Wiese og Rehbein (2016: 46) påpeger at de udvalgte træk til en kohærensanalyse skal være relaterede, og udvælger fra deres variant, Kiezdeutsch, tre træk som har med bestemthedsmarkering ('determinors') at gøre: *bare local NPs*, *new directive particles* og *light verb constructions*. Desuden vælger de to træk, som har med brug af forfæltet at gøre: V3-ledstilling og en særlig brug af *musst*. I mine analyser er der også relation mellem flere af trækkene:

- Strong Finals og V3 bruges begge hyppigt i både konditionalsætninger og ved tidsopremsninger
- Strong Finals og *ikkå* er begge finale tilføjelser som kan have stigende intonation
- V3 og *dig* benytter sig begge af en friere fortolkning af forfæltets begrænsninger

En kohærensanalyse belyser sammenhængen mellem brug af et træk med brug af et andet træk. Tabel 1 (afsnit 2 ovenfor) viser forekomsten af særtræk for hvert site, men på hvert site indgår optagelser af forskellige aktiviteter og informanter, så hvis vi skal sige noget om hvorvidt særtrækkene findes sammen må vi se på de enkelte optagelser. En sådan gennemgang viser følgende:

- 59 af i alt 147 optagelser indeholder mindst et af trækkene Strong Finals, V3 og *dig*
- 18 optagelser indeholder alle de tre træk Strong Finals, V3 og *dig*
- Disse 18 optagelser er spredt over alle sites, årstal, alder og køn

Wiese og Rehbein sammenligner data fra et monoetnisk boligkvarter med data fra et multietnisk. Tilsvarende kunne jeg sammenligne mine data med DanTIN's samtalekorpus (*samtalegrammatik.dk*) som indeholder mange optagelser med unge talere af aarhusiansk regiolekt. Hverken jeg eller andre forskere i DanTIN er stødt på et eneste eksempel på Strong Finals, V3 eller *dig* i optagelserne. Et fremtidigt kohærensstudie er muligvis nødt til at udvide kriterierne for trækkene eller at indsamle nye data. DanTIN's data er i høj grad "sid-ned-optagelser", det vil sige 2-3 personer ved et bord. Man kunne med fordel supplere med selvoptagelser og optagelser i skole- eller klub-settings.

Wiese og Rehbein viser desuden hvordan Kiezdeutsch ikke er et afkoblet selvstændigt sprogligt system men er stærkt integreret i andre varianter af tysk. Mine særtræk er også stærkt integreret i aarhusiansk og dansk i det hele taget:

- Strong Finals lægger sig opad eksisterende finalforlængelse (Tøndering 2010:179, se artikel 2) og minder også om det to-tonale Aarhusianske stød (Kyst 2008: 238, se artikel 2)
- *ikkå* er en stærk regional markør, og kan her findes prosodien fra Strong Finals eller i samme funktion som Strong Finals
- V3 og *dig* minder begge om konstruktioner som "Maria hun går derhenne" med udvidet brug af ekstraforfæltet. Brøcker et. al. (2012, se artikel 3) viser at den slags konstruktioner er hyppigere end tilsvarende "Maria går derhenne" i talesproget.

Den stærke integration i dansk er, jf. Wiese & Rehbein, endnu et argument for at kalde den aarhusianske varietet for en dialekt af dansk.

5.7 Sociolingvistiske observationer

Mit mål er ikke at sige noget om sociolingvistisk distribution, det kan datasættet ikke. Men lidt kommentarer kan jeg knytte ud fra løse observationer om sociolingvistiske tendenser.

Alder

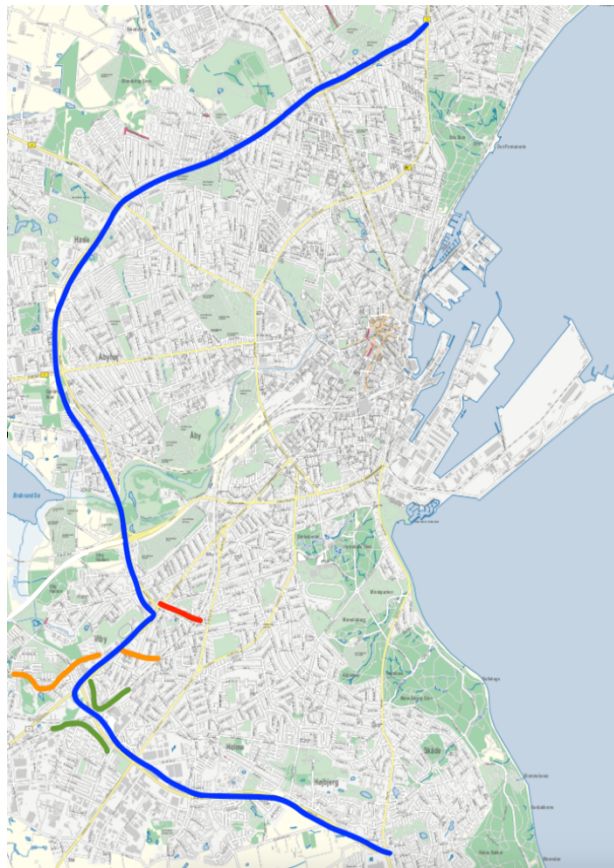
Mange steder i optagelserne bruger unge talere særtrækkene i samtaler med voksne ansatte i klubberne og nogle af de voksne bruger også selv trækkene. I afsnit 3.2 nævnte jeg klublederen Rasmus, som er opvokset i klubbens boligkvarter, men ikke har anden sproglig baggrund end dansk. Rasmus bruger både Strong Finals og V3. I optagelserne af brætspillet (se 4.5) bruger også pædagog-vikaren Rachel Strong Finals. Rachel er opvokset i en anden

mellemstor østjysk by, og er uddannet og bosiddende i Aarhus. Rachels brug er muligvis betinget af Zuuz' store brug af Strong Finals i optagelsen, men det kan også være hun har den med sig allerede fra sin opvækst i en anden by.

I bybilledet i Aarhus, fx i bussen og hos min mobilreparatør, har jeg observeret især V3 hos voksne op til cirka 30 år. Om end observationerne er usystematiske er min vurdering at brugen er relativt hyppig, også i arbejdssituationer. Desuden har jeg (usystematisk) observeret især Strong Finals hos mine egne børns skole i Aarhus Vest, observationer som i øvrigt bidrog væsentligt til at styrke min analytiske intuition og retningssans mens jeg skrev netop den artikel. Jeg har observeret Strong Finals hos børn helt ned til første klasse, dvs. cirka 7 år. I fremtidige studier vil det være interessant at udfordre den 'ceiling effekt' jeg muligvis har ramt ved primært at opsøge 10-25-årige talere. Fremtidige studier kunne fx bygge på multi-sited feltarbejde på arbejdspladser og i børnehaver.

Geografi

Tidligere studier dokumenterer brug af urbane dialekter i Aarhus, Odense og København, og derudover er jeg i mediedata stødt på dialekttræk hos talere fra Vejle og Aalborg. I fremtidige studier kunne det være spændende at kortlægge om trækkene i virkeligheden findes i alle større byer i Danmark. Lokalt i Aarhus bruges den urbane dialekt i fire boligområder, Vest 1-3 og Syd, som alle ligger langs den ydre ringvej (i figur 1 illustreret med blå). På et tidligt tidspunkt overvejede jeg sammen med nogle studerende som var med på feltarbejde om vi kunne kalde varieteten en "perilekt" – en varietet der tales i periferien af byen, men ikke i midtbyen. Termen udgik til fordel for den alment kendte term "dialekt". På et gymnasium i Aarhus Syd gjorde jeg nogle indledende observationer som endte med ikke at føre til optagelser, men de var interessante af en anden grund. Jeg observerede gruppearbejde og noterede om jeg kunne høre nogle af særtrækkene og spurgte så hver taler hvor de boede. Det viste sig at selv veje der ligger helt tæt på hinanden (i figur 1 illustreret med rød, orange og grøn) var meget forskellige i graden af brug af særtræk. Det er egentlig ikke overraskende, for vi ved at brugen af urbane dialekter ofte er forbundet til flersproglig baggrund og de grønne veje ligger netop i boligområder med høj andel med flersproglig baggrund. Men det er interessant at brugen er så geografisk afgrænset at den adskiller sig helt ned til enkeltveje.

Figur 3: Ydre ringvej i Aarhus (blå), som alle fire boligområder ligger langs. Observationer i Syd:

- Grøn: meget brug af mange særtræk
- Orange: ganske lidt brug
- Rød: slet ingen brug

Social og sproglig kontrol

Som afsluttende kommentar vil jeg inddrage en af de indvendinger jeg ofte hører til min populærvidenskabelige formidling: Er det ikke bedst hvis sproget ikke varierer alt for meget? De fleste mennesker er optagede af hvorfor sproget varierer, men i en moderne kontekst er det mere interessant at se på hvorfor det *ikke* varierer. Danmark er et ekstremt homogent sprogsamfund, blandt andet på grund af geografisk mobilitet, nationale medier, høj skolegrad og en stærk nationalstat, som det blev beskrevet i afsnit 2.3. Vi har simpelthen mange steder at kontrollere og bremse sproglig forandring. Mit indtryk er at livet og hverdagen for de unge talere i denne undersøgelse, sådan som jeg oplevede det i

løbet af feltarbejdet og dataindsamlingen, ikke er omfattet af den samme sociale kontrol. Derfor får sproget mulighed for at udvikle sig på naturlig vis.

6. YDERLIGERE BIDRAG TIL FORSKNINGSFELTET

Udover de fire videnskabelige artikler (artikel 2-5) bidrager afhandlingsarbejdet med et korpus af optagelser som stilles til rådighed for andre forskere. Optagelserne er delvist transskriberet og fuldt kodet for de træk som beskrives i artiklerne samt for en række andre sproglige træk som jeg undervejs overvejede at undersøge. De yderligere træk beskrives herunder sammen med indledende observationer og ideer til fremtidige studier. Nogle af de indledende observationer er blevet til i samarbejde med studerende ved Nordisk og Lingvistik, Aarhus Universitet, som arbejdede med data fra korpusset. Deres opgaver er citeret herunder og er tilgængelige ved henvendelse.

6.1 Ændret udtale af visse konsonantlyde

Rebsdorf (2017) redegør for konsonantale særtræk i dialekten på baggrund af udvalgte optagelser fra korpusset. Konsonantlydene /r/, /l/, /tj/ og /s/ manifesteres nogle steder anderledes end i standardsproget, for eksempel *grim* udtalt [g^hræm] så det lyder som /kræm/, *løgner* udtalt [ˈlʌj.nʌ] med retroflekst /l/, *taktik* udtalt med affrikativ /t/-lyd [ˈtʰʌg ˈtʰig] eller [ˈtʰʌg ˈtʰig], *starter* udtalt med stemt /s/ [ˈs⁺dʌ.dʌ]. Variationen knytter sig ikke til bestemte ord. Maegaard (2007) beskriver mange af de samme variationer og undersøger hvordan de fordeler sig blandt talere, og Pharo et al. (2014) undersøger eksperimentelt hvordan variationer af /s/ opfattes. Det kunne være interessant at bidrage til de eksisterende beskrivelser med en interaktionel vinkel og undersøge om de ændrede konsonantlyde understøtter bestemte interaktionelle funktioner.

6.2 Ændret tildeling af grammatisk køn

Holm & Holst (2019) gennemgår genusafvigelser i korpusset og finder at afvigelserne ofte er overgeneraliseringer af de eksisterende tendenser i grammatisk køn på dansk: afvigelser til utrum findes ofte når referenten er en konkret entitet, for eksempel *en hus*, *en hoved*, *den næste tog*, og afvigelser til neutrum findes ofte når referenten er noget abstrakt, for eksempel *et snak*, *dit hudfarve*. Hjorth & Kappelgaard (2017) beskriver genusafvigelser i data fra Køge- og Amagerprojekterne (Jørgensen 2010, Madsen et al. 2016) og deres korrelation med sociale tilhørsforhold. Tilbage står stadig at undersøge om genusafvigelse

kan have bestemte interaktionelle funktioner, det vil sige om valget af genus kan være motiveret af den interaktionelle situation og ikke kun af sociale eller idiolektiske forhold.

6.3 Ændret tildeling af præpositioner

I et delset af korpus er registreret cirka 30 tilfælde af præpositionsbrug som afviger fra standardsproglig norm. Eksempler: *da Haman gjorde det **til** mig jeg var nærmest ved og græde, fjern dig **i** min nakke*. En indledende analyse af Klejs (2018) finder særlig stor variation inden for præpositioner som har med stilstand og bevægelse at gøre. Klejs bygger på optagelser indsamlet blandt yngre børn (indsamlet af Henrik Jørgensen i Aarhus Vest 2009-2010). Det kunne være interessant at udvide analysen med de 30 tilfælde fra mit korpus som indeholder ældre talere. Et næste skridt ville være at se på om variationen bedst forklares ved interaktionelle eller idiolektiske forhold.

6.4 Yderligere syntaktiske udvidelser

I artikel 3 beskrives V3-sætninger i formaterne adverbial-subjekt-verbum og objekt-subjekt-verbum. Korpuset indeholder desuden sætninger med mere kompleks V3-struktur (4-6) og endda nogle som ligner V4 (7).

(4) [der er rigtig mange af mine veninder [som [hver gang jeg siger det til dem [at min mor hun bruger den nu]_{Adv}]_{Adv}]_{Adv}]_{Subj} [de]_{Subj-copy} [tror]_{Verb} det er rigtig dårligt

(5) [de ting der lugter]_{Obj} [nogen gange]_{Adv} [de]_{O-copy} [smager]_{Verb} fucking godt.

(6) [Amir]_{Subj} [i går]_{Adv} [han]_{S-copy} [sagde]_{Verb} til mig i går aftes han skal til London

(7) [sidst jeg nikkede en skalle]_{Adv} [personen]_{Obj} [de]_{Subj} [fandt]_{Verb} [ham]_{O-copy} aldrig

Der er ikke mange eksempler, men de findes på tværs af talere og lokationer, så der er grund til at tro at de ikke er udelukkende idiolektiske.

7. REFERENCER

- Arboe, Torben & Inger Schoonderbeek Hansen. 2009. Århusiansk – byens sprog før og nu. Borchmann, Iversen & Stounbjerg (red.) *Århushistorier: Fra byen til bjerget*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag. Pp. 71–85
- Arminen, Ilkka. 2005. *Institutional Interaction: Studies of Talk at Work*. Aldershot, UK: Ashgate Publishing Company
- Auer, Peter, Frans Hinskens & Paul Kerswill (red.). 2005. *Dialect Change – Convergence and Divergence in European Languages*. Cambridge: Cambridge University Press
- Auer, Peter. 2003. 'Türkenslang': Ein jugendsprachlicher Ethnolekt des Deutschen und seine Transformationen. Buhofer (red.) *Spracherwerb und Lebensalter*. Tübingen: Francke. Pp. 255–64
- Bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes afholdelse af grundlovsceremonier. 2021 BEK nr 2546 af 16/12/2021. Bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes afholdelse af grundlovsceremonier. Udlændinge- og Integrationsministeriet. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2021/2546> (tilgået april 2022)
- Bekendtgørelse af lov om almene boliger m.v. 2020 LBK nr 1203 af 03/08/2020. [Bekendtgørelse af lov om almene boliger m.v. Transport- og Boligministeriet. https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2020/1203#:~:text=Stk.-4.,efter%20tidligere%20love%20om%20boligbyggeri](https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2020/1203#:~:text=Stk.-4.,efter%20tidligere%20love%20om%20boligbyggeri) (tilgået april 2022)
- Bertrán, Antonio. 1999. Prosodic Typology: On the Dichotomy between stress-timed and syllable-timed languages. *Language Design. Journal of Theoretical and Experimental Linguistics* 2. Pp. 103–130
- Bockgård, Gustav & Jenny Nilsson (red.) 2011. *Interaktionell Dialektologi*. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen
- Boyd, Sally. 2010. Research on language in multilingual setting in Sweden (Introduction). Quist & Svendsen (red.) *Multilingual Urban Scandinavia: New Linguistic Practices*. Clevedon: Multilingual Matters. Pp. 1–6
- Bodén, Petra. 2010. Pronunciation in Swedish Multiethnolect. Quist & Svendsen (red.) *Multilingual Urban Scandinavia: New Linguistic Practices*. Clevedon: Multilingual Matters. Pp. 65–78
- Brink, Lars & Jørn Lund. 1974. Udtaleforskelle i Danmark: Aldersbestemte – geografiske – sociale. København: Gjellerup
- Brink, Lars & Jørn Lund. 1975. *Dansk Rigmål I-II*. København: Gyldendal.
- Brøcker, Karen K., Magnus G.T. Hamann, Maria Jørgensen, Simon B. Lange, Nicholas H. Mikkelsen & Jakob Steensig. 2012. Samtalesprogets grammatik. Fire fænomener og nogle metodiske overvejelser. *NyS – Nydanske Sprogstudier* 42. Pp. 10–40

- Børnerådet. 2011. *Mellem hjem og børnehave*.
<https://www.boerneraadet.dk/media/30309/Miniboernepanel-Mellem-hjem-og-boernehave.pdf> (tilgået april 2022)
- Candea, Matei. 2009. Multi-sited Ethnography. Barnard & Spencer (red.) *Routledge encyclopedia of social and cultural anthropology*. Routledge, London. Pp. 485–486
www.candea.org/blog/728 (tilgået april 2022)
- Christensen, Mette Vedsgaard. 2003. Etnolekt i Århus vest: Morfologiske, syntaktiske og pragmatiske træk. Kunøe & Widell (red.) 9. *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag. Pp. 141–151
- Christensen, Mette Vedsgaard. 2004. Arabiske ord i dansk hos unge i multietniske områder i Århus. Dabelsteen & Arnfast (red.) *Taler de dansk? Aktuell forskning i dansk som andetsprog. Københavnerstudier i tosprogethed* 37. København: Københavns Universitet. Pp. 33–52
- Christensen, Mette Vedsgaard. 2009. Taler de århusiansk i Gellerup? Borchmann, Iversen, Kunøe & Stounbjerg (red.) *Århushistorier. Fra Bjerget til Byen*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag. Pp. 130–140
- Christensen, Mette Vedsgaard. 2010. One of my kind? Language and ethnicity among Danish adolescents. Quist & Svendsen (red.) *Multilingual Urban Scandinavia: New Linguistic Practices*. Clevedon: Multilingual Matters. Pp. 207–224
- Christensen, Mette Vedsgaard. 2012. *8220, 8210 Sproglig variation blandt unge i multietniske områder i Aarhus*. Ph.d.-afhandling, Aarhus Universitet
- Clyne, Michael. 2000. Lingua franca and ethnolects in Europe and beyond. *Sociolinguistica* 14. Pp. 83–89
- Collin, Finn & Simo Koppé. 2007. *Humanistisk videnskabsteori* 2. udg. København: DR Multimedie
- Cornips, Leonie. 2008. Loosing grammatical gender in Dutch: The result of bilingual acquisition and/or an act of identity? *International Journal of Bilingualism* 12. Pp. 105–124
- Couper-Kuhlen, Elizabeth & Margret Selting. 1996. *Prosody in Conversation: Interactional Studies*. Cambridge: Cambridge University Press
- Couper-Kuhlen, Elisabeth & Margret Selting. 2018. *Interactional Linguistics: Studying Language in Social Interaction*. Cambridge: Cambridge University Press
- Daugaard, Line Møller. 2015. Sproglig praksis i og omkring modersmålsundervisning: en lingvistisk etnografisk undersøgelse. Ph.d.-afhandling. Aarhus Universitet
- Den Danske Ordbog*. Nd. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab <https://ordnet.dk/ddo> (tilgået april 2022)

- Drew, Paul & John Heritage. 1992. *Talk at Work: Interaction in Institutional Settings*. Cambridge: Cambridge University Press
- Eckert, Penelope. 2012. Three Waves of Variation Study: The Emergence of Meaning in the Study of Sociolinguistic Variation. *Annual review of anthropology* 41 vol. 1. Pp. 87–100
- Ejskjær, Inger. 1964. Regionalsprog og lokalt vestjysk regionaldansk. *Danske Folkemaal* 18, tillæg. Pp. 7-50
- Heegård Petersen, Jan; Holger Juul; Nicolai Pharaos; Marie Maegaard. 2021. *Udtalt: en introduktion til dansk fonetik*. København: Samfundslitteratur
- Ejstrup, Michael. 2009. Danske Talesprog i Begyndelsen af Det Tredje Årtusinde – En Undersøgelse af Danske Talesprog i Vest-, Syd- og Østdanmark med Fokus på Akustisk Undersøgelse af Vokaler. Ph.d.-afhandling, Syddansk Universitet
- Ejstrup, Michael. 2010. På Godt Forskelligt Dansk. *NyS – Nydanske Sprogstudier* 39. Pp. 93–136
- Ekberg, Lena. 2010. Extended uses of 'så' (such) among adolescents in multilingual Malmö, Sweden. Quist & Svendsen (red.) *Multilingual Urban Scandinavia: New Linguistic Practices*. Clevedon: Multilingual Matters. Pp. 17–30
- [EU GDPR] European Parliament & Council of the European Union. 2016. Regulation 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). *Official Journal of the European Union* 59: 119. Pp. 1–88.
- Folkeskoleloven. 2019 LBK nr 823 af 15/08/2019. Bekendtgørelse af lov om folkeskolen. Børne- og Undervisningsministeriet <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2019/823> (tilgået april 2022)
- Frandsen, Henrik. 2019. Kampen om virkeligheden – En analyse af den aktuelle højrepopulistiske flygtninge-indvandrerdiskurs i dansk politik. Speciale, Aalborg Universitet
- Freywald, Ulrike, Leonie Cornips, Natalie Ganuza, Ingvild Nistov & Toril Opsahl. 2015. Beyond verb second – a matter of novel information structural effects? Nortier & Svendsen (red.) *Language, Youth and Identity in the 21st Century – Linguistic Practices across Urban Spaces*. Cambridge: Cambridge University Press. Pp. 73–92
- Freywald, Ulrike, Katharina Mayr, Tiner Özçelik & Heike Wiese. 2011. Kiezdeutsch as a multiethnolect. Kern & Selting (red.) *Pan-ethnic Styles of Speaking in European Metropolitan Cities*. Amsterdam: Benjamins. Pp. 45–75
- Ganuza, Natalie. 2010. Subject-Verb order variation in the Swedish of young people in multilingual areas. Quist & Svendsen (red.) *Multilingual Urban Scandinavia: New Linguistic Practices*. Clevedon: Multilingual Matters. Pp. 31–34
- Gilliam, Laura. 2018. Minoritetsdanske drenge i skolen: modvilje og forskelsbehandling. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag

- Gregersen, Frans & Tore Kristiansen. 2015. *Hvad ved vi nu – om danske talesprog?*
København: Sprogforandringscentret, Københavns Universitet
- Gaasholt, Øystein & Lise Tøgeby. 1995. I syv sind: danskernes holdninger til flygtninge og indvandrere. Aarhus: Politica
- Hakulinen, Auli, Leelo Keevalik Eriksson, & Jan Lindström. 2003. Kuule, kule, hördu. Projicerande praktiker i finska, estniska och svenska samtal. Nordberg et al. (red.) *Grammatik och samtal*. Lund: Studentlitteratur. Pp. 199–218.
- Halliday, Michael. 1998. Muntlige og skriftlige måter å mene på. Berge, Coppock & Maagerø (red.) *Å skape mening med språk. En samling artikler av M.A.K. Halliday, R. Hasan og J.R. Martin*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag/LNU
- Hansen, Erik & Lars Heltoft. 2011. *Grammatik over det danske sprog* 1–3. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
- Hansen, Gert Foget & Nicolai Pharao. 2010. Prosody in the Copenhagen multiethnolect. Quist & Svendsen (red.) *Multilingual Urban Scandinavia: New Linguistic Practices*. Clevedon: Multilingual Matters. Pp. 79–95
- Hansen, Inger Schoonderbeek & Yonatan Goldshtein. 2021. Er København (virkelig) eneste sproglige normcenter? Goldshtein, Hansen & Hougaard (red.) *18. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Aarhus: Aarhus Universitet. Pp. 189–210
- Helhedsplanen Gellerup*. Nd. Aarhus Kommune. <https://helhedsplangellerup.dk/derfor-goer-vi-det/vision-og-forandringshistorie/> (tilgået april 2022)
- Heritage, John. 1984. *Garfinkel and Ethnomethodology*. Cambridge: Polity Press
- Hilmisdóttir, Helga. 2007. A sequential analysis of nú and núna in Icelandic conversation. *Nordica Helsingiensia* 7. Helsingfors: Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet
- Hjorth, Hannah Bruun & Sofie Braüner Kappelgaard. 2017. Det stærkeste køn: En undersøgelse af genusrealiseringer i dansk blandt teenagere i flersprogede miljøer i Køge og på Amager. *Københavnstudier i tosprogethed* vol. 75. Pp. 1-148
- Holm, Maja & Anne Holst. 2020. "Du skal sige hoveden" *Om genus i Aarhus V-dialekten*. Studenteropgave, Lingvistik, Aarhus Universitet
- Huhtamäki, Martina. 2015. The interactional function of prosody in repair initiation: Pitch height and timing of va 'what' in Helsinki Swedish. *Journal of Pragmatics* 90. Pp. 48 – 66
- Indenrigs- og boligministeriet. 2021. Liste over parallelsamfund. <https://im.dk/Media/637738688901862631/Parallelsamfundslisten%202021.pdf> (tilgået april 2022)
- Initiativer mod parallelsamfund. 2018 LSF nr 22 af 04/12/2018. Lov om ændring af straffeloven og lov om politiets virksomhed. Justitsministeriet. <https://www.retsinformation.dk/eli/ft/201812L00022#:~:text=Det%20foresl%C3%A5s%2>

0s%C3%A5ledes%C2%20at%20der,%C2%A7%2081%20c%20finder%20anvendelse (tilgået april 2022)

- Jensen, Ella. 1967. Om Sproget i Århus 1900-1910. *Dialektstudier* 2. Pp. 197–270.
- Jensen, Morten Uhrskov. 2008. Et delt folk – Dansk udlændingepolitik 1983-2008. Odense: Lysias
- Jensen, Torben Juel og Marie Maegaard. 2010. Hvor er bleven blevet af? Præteritum participium af stærke verber i Jylland. *Danske talesprog* 10. Pp. 34-56
- Jørgensen, Henrik. 2011. Ludoterminologi som sociolingvistisk variabel? Arboe & Hansen (red.) *Jysk, ømål, rigsdansk mv.: Studier i dansk sprog med sideblik til nordisk og tysk*. Aarhus: Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning. Pp. 225–238
- Jørgensen, Henrik. 2013. Brugen af Fundamentfeltet hos flersprogede børn i Århus Vest. Hansen, Hougaard & Widell (red.) 14. *Møderne om Udforskningen af Dansk Sprog*. Pp. 187–200
- Jørgensen, Jens Normann. 2010. *Languaging. Nine years of poly-lingual development of young Turkish-Danish grade school students, vol. I–II* (Copenhagen Studies in Bilingualism, The Køge Series K15–K16). Copenhagen: University of Copenhagen
- Kern, Friederike & Margret Selting. 2011. *Ethnic Styles of Speaking in European Metropolitan Areas*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company
- Kerswill, Paul & Heike Wiese (red.). 2022. *Urban Contact Dialects and Language Change: Insights from the Global North and South*. New York: Routledge
- Kerswill, Paul. 2003. Dialect levelling and geographical diffusion in British English. Britain & Cheshire (red.) *Social Dialectology: In Honour of Peter Trudgill*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. Pp. 223-243
- Klejs, Sigurd Neve. 2018. ”Du må ikke falde på vandet”. En sprogbrugsanalytisk undersøgelse af præpositionsbrugen i Aarhus Vest. Studenteropgave, Nordisk, Aarhus Universitet
- Kotsinas, Ulla-Britt. 1988. Rinkebysvenskan – en dialekt? Linell, Adelswärd, Nilsson & Pettersson (red.) *Svenskans Beskrivning* 16 vol. 1. Linköping: Tema Kommunikation, Universitetet i Linköping. Pp. 264-27
- Kristiansen, Tore. 1990. Udtalenormering i skolen: skitse af en ideologisk bastion. København: Gyldendal
- Kristiansen, Tore. 2003a. Danish. Deumert, & Vandenbussche (red.) *Germanic Standardizations. Past to Present*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. Pp. 69-91
- Kristiansen, Tore. 2003b. Language attitudes and language politics in Denmark. *International Journal of the Sociology of Language* 159. Pp. 57–71

- Kristiansen, Tore. 2009a. Mig og de danske dialekter: En fortælling om baggrunden for mine fortællinger. Gudiksen et al. (red.) *Dialektforskning i 100 år*. København: Museum Tusculanum. Pp. 149-169
- Kristiansen, Tore. 2009b. The macro-level social meanings of late-modern Danish accents. *Acta Linguistica Hafniensia* 41. Pp. 167-192
- Tore Kristiansen. 2009c. Rigsdansk. Hovmark et al. (red.) *I mund og bog: 25 artikler om sprog tilegnet Inge Lise Pedersen*. København: Museum Tusculanum. Pp. 179-191
- Kristiansen, Tore, Nicolai Pharao & Marie Maegaard. 2013. Controlled manipulation of intonational difference: An experimental study of intonation patterns as the basis for language-ideological constructs of geographical provenance and linguistic standardness in young Danes. Kristiansen & Grondelaers (red.) *Language (De)standardisation in Late Modern Europe: Experimental Studies*. Oslo: Novus Forlag. Pp. 355-374
- Källström, Roger & Inger Lindberg (red.). 2011. *Young Urban Swedish. Variation and change in multilingual settings*. Göteborg: University of Gothenburg
- Kyst, Bodil. 2004. Trykgruppens toner i århusiansk regionalsprog. Speciale, Lingvistik, Aarhus Universitet
- Kyst, Bodil. 2008. Trykgruppens toner i århusiansk regiolekt. *Danske Talesprog* 9. Pp. 1-64.
- Labov, William. 1966. *The Social Stratification of English in New York City*. Washington: Center for Applied Linguistics
- Labov, William. 1972. *Language in the Inner City: Studies in Black English Vernacular*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Ladefoged, Peter & Ian Maddieson. 1996. *The sounds of the world's languages*. Oxford: Blackwell
- LaPUR. 2014. *Language and Place – Linguistic Variation in Urban and Rural Denmark*. <https://nors.ku.dk/lapur/english/> (tilgået april 2022)
- Lassen, Hans. 2009. Den Anden Virkelighed – Tanker og tal om integrationen i Danmark. København: Informations Forlag.
- Lindström, Jan. 2008. *Tur och ordning. Introduktion till svensk samtalsgrammatik*. Stockholm: Nordstedts Akademiska Förlag
- Lindström, Jan. 2011. Samtalsgrammatik på dialekt? Bockgård & Nilsson (red.), *Interaktionell dialektologi*. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen. Pp. 199-222
- Linell, Per. 1982. *The Written Language Bias in Linguistics*. Linköpings universitet: Tema Kommunikation
- MacWhinney, Brian. 2000. *The CHILDES Project: Tools for Analyzing Talk*. 3rd edition. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. <https://dali.talkbank.org/clan/> (tilgået april 2022)

- Madsen, Lian Malai, Janus Spindler Møller & Jens Normann Jørgensen. 2010. "Street Language" and "Integrated": Language Use and Enregisterment Among Late Modern Urban Girls. Madsen, Møller & Jørgensen (red.) *Ideological Constructions and Enregisterment of Linguistic Youth Styles Copenhagen studies in bilingualism* 55. Pp. 81–113
- Madsen, Lian Malai, Martha Sif Karrebæk & Janus Spindler Møller (red.) 2016. *Everyday Linguaging: Collaborative Research on the Language Use of Children and Youth*. Berlin/Boston: De Gruyter Mouton
- Maegaard, Marie. 2005. Language attitudes, norm and gender. A presentation of the method and results from a language attitude study. *Acta Linguistica Hafniensia* 37. Pp. 55-80
- Maegaard, Marie. 2007. Udtalevariation og –forandring i Københavnsk – en etnografisk undersøgelse af sprogbrug, sociale kategorier og social praksis blandt unge på en københavnsk folkeskole. *Danske Talesprog* 8. Pp. 3–277
- Maegaard, Marie. 2010. Linguistic practice and stereotypes among Copenhagen adolescents. Quist & Svendsen (red.) *Multilingual urban Scandinavia: New linguistic practices*. Clevedon: Multilingual Matters. Pp. 189-206
- Mellemfolkeligt Samvirke. 2020. *Suspender ghettolisten*. Underskriftsindsamling på hjemmesiden <https://www.ms.dk/ghetto> (tilgået april 2022)
- Mikkelsen, Nicholas & Ditte Zachariassen. 2021. Ikkå er altså mere end at kræve svar, ikkå! Goldshtein, Hansen & Hougaard (red.) 2021. 18. *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Aarhus: Aarhus Universitet
- Miltersen, Ehm Hjorth. 2020. Singular 'de' and its referential use in talk-in-interaction. *Scandinavian Studies in Language* 11 vol. 2. Pp. 22-61
- Nielsen, Bent Jul. 1998. Talesprogsvariationen i Århus – en sociolingvistisk redegørelse og en sammenligning med sproget i Odder. *Danske folkemål* 40. Pp. 51–78.
- Nielsen, Bent Jul & Karen Margrethe Pedersen. 1991. *Danske talesprog. Dialekter. Regionalsprog. Sociolekter*. København: Gyldendal
- Nielsen, Niels Åge. 1953. Dialekt, jargon og vulgærsprog i Århus. Dybdahl, Jensen & Sejr (red.) *Seksten Århusrids – tilegnede Svend Unmack Larsen*. Aarhus: Universitetsforlaget i Aarhus. Pp. 225–240
- Nielsen, Niels Åge. 1959. *De jyske Dialekter*. København: Gyldendal
- Nesse, Agnete & Hilde Sollid. 2010. Nordnorske bymål i et komparativt perspektiv. *Maal og Minne* 1. Pp. 137-158
- Nortier, Jacomine & Margreet Dorleijn. 2008. A Moroccan accent in Dutch: A sociocultural style restricted to the Moroccan community? *International Journal of Bilingualism* 12. Pp. 125–142

- Nortier, Jacomine & Bente Svendsen (red.). 2015. *Language, Youth and Identity in the 21st Century – Linguistic Practices across Urban Spaces*. Cambridge: Cambridge University Press
- Ochs, Elinor, Emanuel A. Schegloff & Sandra Thompson (red.). 1996 *Interaction and Grammar*. Cambridge: Cambridge University Press
- Opsahl, Toril & Ingvild Nistov. 2010. On some structural aspects of Norwegian spoken among adolescents in multilingual settings in Oslo. Quist & Svendsen (red.) *Multilingual Urban Scandinavia: New Linguistic Practices*. Clevedon: Multilingual Matters. Pp. 49-64
- Öqvist, Jenny. 2011. Förhöjda tontoppar som interaktionell resurs i traditionell stockholmska. Bockgård & Nilsson (red.) *Interaktionell dialektologi*. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen. Pp. 307–341
- [OALD] *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. 2022. Oxford University Press
- Pedersen, Inge Lise. 2002. Hovedtrækkene i de danske dialekter. *Dialekter i rigt mål*. Modersmål-Selskabets Årbog 2002. Pp. 39-80.
- Pedersen, Inge Lise. 2005. Processes of Standardisation in Scandinavia. Auer, Hinskens & Kerswill (red.) *Dialect Change – Convergence and Divergence in European Languages*. Cambridge: Cambridge University Press. Pp. 171–195
- Pedersen, Inge Lise. Nd. *Dialekter i Rebild Kommune i Trap Danmark*. [https://trap.lex.dk/Dialekter i Rebild Kommune](https://trap.lex.dk/Dialekter_i_Rebild_Kommune) (tilgået april 2022)
- Pedersen, Karen Margrethe. 2019. Bøjning og bygning. Hjorth (red.) *Dansk Sproghistorie* vol. 3. Aarhus/København: Aarhus Universitetsforlag. Pp. 229–233
- Pharao, Nicolai, Marie Maegaard, Janus Spindler Møller & Tore Kristiansen. 2014. Indexical meanings of [s+] among Copenhagen youth: Social perception of a phonetic variant in different prosodic contexts. *Language in Society* 43. Pp. 1–31
- Pomerantz, Anita & B.J. Fehr. 1997. Conversation Analysis: An Approach to the Study of Social Action as Sense Making Practices. van Dijk (red.) *Discourse as Social Interaction*. London: Sage. Pp. 64-91
- Quist, Pia & Astrid Ravn Skovse. 2020. Regional dialect and multiethnic youth style in a Danish social housing project. *Journal of Multilingual & Multicultural Development*
- Quist, Pia. 2000. Ny københavnsk 'multiethnolekt' – Om sprogbrug blandt unge i sprogligt og kulturelt heterogene miljøer. *Danske Talesprog* 1. Institut for Dansk Dialektforskning. København: C.A. Reitzels Forlag. Pp. 143–212
- Quist, Pia. 2005. Stilistiske praksisser i storbyens heterogene skole – en etnografisk og sociolingvistisk undersøgelse af sproglig variation. Ph.d.-afhandling, Københavns Universitet
- Quist, Pia. 2008. Sociolinguistic approaches to multiethnolect: Language variety and stylistic practice. *International Journal of Bilingualism* 12. Pp. 43–61

- Quist, Pia. 2015. Konstruktion af ”perkerdansk” og danskhed i online debatter om multietnisk ungdomsstil. *Danske Talesprog* 15. Pp. 173–192
- Quist, Pia. 2017. Taler man ens i Gellerup og Vollsmose? Hansen, Hougaard & Petersen (red.) 16. *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Aarhus: Aarhus Universitet
- Rampton, Ben. 1995. *Crossing: Language and Ethnicity among Adolescents*. London: Longman
- Rebsdorf, Dagmar Mailund. 2017. *Konsonantvariationer i multietnolekt*. Studenteropgave, Lingvistik, Aarhus Universitet
- Ritzau. 2020. ”Sprogforsker: Aarhus V har udviklet ny dialekt”. Nyhedstelegram 4. februar 2020
- Sacks, Harvey [1964] 1992. *Lectures on Conversation*. Redigeret af Gail Jefferson. Bd. 1. Oxford: Basil Blackwell
- Sacks, Harvey, Emanuel Schegloff & Gail Jefferson. 1974. A Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation. *Language* 50 vol. 4. Pp. 696–735
- Schachtenhaufen, Ruben. 2013. Phonetic Reduction and Linguistic Factors. Heegård Petersen & Henrichsen (red.) *New Perspectives on Speech in Action*. *Copenhagen Studies in Language* 43. Pp. 167–179
- Schegloff, Emanuel. 1993. Reflections on Quantification in the Study of Conversation. *Research on Language and Social Interaction* 26. Pp. 99–128
- Siemund, Peter, Ingrid Gogolin, Monika Schulz & Julia Davydova. 2013. *Multilingualism and Language Diversity in Urban Areas: Acquisition, identities, space, education* 1. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company
- Skautrup, Peter. 1944-1968. *Det danske sprogs historie* I–IV. København: Gyldendal.
- Skovse, Astrid Ravn. 2018. *Sproglig variation som resurse i sociale positioneringer*. Ph.d.-afhandling, Københavns Universitet
- Steensig, Jakob. 2015. Konversationsanalyse. Brinkmann & Tanggaard (red.) *Kvalitative metoder: en grundbog*. København: Hans Reitzel. Pp. 321 – 347
- Svendsen, Bente & Unn Røyneland. 2008. Multiethnolectal facts and functions in Oslo, Norway. *International Journal of Bilingualism* 12 vol. 1-2. Pp. 63–83
- Svendsen, Bente. 2010. Linguistic practices in Multilingual Urban Contexts in Norway. Quist & Svendsen (red.) *Multilingual Urban Scandinavia: New Linguistic Practices*. Clevedon: Multilingual Matters. Pp. 12–16
- Svennevig, Jan. 2008. *Ikke sant* som respons i samtale. Johannessen & Hagen (red.) *Språk i Oslo. Ny forskning omkring talespråk*. Oslo: Novus. Pp. 127–138
- Svennevig, Jan. 1999. Talespråket – mellom pragmatikk og grammatikk. *Mediet teller! Tverrfaglige perspektiver på skrift og tale* 62. Agder: Høgskolen i Agder

- Svensson, Gudrun. 2011. Discourse particles in Swedish youth talk in multilingual settings in Malmö. Källström & Lindberg (red.) *Young Urban Swedish. Variation and change in multilingual settings*. Göteborg: University of Gothenburg. Pp. 219-236
- Sørensen, Søren Sandager. 2020. Interactional-funktional linguistics? Oplæg for forskningsgruppen DanTin 27. maj 2020
- te Velde, John R. 2013. Review – Kiezdeutsch. Ein Neuer Dialekt Entsteht. By Heike Wiese. München: Verlag C. H. Beck. 2012. *Journal of Germanic Linguistics* 25 vol. 4. Pp. 413-418
- ten Have, Paul. 1997. *Conversation-analysis as 'empirical philosophy'*. Præsentation ved konferencen 'Ethnomethodology, an improbable sociology?' Cerisy-la-Salles juni 1997. <http://www.paultenhaven.nl/presence.htm> (tilgået april 2022)
- ten Have, Paul. 2007. *Doing Conversation Analysis* 2. udgave. Los Angeles: SAGE
- Tildækningsforbud. 2018 LOV nr. 717 af 08/06/2018. Lov om ændring af straffeloven. Justitsministeriet. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2018/717> (tilgået april 2022)
- Trudgill, Peter 1992: *Introducing Language and Society*. England: Penguin English
- Trudgill, Peter. 2011. Sociolinguistic typology: Social determinants of linguistic complexity. Oxford: Oxford University Press
- TV-avisen, DR. 2020. "Danmark har fået en helt ny dialekt" Nyhedsindslag TV-avisen DR kl. 18.30 4. februar 2020
- [UN] United Nations Economic and Social Council. 2019. *CESCR - International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* 66th Session (30. september - 18. oktober 2019). https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2fDNK%2fCO%2f6&Lang=en (tilgået april 2022)
- Vangsnes, Øystein Alexander. 2008. On Peripheral Doubling in Scandinavian. *Syntax and Semantics* 36. Pp. 419 – 441
- Walkden, Gareth. 2017. Language contact and V3 in Germanic varieties new and old. *The journal of comparative Germanic linguistics* 20: 1. Pp. 49–81
- Walker, Traci. 2014. Form ≠ Function: The Independence of Prosody and Action. *Research on Language and Social Interaction* 47: 1. Pp. 1–16
- Wells, Bill & Peppé, Sue. 1996. Ending up in Ulster: prosody and turn-taking in English dialects. Couper-Kuhlen & Selting (red.) *Prosody in conversation*. Cambridge: Cambridge university press. Pp. 101–130
- Wiese, Heike. 2009. Grammatical innovation in multiethnic urban Europe. *Lingua* 119: 5. Pp. 782–806
- Wiese, Heike. 2012. *Kiezdeutsch. Ein Neuer Dialekt Entsteht*. München: Verlag C. H. Beck
- Wiese, Heike. 2013a. From feature pool to pond: The ecology of new urban vernaculars. *Working Papers in Urban Language & Literacies* 104. London: King's College London

- Wiese, Heike. 2013b. What can new urban dialects tell us about internal language dynamics? The power of language diversity. *Linguistische Berichte*, Special Issue 19: 208–245.
- Wiese, Heike, Katharina Mayr, Philipp Krämer, Patrick Seeger, Hans-Georg Müller & Verena Mezger. 2017. Changing teachers' attitudes towards linguistic diversity: Effects of an antibias programme. *International Journal of Applied Linguistics* 27: 1. Pp. 198–220
- Wiese, Heike & Ines Rehbein. 2016. Coherence in new urban dialects: A case study. *Lingua* 172 vol. 3. Pp. 45–61
- Yilmaz, Ferruh. 1999. Konstruktionen af de etniske minoriteter: Eliten, medierne og "etnificeringen" af den danske debat. *Politica* vol. 31:2. Pp. 177-191.
- Zachariassen, Ditte. 2020. Har Danmark fået en ny dialekt? *Lingoblog*. Blogindlæg 12. februar 2020. www.lingoblog.dk/har-danmark-faaet-en-ny-dialekt/ (tilgået april 2022)
- Zachariassen, Ditte. 2017. Ekstrapositionerede pronominer i optagelser fra Aarhus Vest. Hansen, Hougaard & Petersen (red.) 16. *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog* 2016. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag. Pp. 507–524
- Zachariassen, Ditte. 2012. *Grammatisk innovation i Aarhus Vest*. Speciale, Aarhus Universitet

8. BILAG

Bilag 1: Oplysningsskema (frivilligt)

	
Afleveres til Ditte Zachariassen	
Deltagelse i forskning	
Navn:	Lingvistik Ditte Zachariassen Ph.d. studerende
Alder:	Date: 8. februar 2018
Hvilke steder har du boet? (Hvilke områder i Aarhus, hvilke andre byer eller lande)	Direkte tlf.: 30700314 E-mail: dzag@cc.au.dk Web: cc.au.dk/dzage/c Ats. CVR-nr.: 31119103
Hvor bor du nu?	Side 1/1
Hvilke skoler har du gået på? (Folkeskoler, gymnasier, andre skoler)	
Hvilke sprog taler og/eller forstår du?	
Vil du gerne være anonym? Ønsker du et bestemt pseudonym (faldenavn)?	
Må jeg kontakte dig igen? Giv fx mail eller telefonnr.	
	Lingvistik Institut for Kommunikation og Kultur Jens Chr. Skous Vej 2 8000 Aarhus C Tlf.: +45 8715 0000 E-mail: lingvistik@cc.au.dk Web: cc.au.dk/om-institutet/fag/lingvistik

Bilag 2: Fortrolighedserklæring udleveret til informanter og forældre. Findes desuden på arabisk og kurdisk.

	
Beholdes af forældrene, barnet eller skolen.	
Fortrolighedserklæring	
Audio- og videotageelser indsamlet til Ditte Zachariassens forskningsprojekt vil udelukkende blive anvendt til forskning, og kan under ingen omstændigheder udleveres til andre formål end forskning.	
I forbindelse med forskning vil klip fra optagelserne kunne afsendes til andre forskere som har underskrevet en fortrolighedsaftale med Ditte Zachariassen.	
Ved skriftlig gengivelse af indhold fra optagelserne (for eksempel til akademiske publikationer) vil alle navne, stednavne og andre oplysninger som kan føre til identifikation af talerne, blive anonymiseret.	
Ved afslutning af forskningsprojektet arkiveres optagelserne hos Jakob Steensig, lektor ved Lingvistik på Aarhus Universitet. Hvis en optagelse indtaster et rigtigt personnummer, vil den blive beholderet i arkivet. De arkiverede optagelser kan efter skriftlig tilladelse fra Ditte Zachariassen udlånes til andre forskere som har underskrevet fortrolighedsaftale.	
	Lingvistik Institut for Kommunikation og Kultur Jens Chr. Skous Vej 2 8000 Aarhus C Tlf.: +45 8715 0000 E-mail: lingvistik@cc.au.dk Web: cc.au.dk/om-institutet/fag/lingvistik

Bilag 3: Forældretilladelse. Findes desuden på arabisk og kurdisk.

INSTITUT FOR
KOMMUNIKATION OG KULTUR
AARHUS UNIVERSITET

Afleveres til Ditte Zachariassen

Deltagelse i forskning

I forbindelse med et forskningsprojekt om sprog og grammatik hos unge har dit barn medvirket på videooptagelser foretaget i Klubeteket.

Deltagelse er fuldtændig anonym, og optagelserne vil ikke blive brugt til andet end forskning, se fortrolighedserklæring.

Må dit barn bruges til sprogforskning?

Ja
Nej

Barnets navn: _____

Foreldres underskrift: _____

Lingvistik
Ditte Zachariassen
 Ph.d.-studerende
 Dato: 8. februar 2018
 Direkte tlf.: 30700314
 E-mail: dzach@cc.au.dk
 Web: cc.au.dk/lingvistik
 Atk. CVR-nr.: 31119103
 Side 1/1

Lingvistik
 Institut for Kommunikation og Kultur
 Jørgen Chr. Skous Vej 2
 8000 Aarhus C
 Tlf.: +45 8715 0000
 E-mail: lingvistik@cc.au.dk
 Web: cc.au.dk/om-institutter/og/lingvistik

Bilag 4: Fortrolighedserklæring til forskere, som ønsker at bruge optagelser fra korpus

INSTITUT FOR
KOMMUNIKATION OG KULTUR
AARHUS UNIVERSITET

Fortrolighedserklæring

Disse betingelser gælder for alle optagelser indsamlet i forbindelse med Ditte Zachariassens forskning. Optagelserne er til rådighed for [NAVN], som kan bruge dem til sin [OPGAVE] på [FAG, UNIVERSITET] i [ÅRSTAL].

Betingelser

Optagelserne må bruges på nedenslående betingelser:

- optagelserne må **opbevares og anvendes** af [NAVN], som forpligter sig til at:
 - sørge for at optagelserne opbevares sikkert således at ingen kan få adgang til dem, dvs. på password-beskyttede elektroniske medier og ikke online, i cloud-services, på mail eller lignende.
 - sørge for at slette optagelserne lige så snart de er færdige med at bruge dem, det vil sige senest i [MÅNED, ÅRSTAL].
- optagelserne må ikke bruges af eksaminer og eksaminerende, der er relevant for [FAG, ÅRSTAL].
- optagelserne må ikke bruges til andre formål (fx offentlig udgivelse, privat) end de formål, som de er indsamlet til.
- traktationer, analyser og andet tekstmateriale hvor alle oplysninger behandles rigtigt anonymiseret, og hvor anonymiseringspraksissen er nævnt i beskrivelsen, må anvendes i opgaven og offentliggøres.

Undertegnede lover hermed at overholde disse betingelser.

Sted, dato _____ Læseligt navn og e-mail _____ Underskrift _____

Yderligere oplysninger:

- Anonymiserede baggrundsplysninger om talerne kan fås ved henvendelse til Ditte, dza@cc.au.dk.
- Hvis du transkriberer i programmet CLAN må du meget gerne følge skabelonen som udfyldes eller kan mailes til dig. Udfyld så mange som muligt af oplysningerne. Marker gerne ikke-standardprologi prosodi/syntaks/leksikon/anden ved at skrive fx #prosodi i den pågældende linje.

Lingvistik
Ditte Zachariassen
 Ph.d.-studerende
 Dato: 23. august 2017
 Direkte tlf.: 30700314
 E-mail: dzach@cc.au.dk
 Web: cc.au.dk/lingvistik
 Atk. CVR-nr.: 31119103
 Side 1/1

Lingvistik
 Institut for Kommunikation og Kultur
 Jørgen Chr. Skous Vej 2
 8000 Aarhus C
 Tlf.: +45 8715 0000
 Fax: +45 8715 0201
 E-mail: lingvistik@cc.au.dk
 Web: cc.au.dk/om-institutter/og/lingvistik

Bilag 5: Links til lydclip

Fire korte lydclip er med tilladelse fra talerne gjort tilgængelige til download via nedenstående links. De fire lydclip er eksempler fra to artikler i afhandlingen:

- *Mandag 6 sec.wav* er eksempel 1 fra artiklen 'Strong finals'
- *Flasken 4 sec.wav* er eksempel 3 fra artiklen 'Strong finals'
- *Geografi 6 sec.wav* er eksempel 10 fra artiklen 'Pushing the limits of V2'
- *Penge 3 sec.wav* er eksempel 14 fra artiklen 'Pushing the limits of V2'

Lydklippene er fortroligt materiale som kun må afspilles i forskningsøjemed.

Filerne må downloades, men links og filer **må ikke deles**.

Kun data controller Ditte Zachariassen må dele materiale med andre.

Linkene er gyldige indtil 15. august 2022.

Downloadede filer **bedes slettes senest 15. august 2022**.

Forskere kan altid få adgang til filerne igen ved at kontakte data controller Ditte

Zachariassen eller forskningsgruppen DanTIN samtalegrammatik@cc.au.dk eller lektor ved

Lingvistisk, Aarhus Universitet, Jakob Steensig linjs@cc.au.dk.

Ditte Zachariassen

Ph.d.-studerende

Tlf: (+45) 3070 0314

Email: diza@cc.au.dk

person.au.dk/diza@cc.au.dk

School of Culture and Communication,

Dept. of Linguistics

Aarhus University

Jens Chr. Skous Vej 2, bygn. 1485

8000 Aarhus C

www.dropbox.com/s/urb669j2k3zd130/Mandag_6sec.wav

www.dropbox.com/s/l6vkbmueb9qspka/Flasken_4sec.wav

www.dropbox.com/s/ypzf6tfaqv55w12/Geografi_6sec.wav

www.dropbox.com/s/xndrtxu0tzokdqv/Penge_3sec.wav

Tak

Det hele var aldrig lykkedes uden det fantastiske faglige fællesskab der findes på Lingvistikafdelingen på Aarhus Universitet. Tak til alle til Lingolands frokoster, tak til alle til DanTINs datasessions, tak til Jakob Steensig, Henrik Jørgensen, Peter Bakker, Søren Sandager Sørensen, Ehm Hjorth Miltersen, Nicholas Mikkelsen, Tine Lykkegaard Nielsen, Hannah Fedder Williams, Yonatan Goldshtein, Anna Jespersen, Michael Nguyen, Shahla Mohammadi, Magnus Hamann, Timon Holm, Linea Flansmose Mikkelsen, Carina Ryge Andersen, Giordana Meloni, Phoebe Leslie Berke, Amalie Vonge Nielsen, Olja Hedelund Clausen, Anne Holst, Maja Holm, Dagmar Mailund Rebsdorf, Hannah Fibiger Azulay, Tinna Bro Rasmussen, Julie Zederkof, Signe Thy Thomsen, Astrid Monrad og Caroline Grønkjær. Også tak for interessen for mit projekt til John McWhorter, Mette Vedsgaard Christensen, Pia Quist, Martina Huhtamäki og Sten Vikner og tak for grundig og konstruktiv feedback til George Adamsen, Jan Heegård Petersen, Sara Myrberg, Jan Svennevig, Jenny Nilsson, Inger Schoonderbeek og alle andre redaktører og fagfællebedømmere. Og tak til min tålmodige familie og mine nysgerrige venner.

En særlig tak til Bilge Baglama, Mahmoud Halimah, Zuuz, Abdal, Lizz, Gabrielle, Melissa, medarbejdere i klubberne i Aarhus Vest og Syd og til alle andre informanter: Tak for tilliden.

Artikel 6: Du er nødt til at forstå det yani, ellers du tror bare det er sjusk

Afhandlingens artikler

Zachariassen, Ditte. 2019. Nye sprogvarianter – en aarhusiansk bydialekt. I Adamsen, Georg & Michael Ipsen (red.) *Dialekter i rigt mål*. Hedensted: Modersmål-Selskabet. Pp. 311-328

Zachariassen, Ditte. In press. *Strong Finals – a prosodic feature projecting ‘more to come’ in a Danish urban dialect*. Under udgivelse i *Nordic Journal of Linguistics* pr. maj 2023

Zachariassen, Ditte. In press. *Pushing the limits of V2 – new syntactic options in a Danish urban dialect*. Under udgivelse i *Scandinavian Studies in Language* pr. maj 2023

Mikkelsen, Nicholas & Ditte Zachariassen. 2021. 'Ikkå' er altså mere end at kræve svar, ikkå! *MUDS* 18. Pp. 397–417 <https://projekter.au.dk/muds/tidligere-muds-rapporter/>

Zachariassen, Ditte & Nielsen, Tine Lykkegaard. 2021. 'Eow', 'lak', 'yani' og 'dig' – fire nyere interjektionaler som viser holdninger om vidensforhold. *NyS, Nydanske Sprogstudier* 60. Pp. 150–189

Zachariassen, Ditte. 2021. Du er nødt til at forstå det yani, ellers du tror bare det er sjusk. *Dansknoter* september 2021